7
Algemene Financiële Beschouwingen

Algemene Financiële Beschouwingen

Aan de orde is de voortzetting van **de Algemene Financiële Beschouwingen**,
en de behandeling van:
- **de brief van de minister van Financiën d.d. 15 september 2026 inzake de Nota over de toestand van 's Rijks financiën (37020);**
- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaat van het Ministerie van Financiën (IXB) en de begrotingsstaat van Nationale Schuld (IXA) voor het jaar 2027 (37020-IX).**

(Zie vergadering van heden.)

De **voorzitter**:
Dan is aan de orde de voortzetting van de Algemene Financiële Beschouwingen. Eén Eelco is al aanwezig, in de persoon van de staatssecretaris, maar we wachten ook nog op de andere, de minister van Financiën. Ik zou de bode willen vragen om op zoek te gaan naar de minister van Financiën.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Kijk eens, het duo is compleet. Als de minister van Financiën zover is, heeft hij het woord.

De (algemene) beraadslaging wordt hervat.

Minister **Heinen**:
Er was in ieder geval een Eelco in de zaal, maar net niet de juiste!

We waren gebleven bij het blokje inkomsten. Daarna ga ik naar de uitgaven en de overige vragen die er waren.

Ik begin bij de vraag van de heer Hoogeveen over de vrijheidsbijdrage. Hij vroeg meer specifiek hoe die is vormgegeven en wat er van over is gebleven. Als het gaat om de vrijheidsbijdrage, is er nu 1,2 miljard gecompenseerd, maar het totaalbedrag is natuurlijk 1,5 miljard. Daar heeft hij gelijk in.

De heer Stultiens had ook een vraag in deze categorie. Die ziet op het thema: de verdeling tussen de lasten op arbeid en de lasten op kapitaal. Hij vroeg hoe ik daar in meer algemene zin tegen aankijk. Doorgaans kijken we in de hele mix van belastingen uiteindelijk naar de koopkracht van mensen en naar wat alle ontwikkelingen samen betekenen voor werkenden. Dat geldt zowel voor de lastenkant als voor alle ontwikkelingen die zich buiten onze invloedssfeer voltrekken, bijvoorbeeld als het gaat om de hoge energieprijzen als gevolg van het conflict in het Midden-Oosten en Iran.

Ten opzichte van de cMEV-raming van het CPB deze zomer verbetert de koopkracht van werkenden door het beleid van dit kabinet. Werkenden ondervinden de grootste relatieve verbetering. Het gaat om vier tienden, van om en nabij -0,5% naar -0,1%. Daar is het hele koopkrachtpakket op geënt. Daarvoor hebben we de arbeidskorting aanvankelijk ook ingezet, maar aan de zijde van de Kamer is aangegeven dat het instrument anders moest, dus we hebben aanpassingen gedaan. Indachtig het debat van gisteren denk ik zomaar dat de Kamer daar via amendementen zelf nog aanpassingen aan wil doen en dat kan uiteraard. Daar dienen dit soort debatten ook voor.

De heer **Ergin** (DENK):
Ik heb een paar uur gewacht op dit stuk over de koopkracht. We hebben het de hele dag over box 3 gehad. Volgens mij kunnen heel veel Nederlanders alleen maar dromen van box 3, want een op de drie Nederlanders heeft maar maximaal €2.500 op zijn spaarrekening staan. Als de wasmachine en het tosti-ijzer in dezelfde maand kapotgaan, hebben ze een probleem. Ik wil aan deze minister het volgende vragen. Hoe kan het dat er vooraf wordt gezegd "we willen echt iets met de koopkracht doen", terwijl de uitkomst is dat bijna iedereen erop achteruitgaat? Hoe kan dat?

Minister **Heinen**:
Dat heeft u ook kunnen lezen in de doorrekening van de Macro Economische Verkenning. Twee ontwikkelingen drukken op de koopkracht van mensen thuis. Eén is de lastenontwikkeling en twee is wat er wereldwijd gebeurt. Voornamelijk het conflict in het Midden-Oosten en Iran heeft geleid tot een enorme stijging van de energieprijzen. Dat werkt door in de hele economie. Meer specifiek merken mensen dat aan de energieprijzen, bijvoorbeeld aan de pomp of aan de gasrekening. Breder slaat het neer in de hele economie in de vorm van inflatie en dat holt de koopkracht ook uit. Daarnaast hebben de maatregelen van het kabinet daar ook invloed op. Daarom heeft het kabinet gezegd: laten we dat anders vormgeven in het koopkrachtpakket. Van de vrijheidsbijdrage van 1,5 miljard, waardoor de lasten volgend jaar omhoog zouden gaan, hebben we zo'n 1,15 miljard teruggedraaid of anders vormgegeven en er is aan lastenverlichting gewerkt. Er zijn ook zaken die je niet terugziet in de koopkracht. Denk bijvoorbeeld aan de prijs aan de pomp, het verlengen van de accijnzen, de vliegtaks of de onbelaste reiskostenvergoeding. Dat zijn allemaal zaken die natuurlijk ook inwerken op de situatie thuis, maar die je niet direct terugziet in de koopkracht.

De heer **Ergin** (DENK):
Maar de mensen thuis zien vooral dat de boodschappen duurder worden. De minister refereerde al aan de brandstofprijzen. Dat is echt peperduur in Nederland. Ze zien een regering die de belasting op water omhooggooit en die zich in allerlei bochten wringt voor box 3, maar die niks doet voor werkende armen, mensen in loondienst die keihard werken maar die iedere maand minder geld uit te geven hebben. Begrijpt deze minister dan dat al die mensen, echt miljoenen Nederlanders, er gewoon geen vertrouwen meer in hebben dat er rust komt in hun portemonnee?

Minister **Heinen**:
Dit zien wij natuurlijk ook. Daarom is het ook zo belangrijk dat wij in de eerste plaats zorgen dat de economie blijft draaien, want er zitten twee aspecten aan die koopkracht.

Enerzijds gaat het om de prijzen. Daar zien we precies de effecten zoals de heer Ergin die beschrijft. Tegelijkertijd zien we een veel indirecter aspect namelijk dat inkomens achterblijven; dat vind ik ook wel een beetje de sluipmoordenaar van de koopkracht. Dat is het gevolg van een economie die stagneert. Want bij een groeiende economie hebben mensen meer inkomen en dan zijn die stijgende prijzen, waar je als overheid dus niet altijd invloed op hebt — ik wees in dat kader op de energieprijzen — ook draagbaar. Daarom maak ik ook zo'n punt van het aanjagen van de economische groei, zodat de lonen stijgen. U ziet ook in alle doorrekeningen dat het grootste effect van de stijging of de daling van de koopkracht in de loonontwikkeling en de inflatie zit. Daar heb je als overheid niet direct invloed op, maar je kunt het natuurlijk wel beïnvloeden. Je kunt proberen de inflatie laag te houden, door ook de uitgaven te minderen, de inkomens omhoog te krijgen door de economische groei te stimuleren en waar nodig gerichte lastenverlichting te geven. Dat hebben we bijvoorbeeld gedaan bij de mobiliteit, waar ik al op wees: aan de pomp, met de onbelaste reiskostenvergoeding, de verlaging van de vrachtwagenheffing en de halvering van de motorrijtuigenbelasting. Zo proberen we naar aanleiding van die stijgende energieprijzen compenserende maatregelen te nemen. Dat doen we ook op huishoudniveau, bijvoorbeeld bij de gasrekening; het Noodfonds Energie levert daar echt een belangrijke bijdrage aan.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Ergin** (DENK):
De minister noemt allerlei maatregelen die we allemaal kennen. We weten ook wat die maatregelen onder de streep doen. Die maatregelen betekenen voor de mensen thuis, die moeite hebben om de rekeningen te betalen en die echt een probleem hebben als ze straks een financiële tegenvaller in privézin krijgen, dat ze niet meer kunnen rondkomen. Die mensen voelen zich dus allemaal in de steek gelaten. Mijn oproep aan deze minister is: ja, kijk naar de economische groei, probeer de economie te stimuleren, maar zolang je deze mensen niet helpt, zolang je met maatregelen komt zoals het duurder maken van water, en zolang je de accijns torenhoog laat, laat je deze mensen in de steek.

Minister **Heinen**:
Daarom hebben we meerdere maatregelen genomen om hieraan tegemoet te komen. Ik wijs in dat kader inderdaad op die accijnzen. Daar trekken we 2,4, 2,3 miljard voor uit. Daarmee zorgen we dat dat niet stijgt. We grijpen in als het gaat om de gasrekening, met het Noodfonds Energie. Ook proberen we tochtige woningen versneld te isoleren, omdat dit natuurlijk ook heel hard inhakt op de energierekening. Zo proberen we kabinetsbreed in te zetten op alle instrumenten die we hebben, binnen de beschikbare middelen, om hieraan tegemoet te komen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Mijn vraag gaat over de verhouding in belastingen tussen arbeid en kapitaal. De minister noemde het al kort. De vraag blijft staan waarom het kabinet er nou toch voor kiest om de rekening voor een heel groot deel, bijna helemaal, neer te leggen bij werkende mensen.

Minister **Heinen**:
Ik heb de heer Stultiens dat een paar keer horen zeggen. Daarbij moet ik op wat feitelijke onjuistheden wijzen. In die beleidsmatige lastenontwikkeling betreft, waar de heer Stultiens op doelt — dat doet hij in elk debat, dus in die zin is hij consistent — zitten overlopende maatregelen uit voorgaande kabinetsperiodes. Daar zijn wij voor verantwoordelijk. Ik leg dat niet bij een ander kabinet. Maar er zijn doorlopende maatregelen die je terugziet in die beleidsmatige lastenontwikkeling. Neem het ETS, om zomaar iets te noemen; ik denk dat de heer Stultiens daar voorstander van is. Dat zie je ook terug in die beleidsmatige lastenontwikkeling. Tegelijkertijd zijn er ook compenserende maatregelen die je niet ziet in het Belastingplan maar die wel wat betekenen voor de mensen thuis. Dat zit op die zorgpremies. Ik heb de heer Stultiens gisteren goed gehoord. Hij zei: kom nou niet aan met die zorgpremies. Dus ik probeer dat niet te doen. Tegelijkertijd is het wel onderdeel van het hele verhaal.

Dan komen we in een Haagse werkelijkheid die voor de mensen thuis niet meer te volgen is, want dan gaan we het over basispaden hebben. Wat zit er in een basispad? Wij presenteren de mutaties ten opzichte van een basispad, maar ten opzichte van een situatie waarvan mensen nog niet eens wisten dat die zich zou materialiseren. Dan voeren wij hier hele debatten in een werkelijkheid die voor mensen thuis niet meer te volgen is. Daarom praten we over koopkracht. Koopkracht is iets wat mensen wél in de portemonnee ervaren. Dan kijk je naar loonontwikkeling, prijsontwikkeling en de lastenvormgeving zoals een dan zittend kabinet vormgeeft. We hebben alles op alles gezet om die koopkrachtontwikkeling te verbeteren. Dan zien we dat de relatieve stijging specifiek bij de werkenden, waar ook PRO aandacht voor vraagt, het grootst is: van -0,5 naar -0,1. Tegelijkertijd hoor ik partijen ook zeggen: een goede stap, maar we zijn er nog niet. In dezelfde zin hoor ik echter: de koopkrachtplaatjes zijn niet helemaal bruikbaar, want dat zijn natuurlijk ook weer benaderingen van een werkelijkheid. Ik heb dus ook veel geluiden gehoord met als strekking: moeten we niet überhaupt van die koopkrachtplaatjes af, want in hoeverre benaderen die nou de werkelijkheid? Maar ze zijn in ieder geval beter dan die beleidsmatige lastenontwikkeling.

De heer **Stultiens** (PRO):
De minister zegt dat er een paar feitelijke onjuistheden waren. Ik hoor graag welke dat zijn, want we hebben gisteren eigenlijk alleen maar gezegd dat de lasten in de inkomstenbelasting omhooggaan met 7,8 miljard. Dat staat in zijn eigen factsheetbundel; dat lijkt mij dus geen onjuistheid. Kan de minister dus aangeven wat er niet klopt aan wat wij zeiden?

Minister **Heinen**:
De heer Stultiens zei: het kabinet heeft besloten die lasten te verhogen. Ik wees er in dat kader op dat de beleidsmatige lastenontwikkeling alle maatregelen betreft, ook van voorgaande periodes. Nogmaals, dat zeg ik niet om daarvan weg te lopen, maar het is niet zo dat het kabinet tot iets heeft besloten. Het is het gevolg van beleid van meerdere jaren, dat zich materialiseert in die indicator van de beleidsmatige lastenontwikkeling, maar de beleidsmatige lastenontwikkeling houdt geen rekening met inkomensontwikkelingen. Daarom is het zo belangrijk om de lasten, de

lonen en de prijzen in totaliteit te bezien. Dan kan je fijnmaziger benaderen wat dit bij mensen thuis betekent voor de eenverdiener, de tweeverdiener, mensen met of zonder kinderen, gepensioneerden. Dat is de koopkracht in Den Haag. Daar vinden we ook allemaal wat van, want die is in die zin natuurlijk bruikbaar voor beleidsdebatten die we voeren. Tegelijkertijd proberen we elke keer ook zo veel mogelijk de vraag voor het licht te houden of we een modelmatige werkelijkheid beschrijven of echt een werkelijkheid aan de keukentafel.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Minister **Heinen**:
Afrondend: het is het beste wat we hebben. Ik wees erop dat het dus belangrijk is om het beleidsdebat op basis van de koopkracht te voeren.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
De minister noemt mij "consistent". Dat is hijzelf ook, want elke keer dat wij vragen naar de belastingen, begint hij over koopkracht. Dat gaat over lonen en salarissen, terwijl het Belastingplan dat hier voorligt, een keuze is van dit kabinet en van geen enkel ander kabinet. Het is een structurele lastenverzwaring in de inkomstenbelasting van 7,8 miljard euro. De grote vraag, die hij niet wil beantwoorden, blijft waarom dit kabinet ervoor kiest om die lasten zo eenzijdig bij werkende mensen te leggen.

Minister **Heinen**:
Je ziet twee dingen gebeuren. Je ziet de beleidsmatige lastenontwikkeling; daar zie je de lasten stijgen. Dat zie je ook aan de uitgavenkant, dus ook bij de ontwikkeling van de uitgaven: die stijgen ook. Tezamen heeft dit effect op de koopkracht. Daarom hebben we het beleidsdebat altijd over de koopkracht. Dan meer specifiek op dit punt, de inkomstenbelasting: de heer Stultiens weet ook dat die weer samenhangt met de zorgpremies. Ten opzichte van de 4 miljard stijging staat weer 2 miljard daling van de zorgpremies, allemaal ten opzichte van een basispad. In die zin is dit dus een Haagse discussie; mensen thuis hebben geen idee wat "een basispad" is, maar ten opzichte van dat basispad dalen die zorgpremies weer met 2,5 miljard, omdat we ingrijpen op die zorg. Er zijn ook maatregelen die je niet terugziet in die beleidsmatige lastenontwikkeling, specifiek op arbeid, waar de heer Stultiens op wijst, namelijk de accijnzen. Ik heb de heer Ergin zojuist al aangegeven dat we 2,3 miljard investeren om ook de accijnzen niet te laten stijgen. De werkelijke situatie van werkenden is dat zij aan de pomp staan te tanken om naar hun werk te gaan. Die zijn hier natuurlijk wel blij mee, maar dat zit weer niet in die indicator. Dat is zo'n beetje de rode draad die ik probeer te ontrafelen in dit debat: we kunnen elkaar natuurlijk helemaal gek maken met statistieken en tabellen, maar ik probeer iedereen te bewegen naar de tabel waar we het over eens zijn. Dat is de koopkracht. Die wordt onafhankelijk berekend door het Centraal Planbureau. Daar zit het kabinet niet in te shoppen. Daarvoor heb je een onafhankelijk bureau, dat onafhankelijke cijfers presenteert. Daar maken wij dan vervolgens het beleid op.

De heer **Dassen** (Volt):
De minister doet er in ieder geval alles aan om er inderdaad een echt Haags debat van te maken dat moeilijk te volgen is; complimenten daarvoor. Maar de vraag van de heer Stultiens is natuurlijk vrij eenvoudig: waarom kiest dit kabinet ervoor om de lasten op arbeid significant te verhogen, met 7,8 miljard? Van JA21 tot en met PRO is eigenlijk de hele Kamer verenigd in de mening dat dit een te hoge last op arbeid is. Waarom kiest het kabinet er dan toch voor om hiermee door te gaan?

Minister **Heinen**:
We kijken naar de totale lastenontwikkeling en wat die in het licht van de koopkracht betekent voor mensen thuis en voor het vestigingsklimaat. Dan moet je niet alleen naar de lastenontwikkeling kijken, maar ook naar de uitgaven en dan moet je dat vervolgens tezamen wegen. Specifiek op dit punt van de lasten blijft in het vocabulaire hangen dat "het kabinet heeft besloten". Ik wijs erop dat we de ontwikkeling inzichtelijk maken. Daarin ziet u meerjarig kabinetsbeleid zich effectueren. Ik denk dat wij het erover eens zijn dat ETS, geredeneerd vanuit economische efficiëntie, een interessant instrument is, maar het is lastenverhogend. Dat zit ook in die beleidsmatige lastenontwikkeling. Daar heeft dit kabinet niet toe besloten. Ik sta er wel achter, omdat dat een goed instrument is en ook omdat we de opbrengsten weer terugsluizen, maar dat ziet u dan weer aan de uitgavenkant. Dat ziet u nu terug. Die hele blo is dus een zoeklicht dat schijnt op de hele Haagse besluitvorming, maar die beschijnt niet het totaal. Dat zien we terug in de koopkracht. We hebben onafhankelijke rekenmeesters aan het werk gezet: houd ons nou een spiegel voor over die koopkracht en doe dat onafhankelijk. Dat is precies om dit soort debatten te voorkomen. Dan hebben we er echt alles aan gedaan om die koopkracht te verbeteren. Dan zie je de relatieve stijging bij werkenden het meest neerslaan.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik heb een andere vraag. Of laat ik hem anders insteken. We hebben gisteren het debat gevoerd met de fracties. Eigenlijk was er daarbij brede overeenstemming dat eigenlijk niemand tevreden is over die lastenverzwaring van 7,8 miljard op arbeid die het kabinet en het vorige kabinet hebben ingezet. Dit kabinet is een minderheidskabinet en moet dadelijk zorgen dat er meerderheden komen. Dan zal er iets moeten gebeuren aan de lasten op arbeid. Heeft de minister dat geluid ook gehoord of heeft hij gedacht "we hebben 66 zetels en ik zie het wel"? Want ik begreep in ieder geval van de partijen aan beide kanten dat ze hier niet akkoord mee gaan. Ik hoop dat de minister dat ook ziet; anders hebben we dadelijk een heel groot probleem.

Minister **Heinen**:
Voor volgend jaar, 2027, ligt dat bedrag helemaal niet voor. Dan gaat het om 4 miljard, maar daar staat weer 2,5 miljard aan zorgpremies tegenover in de min. Daar staan ook weer lagere accijnzen tegenover, zoals ik net schetste, van 2,3 miljard voor 2027 en 2028. Zo kijken we uiteindelijk naar de situatie voor mensen thuis. Dat doen we via de koop-

kracht. Dan kan je rekening houden met de prijsstijgingen, loonontwikkelingen en inderdaad lastenmaatregelen. De heer Hoogeveen wees in dat kader op de vrijheidsbijdrage. Daar wees ook het Centraal Planbureau op. Dat zei: het is de combinatie van die vrijheidsbijdrage met de inflatie en dan met name de energieprijs als gevolg van het conflict in het Midden-Oosten en Iran specifiek; dat leidt ertoe dat die koopkracht onder druk staat. We hebben ons er dus ook voor ingezet om die koopkracht te verbeteren. Nogmaals, als we het over arbeid en werkenden hebben, is de relatieve verbetering bij werkenden het grootst. Die buigen we echt om van -0,5 naar -0,1. Die zou je ook naar 0 kunnen brengen, maar dan moet je specifiek naar de arbeidskorting gaan kijken. Ik heb de Kamer ook heel goed gehoord. Die vindt dat het instrument eigenlijk te vaak ingezet wordt, dat ook eenverdieners daar nadeel van hebben en dat we dus moeten kijken naar een ander instrument. Dat kan, maar als je dat, met de beschikbare middelen, in een ander instrument zet, bijvoorbeeld een tarief eerste schijf, zal je het effect in de koopkracht weer verminderd zien. Het is elke keer zoeken naar de balans tussen enerzijds sturen op instrumenten, bijvoorbeeld vanuit specifieke wensen — denk aan eenverdieners en tweeverdieners — en sturen op resultaten, en dat allemaal tegen de achtergrond van het punt dat we weten dat koopkrachtplaatjes ook weer een benadering van de werkelijkheid zijn, maar nooit de echte werkelijkheid zijn.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
Afrondend. De minister probeert er nog steeds een heel Haags intern debat van te maken, maar uiteindelijk is de keuze van dit kabinet vrij eenvoudig: de lasten op arbeid worden de komende jaren flink verhoogd en op vermogen wordt heel weinig gedaan. Dat is een keuze die uiteindelijk dit kabinet maakt. Wij zijn daar geen voorstander van. Wij denken juist dat werken moet lonen. Als iemand werkt en als iemand meer werkt, moet je ook zorgen dat diegene daar aan het einde van de maand meer bij overhoudt. Dat zou je kunnen betalen door fiscale regelingen of door de erf- en schenkbelasting; noem het maar op. Dat is de keuze die dit kabinet niet maakt. Dat is volgens mij de hele simpele conclusie van dit verhaal, maar als ik de mensen hier in de zaal hoor, heb ik toch het gevoel dat heel veel fracties het daar niet mee eens zijn. Ik denk dat de minister daar straks toch een probleem mee heeft.

Minister **Heinen**:
Ja, maar met het afschaffen van de fiscale regelingen is iedereen het in woord snel eens, maar de staatssecretaris en ik zijn met de pet langs ministeries en collega's gegaan. Ik herinner me ook overleggen waarin we tegen elkaar zeiden "dat moet toch meer". De staatssecretaris presenteerde dan voorstellen, uiteraard met steun van mij, en dan zei iedereen: maar dat potje niet, want dat raakt aan mijn belang! Dan zie je dus dat het veel moeilijker is om die fiscale regelingen af te schaffen. Ik wijs er in dat kader ook op dat fiscale regelingen toezien op lasten. Het afschaffen van een fiscale regeling werkt lastenverhogend. Dan hangt het er natuurlijk ook van af waar je dat specifiek zoekt. Ik kan mij herinneren dat we in een vorig kabinet een aanpassing hebben voorgesteld aan een fiscale regeling, de giftenaftrek. Toen zag ik juist in het midden van het parlement wat weerstand ontstaan. Daar zei men: dit raakt misschien weer giften aan de kerkgenootschappen, dus dat moet ook teruggedraaid worden. We hebben weleens via de btw geprobeerd inefficiënties uit het systeem te halen — we keken naar dat hele btw-boek — en we hebben alle ridicule voorbeelden langs gehad met elkaar waarvan we zeiden: dat moeten we eigenlijk niet willen, want op het moment dat we wat voorstellen … Het tonen van de moed om stappen te zetten zal niet aan de staatssecretaris en deze minister liggen. Daar zien we natuurlijk ook direct dat het altijd een specifieke groep raakt. Dat maakt die zoektocht zo lastig. Ik hoor de heer Dassen dus goed. Ik denk dat hij een grotere ambitie zou willen zien op het punt van het zwaarder belasten van vermogen, maar ik vraag me af of daar een meerderheid voor is in dit parlement. Mijn zoektocht gaat nu vooral om het punt hoe ik in ieder geval met wat ik voorstel wel breed draagvlak kan organiseren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Dat zijn heel veel woorden, maar daar hebben de mensen thuis natuurlijk niks aan. Ik vraag het gewoon straight, op de man af: gaat de koopkracht van de mensen in dit land volgend jaar in de plus of in de min?

Minister **Heinen**:
Als wij dit Belastingplan niet zouden aannemen, staan specifiek de werkenden op -0,5%. Met dit Belastingplan weten we dit om te buigen naar -0,1%, en ik wees al op zaken die in het Belastingplan zitten die je niet direct terugziet in de koopkrachtplaatjes. Dat gaat bijvoorbeeld over de prijzen aan de pomp. Zonder Belastingplan stijgen die met 2,3 miljard en gaat ook de onbelaste reiskostenvergoeding niet omhoog. Dan heb je nog de vrachtwagenheffing en de verlaging van de mrb. Dat zit ook allemaal in het Belastingplan, maar dat zie je weer niet in die koopkrachtplaatjes terug.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
De conclusie is dus: volgend jaar gaat iedereen qua koopkracht in de min. Dat zegt de minister hier klip-en-klaar, ondanks al die woorden over de pomp en noem maar op. Want over de pomp gesproken: waarom kunnen we in Duitsland en in België zoveel goedkoper tanken en zoveel goedkoper boodschappen doen? Alles is daar goedkoper. Doen zij het zo slecht of doen zij het zo goed? Of doet Nederland het zo goed? De reden waarom wij aan de pomp de hoofdprijs betalen, is dat van elke liter die we tanken de helft naar de schatkist gaat. De reden waarom wij de energierekening niet kunnen betalen, is dat de helft naar de schatkist gaat. Deze minister roomt alles af, waardoor de mensen in de kou zitten en geen geld hebben om te tanken. Dat is het eerlijke verhaal. Waarom neemt u dus niet het voorbeeld van Duitsland en België en verlaagt u die prijs aan de pomp en de prijs van de energie niet?

Minister **Heinen**:
We hebben geprobeerd om dat slimmer vorm te geven. We doen twee dingen. We verlengen de accijnskorting, zowel op benzine als op diesel. Daar zit echt een forse rekening bij, van zo'n 2,3 miljard euro voor de komende twee jaar. Daarnaast hebben we ook gekeken hoe we mensen nog beter kunnen bedienen. We hebben daarvoor

gekeken naar die onbelaste reiskostenvergoeding. Daar hebben we in het kader van het energiepakket over gesproken. Die verhoging van €0,02 is per kilometer, maar als je dat omrekent naar liters is het zo'n €0,30 de liter. Dan kun je specifiek de mensen die afhankelijk zijn van mobiliteit veel gerichter helpen. Daarnaast hebben we natuurlijk de vrachtwagenheffing en de motorrijtuigenbelasting voor bestelbusjes verlaagd. Zo hebben we een heel pakket samengesteld om mensen specifiek gericht op dit vraagstuk tegemoet te komen. U wijst op de accijnzen. Daar hebben we toen ook het debat over gevoerd. We hebben ons allemaal afgevraagd hoe het kan dat bijvoorbeeld de accijnzen op diesel in België lager liggen, maar de totale brandstofprijzen toch hoger zijn. Het is dus ook niet helemaal waar dat de accijnzen bij de buren altijd lager zijn. In sommige gevallen zijn die zelfs hoger, en toch is het goedkoper. Het hele debat daarover hebben we toen gevoerd; dat ging over hoe de marktmacht werkt. Door PRO werd toen gevraagd of we niet met vaste prijzen zouden moeten werken. Mkb'ers kwamen toen in opstand. Die zeiden: dat helpt ons niet; ik moet dit pompje draaiende houden. Zo zijn we specifiek op dit thema in die zoektocht uiteindelijk op dit pakket gekomen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Het probleem is dat de mensen niks hebben aan dit pakket. U heeft het over een vrachtwagenheffing. Wat heeft een gezin met twee kinderen, waarvan de moeder naar het werk moet, aan een vrachtwagenheffing, aan een motorrijtuigenbelasting voor een bestelbusje, aan een kilometervergoeding van €0,02 als de werkgever het niet betaalt? Dat zijn allemaal flutmaatregelen! U moet iets doen aan de echte noden van de Nederlanders: de energierekening, de prijs aan de pomp, het eigen risico en de boodschappen. Alle vier die zaken negeert u. U komt met mooie woorden, maar uiteindelijk zit iedereen met de koopkracht in de min, ook met deze minister die propageert dat werken moet lonen, maar de lasten op arbeid alleen maar met 8 miljard verhoogt.

Minister **Heinen**:
Nee, we schaken op meerdere borden om die koopkracht te verbeteren. In het kader daarvan wees ik erop dat de relatieve verbetering van werkenden het hoogst is. Het is niet zo dat het allemaal flutmaatregelen zijn. Je zal als zzp'er maar afhankelijk zijn van dat busje. Je zal maar je brood verdienen in die vrachtwagen. Het is ook wel en-en-en. Het halveren van het eigen risico heb ik vaak gehoord van de PVV-fractie, maar het eerlijke verhaal is wel dat de keerzijde was dat de zorgpremies gingen stijgen. Die worden ook opgebracht door diezelfde werkende mensen. Het is een moeilijk vraagstuk, maar laten we het wel in eerlijkheid naar de mensen thuis communiceren: een halvering van het eigen risico leidt tot een stijging van de zorgpremies. Daar hebben mensen ook last van. Zo probeer je op al die borden te kijken naar hoe de kosten precies neerslaan, zowel in de uitgaven als in de lasten, en te kijken naar de loonontwikkelingen en de prijsontwikkelingen. Zo probeer je uiteindelijk via de koopkracht de situatie van mensen te verbeteren.

De heer **Flach** (SGP):
Een groot deel van de dag hebben we het gehad over mensen met vermogen. Ik zou het willen hebben over een groep die helemaal geen vermogen meer kan opbouwen: de eenverdieners. De minister heeft hen ook al een aantal keer genoemd. Zou de minister kunnen aangeven waarom de SGP enthousiast zou moeten worden van het Belastingplan als het gaat om de positie van eenverdieners?

Minister **Heinen**:
Omdat die gelijk is in de koopkracht, dus u ziet daar geen verschillen in. Ook in de aanpassing van het koopkrachtpakket ziet u daar geen verschillen in ontstaan. Ik ken de heer Flach als iemand die opkomt voor de eenverdiener. We hebben geprobeerd alle inkomensgroepen in gelijke mate op te laten gaan. Dat geldt dus voor de werkenden en de uitkeringsgerechtigden en voor de een- en tweeverdieners. Dat ziet u ook terug in de tabellen.

Meer specifiek wijst de heer Flach op de inzet van het instrument van de arbeidskorting, denk ik. Wat dat betreft is er geprobeerd een mix te vinden tussen enerzijds de wens en de aangenomen Kamermoties waarin staat dat werkenden er meer op vooruit moeten gaan. Gegeven de beschikbare middelen is het meest gerichte instrument de arbeidskorting. Tegelijkertijd staat dat op spanning met precies het vraagstuk dat de heer Flach hier naar voren brengt, namelijk de eenverdiener. Dan zal je naar andere maatregelen moeten kijken; dat zal je dan meer in de tarieven en de schijflengtes moeten doen. We hebben nu geprobeerd een combinatie te maken. In de koopkracht ziet u dat niet één groep ten opzichte van de andere groepen wordt bevoordeeld of benadeeld. Maar na gisteren de eerste termijn gehoord te hebben, denk ik dat er waarschijnlijk een amendement komt om die arbeidskorting anders vorm te geven. De staatssecretaris en ik hebben gezegd dat we dat volkomen begrijpen, omdat we de wensen van de Kamer hebben gehoord. Dan gaat het dus echt over de vormgeving van het pakket. Ik wijs er wel op dat je elke aanpassing van de arbeidskorting, bijvoorbeeld als je het meer generiek uitspreidt over de tarieven in de eerste schijf, ook weer terug zult zien bij de werkenden. Dat is het moeilijke van dit debat. Enerzijds willen we een goed koopkrachtbeeld neerleggen en anderzijds vinden we wat van die instrumenten. Soms staan het instrument en het doel haaks op elkaar.

De heer **Flach** (SGP):
Het beeld is weleens dat alle eenverdieners SGP'ers zijn; nou, was dat maar zo! De meeste eenverdieners zitten bij de PVV en de VVD, blijkt uit onderzoek. Het is een groep die het echt heel erg moeilijk heeft. De kloof is zo ontzettend groot. Ook dit jaar gebeurt er eigenlijk niks mee. Voor sommigen zal het zelfs nog iets toenemen. In de zomer hebben wij hele gerichte voorstellen gedeeld om dit nu echt aan te pakken. Je ziet dat de arbeidskorting niet meer het gewenste effect heeft. Die zorgt er alleen voor dat mensen zo optimaal mogelijk hun uren gaan verdelen en per saldo minder gaan werken.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

De heer **Flach** (SGP):
De werkenden gaan erop vooruit, maar ze hoeven er minder voor te werken. Kortom, zitten we nu op de goede weg of moeten we zeggen dat deze groep alleenverdieners, alleengaanden, nu echt een extra plus moet krijgen, omdat ze het gewoon te zwaar hebben?

Minister **Heinen**:
Nogmaals, in het pakket zoals wij dat hebben vormgegeven, bevoordelen of benadelen we niet een bepaalde groep en blijven de effecten dus gelijk. Ik herken de wens van de heer Flach. De heer Flach is consistent op dit thema. Het is daarin ook zoeken naar een oplossing. Ik weet dat de heer Grinwis en de heer Flach samen optrekken als het gaat om die arbeidskorting. Naar mijn beste weten zijn er ook amendementen in de maak om die anders vorm te geven. Dat kan uiteraard ook. Het gaat er uiteindelijk om dat we met een breed draagvlak een belastingplan aannemen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Flach** (SGP):
De SGP zal zeker voorstellen doen om de positie van de eenverdiener te bevorderen, maar het mag duidelijk zijn dat er nu weer eigenlijk niks verbetert voor de eenverdiener. De minister zegt zelf ook dat het gelijk blijft. Dat verklaart in belangrijke mate ook het gebrek aan enthousiasme over dit Belastingplan. Kan de minister zich dat voorstellen?

Minister **Heinen**:
Ik zei dit ook al in mijn inleiding. Ik denk dat we in een zoektocht naar compromissen matig enthousiast kunnen reageren omdat we nooit ons volledige gelijk krijgen, maar we kunnen ook gematigd positief reageren omdat we altijd iets van ons gelijk erin terugzien. Zo bouwen we aan een coalitie met breed draagvlak. Ik probeer natuurlijk de blijdschap van iedereen te optimaliseren.

De **voorzitter**:
Een interruptie van mevrouw Teunissen. Ik meen me nu te herinneren dat de minister in zijn beantwoording al aanbeland was bij het onderdeel uitgaven.

Minister **Heinen**:
Bijna. De rest van de lasten ligt bij de staatssecretaris. Dat moet ik ook eerlijk zeggen.

De **voorzitter**:
Ik wil eigenlijk ook wel weer verder met de beantwoording, zeg ik ook tegen de leden. Er is breed ruimte voor interrupties, maar we hebben ook nog een staatssecretaris. De minister is nog niet op de helft van zijn beantwoording. Er mag een beetje tempo komen in de beantwoording. Mevrouw Teunissen, vooruit, meneer Grinwis en dan mevrouw Van Brenk. En dan gaan we weer even verder.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De minister begon net zelf over de generieke accijnsverlaging op fossiele diesel. Ik vraag me af: waarom toch steeds die kortetermijnkeuzes? In het Belastingplan zien we dat de vliegbelasting naar beneden gaat en zien we die accijnsverlaging. Dat zijn twee maatregelen die op de korte termijn heel duur zijn en een paar mensen helpen, maar geen gerichte steun zijn voor mensen die het echt nodig hebben. Aan heel veel andere problemen gaat het kabinet volledig voorbij. Dan kom ik toch weer op het klimaat.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dit gaat rechtstreeks in tegen klimaatbeleid. Wat is daar de afweging geweest van het kabinet?

De **voorzitter**:
De minister. De antwoorden mogen ook iets korter.

Minister **Heinen**:
Dank voor deze vraag. Mevrouw Teunissen noemt specifiek de vliegbelasting. Ik denk dat mevrouw Teunissen daar juist heel enthousiast over kan worden, want daar doen we een aantal zaken. Enerzijds harmoniseren we het tarief voor de lange afstand met het niveau van Frankfurt, ter voorkoming dat mensen over de grens dezelfde vlucht pakken, waar het klimaat niet beter van wordt. In combinatie daarmee hebben we afspraken gemaakt met bijvoorbeeld Schiphol en de airlines dat ze meer gebruik moeten maken van de biobrandstoffen om de CO_2-uitstoot te verminderen. In dat hele pakket bereik je dus enerzijds de bescherming van het vestigingsklimaat en anderzijds dat er geen ontwijkingsgedrag is naar toch dezelfde vlucht, tegen een vervuilendere uitkomst. Bovendien geeft het ook de mogelijkheid aan investeerders om te investeren in die zuinigere vliegtuigen. Dan heb je eigenlijk drie zaken bij elkaar verenigd: enerzijds een schonere luchtvaart, anderzijds een sterker vestigingsklimaat en in die zin stimuleer je daar investeringen mee. Dus ik had eigenlijk verwacht dat mevrouw Teunissen daar juist enthousiast over was, omdat we de luchtvaart juist aan het vergroenen zijn, in combinatie met de maatregelen die ik net noemde.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
De minister heeft er een hele mooie redenering van gemaakt, maar die klopt natuurlijk van geen kant. Als je vliegen goedkoper maakt, gaan meer mensen vliegen. Dat is gewoon de economische wet die eraan ten grondslag ligt. Mijn vraag is: heeft het kabinet nou afgewogen dat we ook een klimaatcrisis hebben, dat we daar ook oplossingen voor moeten hebben? Daar geeft de minister nu geen antwoord op. Die accijnsverlaging en het omlaag brengen van de vliegbelasting zijn twee maatregelen die precies het tegenovergestelde doen. We hebben nu te maken met een fossiel belastingplan, dat de Partij voor de Dieren natuurlijk niet gaat steunen. Waarom zet de minister niet in op het stimuleren van schoon vervoer en niet op minder vliegen?

Minister **Heinen**:

Dat doen wij dus. De inverse van die economische wet klopt ook, namelijk dat als je het duurder maakt, mensen de grens over gaan en er nog steeds gebruik van maken. Dan verwijs ik naar de befaamde uitspraak van de heer Bolkestein: de wereld warmer en Nederland armer. Dat moeten we natuurlijk proberen te voorkomen. Specifiek de vliegbelasting harmoniseren we op het niveau van Frankfurt, zodat daar in ieder geval geen concurrentie meer van komt, in nadelige termen. Vervolgens stimuleren we de luchtvaart om te vergroenen — dat zit ook in dat pakket — en stimuleren we luchtvaart daarmee stiller te worden en schoner te worden, stiller voor de omwonenden en schoner voor het klimaat. Ik vind het knap werk van minister Karremans dat het hem is gelukt om het Luchtverkeerbesluit aangenomen te krijgen en op deze manier omgevingsvergunningen te krijgen, zodat er een stabielere situatie ontstaat rond Schiphol. Daarbij hebben we de afspraak dat Schiphol kan groeien, maar dan moet het wel stiller en schoner. Zo werken we én aan de versterking van onze welvaart én aan het verbeteren van het klimaat. Dat is de enige manier om hier samen uit te komen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Uit dit antwoord blijkt precies dat klimaat de minister op geen enkele manier interesseert. Maar voor de onafhankelijkheid van Nederland helpen deze maatregelen ook niet. We hebben nu gezien dat Trump overweegt om diesel niet meer te exporteren. Dat betekent dat we alleen maar meer tekorten krijgen in Europa. Dat zorgt ervoor dat de prijzen weer omhooggaan. Het is de zoveelste keer dat het kabinet gewoon helemaal negeert dat hoe langer je afhankelijk blijft van fossiel, hoe gevaarlijker, onzekerder en duurder het allemaal wordt.

Minister **Heinen**:
Dat van die diesel zien wij ook. Ik zie dan ook het belang van energieonafhankelijk worden en het elektrificeren van het wagenpark. Ik rijd zelf in een oude diesel en ik wil er dolgraag vanaf en naar elektrisch vervoer. Ik wacht er nog heel even mee tot het einde van deze functie en dan zal ik zelf ook die transitie maken, vanuit de overtuiging dat het beter is voor de omgeving. Het is stiller, het is schoner en we worden energieonafhankelijker. Ik geloof echt dat dat onze toekomst is.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dat is het nadeel als je eerst iets enorm verhoogt en het vervolgens verlaagt: het wordt geframed als een verlaging. Bij de vliegbelasting moeten we eerlijk erkennen dat de burger de komende januarimaand zal ontdekken: hé, de vliegbelasting is met meer dan €30 omhooggegaan. Daar hebben we het hier nog steeds over: over een verhoging van meer dan €30. Ik hoor meneer Van Dijck reageren.

De **voorzitter**:
Meneer Van Dijck, als u wilt meedoen met het debat, staat er nog een vrije interruptiemicrofoon.

Minister **Heinen**:
De heer Van Dijck is net zijn vlucht aan het boeken, zie ik!

(Hilariteit)

Minister **Heinen**:
Nu het nog kan.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Vraag niet hoe het kan, maar profiteer ervan!

Minister **Heinen**:
Hij hoorde dat het tarief naar beneden ging.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ja, maar dat was nog een erfenis van het kabinet waar de heer Van Dijck ook bij zat.

Minister **Heinen**:
Zo is het.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Bij de arbeidskorting zien we natuurlijk ook zoiets. Eerst verhoogt minister Heinen deze in de plannen met €173. Vervolgens verlaagt hij die verhoging iets, terug naar €133. Er gaat dus €40 vanaf. Dan moeten we heel blij zijn. Dat was natuurlijk ook de achtergrond van de interruptie van de heer Flach. We hebben wat gemengde gevoelens. Ik waardeer de beweging die is gemaakt in de brief. De minister laat met deze beweging zelfs zien dat het kan zonder werkenden erop achteruit te laten gaan. Sterker, als je gewoon netjes je schijfgrens aan de bovenkant indexeert, gaan werkenden er zelfs nog iets op vooruit. Daar heb je dat instrument dus niet voor nodig. Hoe kijkt de minister nu zelf naar dat getweak dat zo is gefocust op de koopkracht, terwijl je eigenlijk net zulke mooie of zelfs betere uitkomsten kunt krijgen als je het systeem minder tweakt?

Minister **Heinen**:
Als u mij in de ziel kijkt en vraagt wat ik ervan vind, zal ik heel eerlijk antwoorden dat ik het vreselijk vind. Ik vind die augustusrondes, waarin wij naar puntenwolken kijken, elke punt ergens anders in het spectrum willen plaatsen en aan knoppen zitten te draaien terwijl ik elke keer probeer te begrijpen wie aan welke keukentafels hiermee geholpen worden … Maar dit is de Haagse werkelijkheid waarin we zitten. Ik weet ook dat als ik het niet doe, ik hier een ander debat heb. We proberen in de mix enerzijds te komen tot een gunstig effect, waarbij de werkenden er relatief het meeste op vooruitgaan, en anderzijds in het instrumentarium terughoudend te zijn omdat ik ook weet hoe bijvoorbeeld de ChristenUnie maar ook de SGP aankijken tegen het instrument van de arbeidskorting. Ik denk dat dit alles, dit hele debat, maar één afdronk heeft: wij hebben het systeem veel te ingewikkeld gemaakt met elkaar. Daar kunnen we elkaar de hand schudden; we vinden dit allemaal. Dat moet simpeler. Er zitten ontzettend veel heffingskortingen in. We hebben de algemene heffingskorting en een arbeidskorting die weer is opgelopen. Daar heb ik zelf ook aan bijgedragen. Misschien wordt het wel weer eens

tijd om dat helemaal te herzien en veel simpeler vorm te geven. We moeten al die heffingskortingen ook weer afbouwen naarmate de inkomens stijgen. Dat leidt tot een hogere marginale druk. Dan gaat werken niet lonen. Als we het dan hebben over problemen oplossen, is dit ook een opgave op ons ministerie waarvan wij hebben gezegd: we gaan hier echt moedig zijn en heel boude keuzes maken, want dit kan zo niet langer.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
De minister kondigde het al aan, maar wij komen nog met amendementen om het verder te verbeteren. De minister geeft in het slot van zijn antwoord aan dat de arbeidskortingen, in combinatie met al die andere aflopende kortingen en toeslagen, deeltijdbonussen zijn, dat het eigenlijk voltijdboetes zijn. Daar zie ik toch wel een discrepantie tussen met de mond zeggen "wij willen dat mensen meer werken en dat meer werken loont" en de instrumenten die wij inzetten, die het zeker voor mensen die een goed uurloon hebben totaal onaantrekkelijk maken om extra uren te werken. Ik hoop dus echt dat we een keer de daad bij het woord voegen en ons niet langer focussen op die koopkrachtcijfers. Echt, het koopkrachtfetisjisme uit augustus is verschrikkelijk. Mijn vraag die hieraan gekoppeld is, is als volgt. Het kabinet heeft er nu voor gekozen de inflatiecorrectie niet volledig door te voeren. In deze laatste beweging van de brief van dinsdag hebben ze ervoor gekozen: nou, weet je wat, we indexeren wel de tariefschijf een beetje en temperen de heffingskorting.

De **voorzitter**:
Meneer Grinwis …

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Mijn vraag aan de minister is: is hiermee nou een goede afweging gemaakt? Had niet netjes het systeem van inflatiecorrectie moeten worden gevolgd, of had de focus volledig op de tarieven en de tariefgrenzen moeten liggen?

De **voorzitter**:
Dit kost u uw laatste interruptie, meneer Grinwis.

Minister **Heinen**:
U vraagt me eigenlijk mezelf te evalueren. Met het risico dat je jezelf altijd een goed geeft, doe ik dat niet. Het oordeel is aan u, zeg ik via de voorzitter tegen de heer Grinwis. Ik begrijp heel goed dat de heer Grinwis ook dat nog aangepast wil zien. Die mogelijkheid is er. Ik kijk ook zeer uit naar die amendementen. Ik ben altijd bereid om daar technische assistentie bij te geven.

Voorzitter, ik weet dat u haast maakt, maar geef mij twintig seconden om één punt te maken om de heer Dassen ook goed te bedienen. De heer Dassen vroeg om bij elk onderwerp te benoemen hoe AI daardoorheen zit. Als het gaat om het belastingstelsel en alles wat wij hier doen met heffingskortingen en percentages, zijn er meer combinaties mogelijk dan er sterren zijn in het universum. Dit gaat boven het menselijk brein. Daarom kunnen wij dit niet simpeler maken. Wij hebben op Financiën een project gestart met AI om ons te helpen tot een efficiënter systeem te komen. We doen dat met de beste onderzoekers, bijvoorbeeld van Stanford. We zijn die modellen nu aan het valideren. We proberen daar ook de samenwerking met het Centraal Planbureau op te zoeken. Wij hebben ook de ambitie om dat ter beschikking te stellen aan de fracties, zodat iedereen daar gebruik van kan maken bij het opstellen van verkiezingsprogramma's.

Dan zit je met AI. Dan hoef je alleen in te voeren welke groepen je belangrijk vindt en waar misschien no-go's zitten. Dat kan bijvoorbeeld op het gebied van toptarieven zijn of iets dergelijks. Het is waanzinnig. Ik heb zelf met het team gezeten dat hiermee bezig is en echt binnen een minuut heb je ontwerpen waarvan je niet wist dat die konden en die kan je finetunen. Ik ben ervan overtuigd — en dan zet ik een punt — dat het ons met AI gaat lukken om ook weer in gezamenlijkheid het belastingstelsel te verbeteren.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Dat laatste klinkt heel hoopvol. Ik heb de minister niet gehoord over het punt waarover wij ons ongenoegen hebben uitgesproken: de verlaging van de ouderenkorting met €100, uitgaande van het standpunt dat iedereen er vanuit de pensioenen wel 7,6% op vooruitgaat. Dat is natuurlijk absoluut niet de waarheid. Dat is een gemiddelde, maar er zijn heel veel mensen die dat niet hebben of zeker niet in het vooruitzicht hebben. De koopkracht gaat daar dan wel heel erg hard op achteruit.

De **voorzitter**:
Uw vraag?

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik wil gewoon dat de minister daarop reageert. Ik heb daar niets over gehoord. Het gaat allemaal over arbeidskorting en dat snap ik, maar dit is ook echt een belangrijk punt.

Minister **Heinen**:
We hebben daar een afweging in gemaakt, kijkend naar de koopkracht, omdat we ook groepen in de min zagen. We zagen inderdaad in die vreselijke tabellen de categorie ouderen in de plus. Dat zat op 0,5% en tegelijkertijd zagen we de werkenden in de min, op -0,5%. Daar zat een groot verschil tussen. We hebben geprobeerd dat in te passen door aan al die instrumenten te draaien. Dan kijk je dus naar arbeidskorting, heffingskorting, schijfgrenzen en ouderenkorting en probeer je tot een meer evenwichtig koopkrachtpakket te komen. Dat is de reden waarom we die keuze hebben gemaakt in deze vorm.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Ik heb een aantal punten genoemd die eigenlijk allemaal cumuleren bij ouderen, met name als je minder gezond bent. Er zijn dan een heleboel zaken die daar specifiek terechtkomen. Daardoor hakt het er heel erg hard in. Denk aan de afschaffing van de aftrek specifieke zorgkosten. Zo zijn er nog een heleboel meer. Mijn fractievoorzitter heeft gevraagd om daar eens specifiek in te duiken. Als alles terechtkomt bij deze groep, kunnen we dan ook werkelijk de plaatjes zien van wat dat doet voor de koopkracht? Kan ik die toezegging krijgen?

Minister **Heinen**:
Laten wij dat inzichtelijk maken. Ik begreep dat uw fractievoorzitter dat ook "stresstesten" noemde. Ik vond het eigenlijk wel een mooie term, omdat dat ook benadert hoe het gevoel is. De stress moet niet oplopen. Dus laten wij dat ook in kaart brengen bij alle maatregelen die wij nemen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Wanneer kunnen we dat verwachten?

Minister **Heinen**:
Ik zal dat ook even overleggen met de minister van SZW en de minister van VWS, omdat die daar ook binnen die hele stapelingsdiscussie mee bezig zijn. Ik weet dat die contacten ook goed lopen. Laat me dat dus even hernemen. Ik probeer daar in tweede termijn op terug te komen.

De **voorzitter**:
De minister vervolgt zijn beantwoording. Er is natuurlijk al een hoop gewisseld in het debat.

Minister **Heinen**:
Zeker. Ik ga dus naar de afronding, voorzitter. Er was nog één vraag over de overwinsten, van de heer Stultiens. Ik kijk even naar de staatssecretaris: zat die in uw set of … Hij zat in mijn set; wij hebben het mooi verdeeld! Over de overwinsten van de oliemaatschappijen. De heer Stultiens vroeg daar in eerdere debatten inderdaad ook aandacht voor. Hij vraagt waarom de grote oliebedrijven, zoals hij ze noemt, niet belast worden. Laat ik vooropstellen dat iedereen natuurlijk het ongemak ziet. Het is natuurlijk ongemakkelijk als de prijzen aan de pomp stijgen en mensen daardoor in de koopkracht geraakt worden en je de winsten van oliemaatschappijen ziet toenemen. Ik snap dus ook deze zoektocht. Die is er niet alleen in Nederland; die is er in alle Europese landen. Ik moet er één nuance bij aanbrengen. Het is wel zo dat de winstbelasting relatief is. Dus naarmate je meer winst maakt, ga je ook meer winstbelasting betalen. Maar dat is, denk ik, niet het punt waar de heer Stultiens op wees.

Dit hele vraagstuk is wel complex omdat — dat heb ik al vaker aangegeven — hier ook veel juridische haken en ogen aan zitten. De heer Stultiens — en ook zijn collega — heeft mij ook eerder in debatten gevraagd: maak je nou in Europa hard om dit op de agenda te zetten. Dat doen wij ook. Ik heb dus in de Ecofin-Raad van 4 en 5 mei opgeroepen tot een nadere analyse van het ontstaan van eventuele overwinsten bij olie- en gasbedrijven als gevolg van de huidige hoge prijzen. Het kabinet heeft daarnaast ook opgeroepen op EU-niveau de juridische mogelijkheden te verkennen voor het invoeren van belasting op overwinsten, als er ook inderdaad sprake is van overwinsten. Dat hebben we gedaan in zowel de Ecofin-Raad van 4 en 5 mei als in de informele Energieraad van 12 en 13 mei. Toen ik vorige week in Dublin mijn collega's sprak, hebben we het hier ook weer over gehad. Toen heb ik de Commissie wederom gevraagd om nou met die analyse te komen. Die is belangrijk omdat we naar aanleiding van het eerder belasten van overwinsten tegen twee zaken aanliepen. De definitie van wat een overwinst is, blijkt lastiger te formuleren dan het zo in eerste instantie oogt.

Daarnaast is de vraag hoe je het juridisch houdbaar houdt. Over de maatregelen die wij destijds hebben genomen lopen nu rechtszaken, zowel nationaal als Europees. Ze worden betwist bij de rechter. Ik wil voorkomen dat wij nu in alle haast en ondoordacht maatregelen nemen, en dat ik straks belastinggeld moet inzetten om oliemaatschappijen voor die maatregelen te compenseren. Dan zou mijn ongemak nog vele malen groter zijn. We zijn hier dus mee bezig in Europa. Ik wijs er wel op dat Nederland nauwelijks oliewinning meer heeft. We hebben ook geen oliemaatschappijen meer, want die zijn helaas over de grens gegaan vanwege de verslechtering van het vestigingsklimaat. Er is hier dus ook niet heel veel te belasten. Dat staat echter los van het fundamentele punt dat de heer Stultiens maakt: het ongemak van stijgende winsten. Dat zetten wij dus ook Europees op de agenda.

Voorzitter. Dan wil ik naar het volgende onderwerp gaan …

De **voorzitter**:
Kort en bondig. Meneer Van Dijck.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Kort en bondig. In Italië hebben ze ook gedreigd met die solidariteitsheffing richting oliemaatschappijen. Die oliemaatschappijen zijn zelf tot het inzicht gekomen dat het eigenlijk schandalig is dat ze zo veel meer winst maken als gevolg van de geopolitieke spanningen, en dat de mensen daar dan de dupe van zijn. Misschien is het dus goed om daar eens naar te kijken: hoe Eni en IP in Italië de benzineprijzen verlaagd hebben met €0,17 om hun burgers tegemoet te komen en om te voorkomen dat er vanuit de regering hardere maatregelen zouden worden genomen.

Minister **Heinen**:
Welke Nederlandse oliemaatschappijen stelt de heer Van Dijck dan voor die ik zou benaderen? Die hebben wij niet meer.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Nou, je hebt verschillende ingangen om oliemaatschappijen te pakken. Je kan ook kijken naar de raffinage, en die hebben we wel. Die maatschappijen zou je ook extra kunnen belasten voor de overwinsten die ze op de raffinage maken. Dat zeg ik dus om aan te geven dat de minister niet gelijk zijn handen in lucht moet steken, van: sorry, ik kan er niks aan doen en ik heb al genoeg gedaan met m'n accijnzen. Tot nu toe betalen wij in Europa de hoogste prijs voor een litertje benzine.

Minister **Heinen**:
Ik ben hier dus Europees mee bezig, maar ik stel deze vraag om aan te geven dat we dit Europees moeten doen, precies vanwege het punt dat ik probeerde te maken. Raffinage is wel een andere tak van sport. Het is ook de vraag of daar sprake is van overwinsten. De raffinaderijen hebben lange tijd veel verliezen gelezen, dreigden te vertrekken. Godzij-

dank hebben wij in Nederland deze capaciteit nog. Mijn collega's in Europa … Mijn Franse collega zei bijvoorbeeld: we zijn wel jaloers dat Nederland in het kader van de autonomie überhaupt nog over deze capaciteit beschikt. Als het nog verder escaleert — we zijn echt nog niet uit de gevarenzone — dan heb je echt die capaciteit nodig om gewoon puur in je energiebehoefte te kunnen blijven voorzien. Laten we dat dus ook voorzichtig doen. Ik snap echt het ongemak. We zijn hier Europees naar aan het kijken, maar we moeten voorkomen dat we hiermee schaarse capaciteit verder uit Nederland wegdrukken.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Een raffinaderij verplaats je niet zomaar, dus daar hoeft u niet zo bang voor te zijn.

Minister **Heinen**:
Die kan wel failliet gaan.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
De minister zegt: via de Europese weg. Dombrovskis heeft nu net gezegd: het is een nationale bevoegdheid; ik ga dat niet Europees oppakken. Met andere woorden, iets meer inzet van deze minister om die prijs, linksom of rechtsom, omlaag te krijgen voor de burgers van dit land zou wel op zijn plaats zijn.

Minister **Heinen**:
Die oproep neem ik natuurlijk ter harte, want daar knokken we iedere dag voor.

Voorzitter. Dan wil ik naar de uitgaven. Dat is het derde onderwerp. Daarna heb ik nog een onderwerp overig. Het meeste is echter behandeld, dus ik probeer hier in een hoger tempo doorheen te gaan.

Voorzitter. De heer Hoogeveen vroeg hoe ik aankijk tegen de uitgavengroei en hoe ik die ga beteugelen, met nadruk op de sociale zekerheid, de zorg en het aantal ambtenaren. Los van de rente zijn dit inderdaad de drukfactoren die de uitgaven omhoogstuwen. Ik heb eerder in dit debat aangegeven hoe wij ruimte proberen te maken voor een sociaal akkoord tussen werkgevers en werknemers in het belang van hervormen. Zij hebben mij beloofd met ambitieuze voorstellen te komen. Die moeten in het parlement natuurlijk gewogen worden, want zoals de heer Hoogeveen zei: uiteindelijk besluit het parlement daarover.

Daarnaast zijn we aan het sturen op een kleinere overheid. Dat is een enorme olietanker die we in beweging moeten brengen. We hebben nu meerdere taakstellingen en budgettaire kortingen doorgevoerd, maar er zit ook wat achter. Het kan niet alleen een budgettaire korting zijn. We moeten ook sturen op het aantal fte en op het aantal regels. Dat is ook weer een opdracht die we met elkaar hebben in het kader van de regeldruk. De ambtenaren werken natuurlijk naar eer en geweten en snoeihard. Tegelijkertijd voeren ze ook het beleid uit dat wij allemaal maken.

Zo proberen we langs verschillende domeinen de uitgaven te beteugelen. In afdwingende zin heb ik daar een uitgavenkader op. Net zoals het lastenkader mag het uitgavenkader niet overschreden worden. Indien dat wel het geval is, moeten er aanvullende maatregelen komen aan de uitgavenkant. Ik kan niet genoeg benadrukken hoe belangrijk dat is. Ik vind de heer Hoogeveen aan mijn zijde in de strijd om dat te beteugelen.

Ook de heer Grinwis had een vraag over de uitgaven. Hij vroeg naar de weg naar een sociaal akkoord, maar die hebben wij al uitvoerig besproken in eerdere interruptiedebatten.

De heer Stultiens vroeg of het kabinet voldoende oog heeft voor de langetermijnuitdagingen en wees in dat kader op de infrastructuur, als ik me niet vergis, en de energietransitie. Dat hebben we zeer zeker. Ik denk dat we een heel ambitieuze Miljoenennota, begroting en coalitieakkoord hebben neergelegd. Als we het dan toch over die meerjarenperiode hebben: dit kabinet besluit om tussen nu en 2035 10 miljard extra vrij te maken voor infrastructuur. Daarmee is de totale investering tussen nu en 2035 in het Mobiliteitsfonds, waar we onze infrastructuur uit betalen, 110 miljard en in het Deltafonds 20 miljard. Dat is ook weleens goed om te benadrukken. Tezamen gaat het om 130 miljard die we de komende tien jaar investeren. We zien allemaal dat er nog een ambitie bij zal moeten, maar we investeren ongelofelijk veel. Op energiegebied, waar de heer Stultiens ook terecht aandacht voor vroeg, gaat het bij de SDE, de Stimulering Duurzame Energieproductie, de SDE++ en wind op zee tezamen om zo'n 25 miljard plus 6 miljard is 31 miljard. In het Klimaatfonds zit nog zo'n 36 miljard. Wij zetten hier dus ongelofelijk astronomische bedragen klaar in het belang van investeren. Laten we elkaar dus ook niet aanpraten dat we niet investeren. Dit is allemaal nodig, maar het is ook allemaal opgebracht door de belastingbetaler. Ik moet er dus ook op toezien dat dit goed gaat.

De **voorzitter**:
Meneer Grinwis, helpt u mij het kort en bondig te houden?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ja, voorzitter, zeker. Ik doe nu mijn best. Dat deed ik net niet; dat klopt.

Nog even hierover. Ik ben blij dat de minister in de brief van afgelopen dinsdag schreef dat hij zich bij de extra prijsbijstellingsronde die eventueel komt, maar liever niet, houdt aan de motie-Grinwis/Stoffer om geen prijsbijstelling op het Mobiliteitsfonds en Deltafonds in te houden. Dat is ook zeer relevant in het kader van het antwoord op de vraag van de heer Stultiens.

De **voorzitter**:
Wat is uw vraag?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Mijn vraag is: geldt die motie-Grinwis/Stoffer en de uitvoering daarvan ook voor de zaken die al in de Miljoenennota zijn opgenomen? Daar is namelijk een taakstellende onderuitputting voor de jaren 2027 en 2028. Daar wordt als

dreigement bij geschreven: als we die niet halen via die taakstelling, dan gaan we met de prijsbijstelling aan de slag. Dat geldt ook voor de punten op de aanvullende post uit het coalitieakkoord.

Minister **Heinen**:
Absoluut, uiteraard. U heeft die motie ingediend. Die was zeer helder. Die heb ik ook scherp voor de bril, mochten we daartoe overgaan. Ik ga er niet van uit dat de onderuitputting die het Centraal Planbureau ons voorhoudt, zich materialiseert. Indien dat niet het geval is, heb ik de prijsbijstelling altijd achter de hand om af te dwingen dat er geen gaten ontstaan. Maar dat is dan wel exclusief het Mobiliteitsfonds en het Deltafonds, conform de motie van de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Heel veel dank. Dan is dit in één ronde gebeurd. Dank aan de minister. Dat is heel helder en scheelt weer een motie. Alstublieft, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Grinwis. Het wordt hogelijk gewaardeerd.

Minister **Heinen**:
We zien door de moties de moties niet meer, maar we komen er wel.

Er waren in het kader van een slagvaardige overheid een aantal vragen gesteld. Ik zal het wat op tempo proberen te doen.

Zo had de heer Oosterhuis de vraag hoe de taakstelling voor een kleinere betere overheid daartoe leidt. De besparingsopgave is in de departementale begrotingen toebedeeld, dus in die zin is het bedrag weg en zal het wel moeten voor dat bedrag; dat zeg ik altijd heel streng. Daarnaast komt uiterlijk in december de Commissie Toekomst Rijksdienst met aanbevelingen voor een efficiëntere toekomstige overheid. Daarvoor, in oktober, ontvangt u ook de voortgangsbrief van de staatssecretaris Slagvaardige Overheid met concrete doelstellingen op het gebied van vereenvoudiging, dienstverlening en productiviteit. In lijn met de motie-Brekelmans/Bontenbal — die hebben we er ook weer bij gehaald — zal de Kamer in het voorjaar van 2027 worden geïnformeerd over het besparingsplan per ministerie. Ik ben op mijn ministerie voortvarend aan de slag met een productiviteitsagenda en met de vraag hoe we het kunnen verbeteren.

Ik blijf benadrukken, en ik weet dat wij dit met elkaar vinden: we zeggen dit allemaal met het grootste respect voor alle ambtenaren, zowel voor degenen die hier in dit huis achter de schermen werken en voor ons klaarstaan, dag en nacht, als voor de ambtenaren op alle ministeries. Er wordt echt heel hard gewerkt. Het zijn mensen die heel bevlogen zijn, alles geven en voor wie dit een mooi moment in hun carrière is. Sommigen groeien ook door naar prachtige posities. Daar hebben we heel veel respect voor. Toch is de overheid gegroeid. Die moet kleiner. De uitgavegroei zit niet zozeer in deze Kamer. U bent hier vrij mager bediend qua ondersteuning. Dat geeft extra druk op alle leden in dit parlement om dit werk allemaal te kunnen verzetten. Diep respect daarvoor.

De heer Dassen van Volt had in het kader van een slagvaardige overheid ook weer een vraag over AI. Hij vraagt naar het betrekken van AI-bedrijven bij de slagvaardige overheid. Uw Kamer heeft wederom met de motie-Brekelmans/Bontenbal verzocht om AI te betrekken bij het bereiken van de efficiëntieverbetering binnen de overheid. Veiligheid is daarbij van groot belang. Er loopt binnen het Rijk een pilot met Europese AI-diensten. In lijn met de motie-Brekelmans/Bontenbal zal de Kamer in het voorjaar van 2027 nogmaals verder worden geïnformeerd over wat de besparingsplannen zijn en waar AI van toepassing is. Ik haal even terug wat wij hier eerder over zeiden, namelijk dat dit een veelbelovende technologie is. Het maakt ons werk efficiënter en het is allemaal heel knap wat we ermee kunnen. Tegelijkertijd wil ik ook geen regeringsdocumenten uploaden naar servers die niet in Europa staan. Dan zijn we onze data namelijk kwijt. We kijken dus ook naar Europese initiatieven. Dit is wel echt een debat dat u met de staatssecretaris Economische Zaken en de staatssecretaris Slagvaardige Overheid moet voeren, maar u heeft er helemaal gelijk in — dat zeg ik via u, voorzitter — dat AI hierbij betrokken moet worden. De premier en ik hebben het hier vaak over, als twee jonge gasten die gewoon een slagvaardige overheid willen. Wij vinden dat dit veel meer toegepast moet worden.

De heer **Dassen** (Volt):
De minister noemde net een voorbeeld van iets waarbij AI kan helpen. Tegelijkertijd wordt dat gedaan met Stanford. Ik weet niet of dat ook Amerikaanse technologie is.

Minister **Heinen**:
Nee.

De heer **Dassen** (Volt):
Dat is goed om te horen, want daar zit natuurlijk wel een van de zorgen als je AI onderdeel gaat maken van een slagvaardige overheid. Waar zit dan de besluitvorming? Wat mag AI dan precies doen? Hoe voed je die systemen? Zijn die systemen hier aan het draaien of zijn die Europees? Dat is iets wat ik graag aan de minister wil meegeven, ook als daar een reactie op komt. Hoe wordt dit meegewogen in die besluiten? Ik denk dat dat cruciaal is. Ik denk niet dat we in één keer de besluitvorming binnen de overheid moeten overgeven aan systemen, laat staan aan systemen die vanuit Europa worden gemaakt.

Minister **Heinen**:
Dit is precies het cruciale punt. Ik heb bijvoorbeeld bij mij intern een discussie gehad over de Woo. De Woo-verzoeken zijn enorm complex. Partijen die daarom vragen, moeten lang wachten. Kunnen we hier niet AI toepassen? Toen zeiden mijn topambtenaren: pas op, want je wil geen gevoelige documenten uploaden of met technologie werken waarvan we niet weten waar dat landt. Dit raakt de kern, maar we zien allemaal dat AI een oplossing biedt voor efficiënter werken. Overigens heeft Stanford daar een leerstoel, dus Stanford is erbij betrokken maar het is geen Amerikaanse technologie.

De heer **Dassen** (Volt):
Mijn vraag is of de minister wil toezeggen dat hij in de brief meeneemt hoe dit meegenomen wordt.

Minister **Heinen**:
Zeker, ja. Ik zeg dat wel namens mijn collega, maar ik weet dat dit de kern is.

Voorzitter. Mevrouw Van Eijk had nog een vraag over de taakstelling op het ambtelijk apparaat. Die vraagt hoe ik dat in mijn eigen departement vormgeef. Daar heb ik net al wat over gezegd. Er wordt hard aan gewerkt. Er wordt ook veel gevraagd van de mensen; dat moet ik er wel bij zeggen. We willen naar die kleinere overheid en we vinden dat er meer moet, maar we hebben ook wel veel taakstellingen neergelegd. We zijn alles aan het uitwerken en komen nu echt in de fase van harde keuzes maken. Dan moeten we ook gaan kijken naar de wet- en regelgeving en of we niet te veel doen met elkaar.

Mevrouw Van Dijk had in het verlengde hiervan een vraag over de vereenvoudigingswet, de Wet op het financieel toezicht. Ze vroeg meer specifiek of die vereenvoudigingswet voor het einde van het jaar rond is. Het kabinet zet zich ervoor in om jaarlijks 500 regels te schrappen en de regeldruk te verminderen. Ik zet mij daar ook in Europa voor in. Nationaal zet ik mij ervoor in om de regeldruk te verminderen die volgt uit financiële regelgeving zoals de Wft. Ik heb een heel project lopen om regeldruk rond het witwassen te verminderen, want het is ongekend hoeveel regeldruk daarbij komt kijken. Een specifieke vereenvoudigingswet voor de Wft kan dit proces niet versnellen. We zijn hiervoor ook bezig met vragen als: "Hoe geef je het toezicht vorm? Wat is de rol van de Autoriteit Persoonsgegevens en van andere toezichthouders?" Er wordt heel goed samengewerkt om te bekijken hoe we in de financiële sector kunnen werken met meer vertrouwen, open normen en risicogebaseerd toezichthouden, om te voorkomen dat we helemaal doorschieten wat betreft de regelgeving.

Mevrouw Van Brenk stelde een vraag over de apparaatstaakstelling. Die gaf aan dat die jaarlijks wordt ingeboekt en dat het totale bedrag oploopt tot 3,5 miljard in 2035. Dat is echt een forse besparing. In augustus is besloten om de taakstelling zelfs nog te versnellen. Dit levert een aanvullende besparing op van 200 miljoen in de jaren 2028, 2029. Een andere rode draad in dit debat is het punt van de meerjarige tabellen. Als u wilt, kan ik u die doen toekomen. Dan kunt u zien hoe zich dat na de kabinetsperiode verder ontwikkelt. Als daar prijs op wordt gesteld, zal ik ook zorgen dat dat richting uw Kamer komt.

Mevrouw Van Dijk had nog een vraag over investeringen en hoe we aankijken tegen bredere rapporten over overheidsuitgaven die bijdragen aan de productiviteit, conform de Raad van State. Allereerst onderschrijf ik het belang van productiviteitsgroei. Ik waardeer de exercitie van de Raad van State zeer om een indicator voor die productiviteitsverhogende uitgaven te maken. Tegelijkertijd merkt de Raad van State zelf ook op dat die indicator niet perfect is. Dat weet mevrouw Van Dijk ook. Om een totaalbeeld te geven, zet het kabinet in op de jaarlijkse Productiviteitsagenda. Daarin gaan we alle acties van het kabinet uiteenzetten die zijn gericht op het vergroten van de productiviteit. Ik ben daar in mijn eigen departement al mee bezig, maar ik weet dat dit nu op alle ministeries gebeurt. Daar gaan we deze indicator ook bij gebruiken.

Voorzitter. Er was ook een vraag van mevrouw Van Dijk over de takenbalans bij de Rijksoverheid. Specifieker vroeg zij welke taken er deze kabinetsperiode bij komen en met welke taken de overheid stopt. Dit is eigenlijk de kern van de discussie. Het is heel goed dat u daarnaar vraagt. Ik moet daar wel op antwoorden met een opmerking over het proces. De staatssecretaris Koninkrijksrelaties en Slagvaardige Overheid heeft de Kamer in september geïnformeerd over de vereenvoudigingswet. Het kabinet wil in november al de eerste editie indienen. Dat is bijna; dat is volgende maand. De blaadjes beginnen al van de bomen te vallen. Als de bomen straks kaal zijn, dan heeft u die. Nogmaals, daarnaast heeft het kabinet het doel om jaarlijks 500 regels te schrappen of te vereenvoudigen. Hierover wordt de Kamer in oktober geïnformeerd. Het idee van die 500 regels is slim. Daardoor blijft er druk om elke keer te leveren en kunt u ons er ook op aanspreken als wij niet leveren.

De heer Dassen had een vraag over het NADI, het Nationaal Agentschap voor Disruptieve Innovatie. Dat is ook een hele belangrijke ontwikkeling. Hij vraagt eigenlijk: moet er niet meer geld bij komen? Ik denk dat voor alles geldt dat er meer geld bij moet komen, maar laten we nou eerst deze eerste stap zetten. Allereerst is innovatie natuurlijk een van de belangrijkste drijfveren van economische groei. Dat is ook waar ik mijn bijdrage mee begon. Met de NADI in de huidige omvang denken wij als kabinet hier een belangrijke impuls aan te kunnen geven. Als de NADI inderdaad een succes blijkt, kan in de toekomst uiteraard gekeken worden of we meer middelen vrij kunnen maken. Dit is een startpunt, maar zeker geen eindpunt; wij verwachten veel van dit instituut. Het is dus goed dat de Kamer hier aandacht voor heeft gevraagd en dat wij dit ook verder kunnen uitwerken.

Mevrouw Van Brenk had nog een vraag over de uitgaven voor asielmigratie. Zoals u weet, is het Rijk wettelijk verantwoordelijk voor de opvang van asielzoekers. Op budgettaire besluitvormingsmomenten beziet het kabinet welk budget hiervoor nodig is. Het kabinet zet uiteraard in op het beperken van de asielinstroom, met het bevorderen van terugkeer van degenen die hier niet mogen blijven. Ik probeer er hier geen asieldebat van te maken, maar ik erken natuurlijk wel dat deze uitgavencategorie ook een drukfactor is wat betreft de toenemende uitgaven. Ongeacht hoe je naar dit thema kijkt en of je het nou beredeneert vanuit het oogpunt van sociale cohesie en sociale voorzieningen, of gewoon vanuit een budgettair oogpunt … Ten aanzien van alle drie die punten zou ik zeggen dat de asielinstroom naar beneden moet. We moeten grip krijgen op migratie. Daar wordt hard aan gewerkt door mijn collega Van den Brink.

Voorzitter, met uw goedkeuren, wil ik naar het laatste onderwerp: de categorie overig. We gaan hopelijk zo'n beetje de laatste veegronde doen. Ik hoop alle vragen daarin goed te beantwoorden.

Het begint met een startrekening. Daar hadden we het eerder al over. Mevrouw Van Dijk had namelijk een vraag over een onderzoek naar een beleggingsrekening voor kinderen, een startrekening, en wat daarbij de randvoorwaarden zouden moeten zijn wat betreft de uitvoering, beleggingsvoorwaarden en kosten en risico's. Het kabinet wil huishou-

dens stimuleren meer vanuit hun spaargeld te beleggen in de reële economie. Dat vergt inderdaad een cultuurverandering. Dat zie ik ook. Sterker nog, ik heb een mooi feitje: als Europeanen zouden beleggen zoals Amerikanen, dan zou er 350 miljard aan durfkapitaal per jaar vrijkomen en zou dat geïnvesteerd kunnen worden in de economie. Het heeft gewoon te maken met dat wij het allemaal op een spaarrekening zetten. Ik ben er vandaag achter gekomen dat er meer mensen beleggen dan ik had verwacht, maar dat kan dus nog meer en dat kan dus ook durfkapitaal verder versterken. Ouders kunnen op dit moment al een beleggingsrekening voor hun kind openen en de mogelijkheden om dat te doen, zijn eigenlijk ook relatief simpel, maar ik kan mevrouw Van Dijk wel toezeggen nog eens goed tegen het licht te houden wat we tot nu toe hebben gedaan om beleggen te stimuleren, welke belemmeringen we nog zien en wat we nog verder kunnen ondernemen. Daarbij kan ik ook ingaan op de startrekening, zoals die in sommige landen inderdaad al is uitgerold. Momenteel onderzoekt ook de staatssecretaris van Financiën de mogelijkheden om beleggen fiscaal te stimuleren. Dat is een initiatief dat ik ook weer in een kopgroep in Europa ben gestart. We zijn dus op al deze fronten bezig om het investeringsklimaat te verbeteren.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Heel kort. De minister maakt de vergelijking met Amerika en zegt dat als wij zouden beleggen zoals in Amerika, alle problemen opgelost zouden zijn, maar hoeveel box 3 betalen ze in Amerika?

Minister **Heinen**:
Dat heb ik niet paraat.

De heer **Flach** (SGP):
Het waren zeer behartigenswaardige woorden van de minister over de waarde van beleggen en het fiscaal stimuleren daarvan. Ik zou bijna zeggen dat ik de minister zou aanbevelen om het transcript daarvan onder zijn kussen te leggen, want het is zeer belangrijk om dat in het oog te houden bij de verdere aanpassingen binnen box 3. Gisteren is een aantal Kamerleden te gast geweest bij een lezing van een bekende Zweedse econoom, die liet zien dat juist lagere box 3-heffingen leiden tot economische groei, innovatie en nieuwe, jonge mensen die gaan investeren. Ik zou zeggen: neem uw eigen woorden ter harte.

Minister **Heinen**:
Prachtig. Dan vraag ik nog even op welke econoom dat was, want daar ben ik ook zeer in geïnteresseerd. Mooi. Maar besteed daar geen interruptie aan, want dat is zonde.

De **voorzitter**:
Jawel, dat mag. Dan komt het in het stenografisch verslag en kunnen we allemaal meelezen.

De heer **Flach** (SGP):
Dat ging om de econoom Johan Norberg. We hebben allemaal een boek gehad en mijn exemplaar leen ik graag uit aan de minister.

Minister **Heinen**:
Dank u wel, die krijgt u terug met rente.

De **voorzitter**:
Binnenkort in uw postvak.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Ik heb eigenlijk twee vragen naar aanleiding van het laatste stuk over beleggen: wanneer kunnen wij daar het een en ander over verwachten, en kan daarin ook de potentiële meeropbrengst voor de economie verwerkt worden?

Minister **Heinen**:
Ja, dat zal ik doen. Ik zal ook aan mijn mensen vragen om dit boek en deze econoom daarin te betrekken, want ik vind het een zeer stimulerend verhaal. Wanneer? Ik zit even te kijken. Dit moet zo snel mogelijk. Ik kan hier nu geen datum aan koppelen, maar laat mij in de tweede termijn even terugkomen op de termijn waarop dit kan. Het is helder. Ook in de bredere thematiek zoals we die hebben besproken, is het goed om ook de positieve kanten hiervan te blijven benadrukken.

Dan had de heer Stultiens nog vragen over doelen. De heer Stultiens vraagt naar concrete en meetbare doelen. Zoals u heeft kunnen zien, hebben de vakministers vanaf dit jaar in hun ontwerpbegrotingen hoofddoelen opgenomen voor hun beleidsterreinen. In de Miljoenennota wordt ingegaan op kabinetsdoelen die betrekking hebben op investeren, hervormen en internationale samenwerking. De Algemene Rekenkamer benoemt dat ook. Meer dan in de afgelopen jaren bevat de begroting nu concrete doelen. Ik zie dat als een bevestiging van dat we de goede richting hebben ingezet, maar de vraag zou niet gesteld zijn als de heer Stultiens helemaal tevreden was. Ik zie ook dat dit nog niet bij alle begrotingen het geval is. Daar blijven we aan werken. Ik spreek mijn collega's in het kabinet daarop aan. Nogmaals, u kunt mij daarbij helpen door daarop ook in alle begrotingsbehandelingen door te vragen. Ik trek samen op met de heer Duisenberg, die zegt: zorg nou voor die lerende overheid, voor afrekenbare doelen. Ik probeer dat te stimuleren en als u dat ook doet, werken we samen aan een steeds efficiëntere overheid.

Dan vroeg meneer Oosterhuis nog welk financieel en fiscaal beleid het kabinet voorbereidt om de klimaatdoelen dichterbij te brengen en of ik ook kijk naar "social lease" — dat is de Engelse term voor sociale leenconstructies — en varianten van betalen naar gebruik. Het kabinet beraadt zich onder leiding van de minister van Klimaat en Groene Groei in het voorjaar op de vormgeving van het klimaatbeleid. Maatregelen rondom social lease en varianten van betalen naar gebruik kan zij daar uiteraard in meewegen, maar u weet ook dat daar gevoeligheden bij zitten. Dat moet dus allemaal goed gewogen worden. De staatssecretaris … Nee, ik geloof dat de minister de Kamer informeert. Nee, ook de staatssecretaris … Hij zal straks nader ingaan op wat hij allemaal met de minister van KGG onderneemt om dit beter vorm te geven. Ik geef het stokje nu langzaam over; u merkt het. De ambtenaren wisten ook niet bij wie dit blaadje hoorde, dus het is in mijn postvak terechtgekomen.

Voorzitter. Ik zal afsluiten met de allerlaatste en allermooiste vraag, over AI en weerbaarheid. De heer Dassen vraagt

waar de urgentie blijft ten aanzien van AI. Dat hebben we net benoemd. Zijn wij klaar voor grootschalige aanvallen en kan de minister — dat ben ik — een gesprek voeren met De Nederlandsche Bank en het NCSC over stresstesten? AI kan inderdaad gebruikt worden voor cyberaanvallen, maar het kan natuurlijk ook bijdragen aan een versterkte cyberweerbaarheid van instellingen. Het is constant een kat-en-muisspel tussen aanval en verdediging. Zo wordt de weerbaarheid steeds verder verbeterd. De weerbaarheid van de financiële sector is echt belangrijk. Daar voeren we ook gesprekken over. De financiële sector en de overheid oefenen met allerlei crisisscenario's. Cyberaanvallen en AI zijn hier onderdeel van.

Het kabinet ziet echt de urgentie van het weerbaar houden van de financiële sector. In tijden waarin we te maken hebben met snel ontwikkelende AI en met geopolitieke uitdagingen is dit absoluut van belang. Het kabinet werkt hieraan met DNB en het NCSC. Ik heb dit ook in Europa op de agenda gezet. Ik werk samen met Kyriakos, de voorzitter van de Eurogroep. Dit thema moeten we bespreken, ook voor de weerbaarheid van de euro zelf. Zodra AI het vertrouwen kan schaden door instituten, het financiële systeem en banken aan te vallen … Het hele betaalsysteem is onderdeel van het vertrouwen in het maatschappelijk verkeer. Als dat ter discussie staat, hebben we met elkaar een groot probleem. Weerbaarheid op dit thema is ongelofelijk belangrijk. Ik heb net geschetst wat we nationaal doen, maar we kijken er ook zeker Europees naar. In G20-verband kijken we hoe we de financiële sector kunnen positioneren om met de grote techgiganten in de Verenigde Staten op te trekken om te begrijpen hoe modellen ons kunnen aanvallen en hoe we ons daartegen kunnen verdedigen. Iedereen ziet de uitdaging hiervan. Er gebeurt ook ontzettend veel in de financiële sector zelf.

Daarmee ben ik aan het einde gekomen van de vragen die ik had opgeschreven. Ik ga nu horen of dat voldoende gelukt is.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Er is één vraag nog niet beantwoord. 50PLUS had gevraagd om een hele strakke planning voor de stelselwijziging van de belastingen en toeslagen. Gaat de staatssecretaris die vraag beantwoorden?

Minister **Heinen**:
Ik vermoed van wel.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Mooi.

De heer **Ergin** (DENK):
Ik was net even de zaal uit, dus misschien is het onderwerp van de brandstofaccijnzen al aan de orde geweest. Ik zou graag aan de regering willen vragen wat ze ervan vindt dat als je vandaag in Utrecht de auto pakt en naar België reist met een aantal jerrycans in kofferbak om te tanken, je goedkoper uit bent dan in Utrecht bij een tankstation om de hoek. Wat vindt de regering daarvan?

Minister **Heinen**:
Ik zou mensen niet willen oproepen om met jerrycans in de auto te gaan rijden, want dat is levensgevaarlijk. De vraag die daaronder ligt, gaat natuurlijk over de stijgende brandstofprijzen die we in Europa zien. Dat is waar de heer Ergin naar vraagt. We hebben hier net via de interruptiemicrofoon een uitgebreid debat over gevoerd. Ik heb geschetst op welke vlakken we allemaal maatregelen nemen om de stijgende energieprijzen te compenseren. Dat hebben we in het voorjaar gedaan, in het Iranpakket. Toen hebben we gekeken naar de onbelaste reiskostenvergoeding, de vrachtwagenheffing en de motorrijtuigenbelasting. In dit Belastingplan hebben we gekeken naar de accijnzen voor zowel benzine als diesel. Daarnaast kijken we concreet hoe we de energierekening van mensen thuis kunnen verlagen. Dan moet u denken aan woningisolatie. De minister van KGG zet daar een extra impuls op. De minister van SZW, de heer Vijlbrief, is bezig met het oprichten van een noodfonds energie om kwetsbare gezinnen die te maken krijgen met stijgende prijzen, bijvoorbeeld als gevolg van de stijgende gasprijzen, te helpen. Zo proberen we hier op meerdere fronten naartoe te werken, zonder daarbij de lange termijn uit het oog te verliezen. We moeten energieonafhankelijker worden, want we willen deze schokken niet meer. Als er iets in de wereld gebeurt, dan willen we niet dat dat ons aan de keukentafel zo hard raakt.

De heer **Ergin** (DENK):
De praktijk van heel veel Nederlanders is dat ze dat juist wél doen, dat ze met melkflessen, frisdrankflessen, jerrycans in de auto de grens overgaan en daar tanken. Dan kan de minister zeggen: ja, ik roep niemand op om dat te doen. Maar dát is de praktijk; dat is wat de Nederlanders doen om deze gigantische stijging te dempen. Het is inmiddels ook een probleem voor de begroting, want het kost de schatkist ook nog eens 400 miljoen euro per jaar. Ik vraag me af hoelang de minister dit verhaal van "we wachten, we kijken, we monitoren" gaat volhouden. Wat is nou de grens voor deze minister? Moet een litertje diesel €3 kosten? Is de grens dan bereikt voor de minister?

Minister **Heinen**:
Ik denk dat de grens voor heel veel mensen al is bereikt. Dat zie je dus ook terug in die koopkracht, waar negatieve druk op zat vanwege de stijgende energieprijzen. Ik heb u net geschetst wat het kabinet allemaal heeft gedaan. Ik zou dat niet willen wegzetten als weinig. Want bijvoorbeeld bij benzine- en dieselaccijns gaat het om zo'n 2,3 miljard euro. Dat is ongelofelijk veel geld. Dat moet ook opgebracht worden door al die werkende Nederlanders, maar we zien wel dat we gericht maatregelen moeten nemen omdat de stijging zo ontzettend hoog is dat het ook diezelfde werkende Nederlander raakt die afhankelijk is van de auto.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Ergin** (DENK):
Het punt is dat die maatregelen niet werken. De prijzen stijgen door en de mensen zijn echt ten einde raad. Ik denk dat heel veel Nederlanders het gevoel hebben dat ze brandstofvluchtelingen zijn, dat ze door deze regering de grens over worden geduwd, richting België worden geduwd met jerrycans en al, om te kunnen tanken. De vraag aan

deze regering is heel eenvoudig: stop dit, regel dit gewoon en zorg ervoor dat mensen niet meer als brandstofvluchtelingen de grens over moeten naar België om brandstof te tanken.

Minister **Heinen**:
We zien natuurlijk die stijgende prijzen. Ik heb net geschetst welke maatregelen wij daartegenover zetten. Dan vallen wij in herhaling. Ik hoor ook het voorbeeld dat mensen naar België zouden uitwijken, maar op diesel is de accijns in België hoger dan in Nederland. Er zijn meerdere factoren die hierop van invloed zijn dan alleen de accijns.

De **voorzitter**:
Tot slot in deze termijn van de minister, de heer Dassen.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik wil nog even doorgaan op die stresstest. We zien namelijk dat een onafhankelijk bureau bij het ministerie van Financiën in de VS heeft aangegeven dat we helemaal nog niet goed in kaart hebben wat nou precies die risico's zijn die AI-modellen op het financiële systeem gaan hebben, dus hoe dat precies in zijn werk gaat, zowel bij cyberveiligheid maar ook bij fraude en andere zaken. Ik begrijp in ieder geval dat hier ook in Nederland nog veel meer onderzoek naar gedaan moet worden. Daar zal ik straks een voorstel voor indienen, maar ik wil graag aan de minister vragen hoe hij dat soort signalen, ook vanuit de Verenigde Staten, opneemt waaruit blijkt dat we eigenlijk nog niet helemaal scherp hebben wat dit allemaal betekent.

Minister **Heinen**:
Dat is niet het geval. We zien eigenlijk twee kanten. We hebben het vandaag gehad over de enorme kansen die AI biedt, maar er is ook een keerzijde. Op dat punt in het debat zijn we nu beland. Dat zien wij echt. Ik maak me hier best zorgen over. Tegelijkertijd kan AI ook weer helpen om je te beschermen tegen aanvallen. Ik weet dat de financiële sector hiermee bezig is. Ik heb u net geschetst wat wij in het kabinet doen. Wij voeren ook stresstesten uit. De financiële sector kan dat ook aangeven, zonder prijs te geven hoe we dat precies doen. We proberen continu, soms ook in een veilige omgeving, aan te vallen, te kijken hoe je je daartegen kan verdedigen en dat goed in kaart te brengen. Daarmee zijn we internationaal overal in contact. Maar laat me daar ook weer niet te veel over zeggen. We zien dit risico en we zijn hier non-stop mee bezig.

De heer **Dassen** (Volt):
Dat hoop ik. Tegelijkertijd denk ik ook niet dat we nu al weten wat er allemaal op ons af komt. Denk aan de aanvallen van OpenAI-agents die uit zichzelf bedrijven en overheidswebsites zijn gaan hacken, waarover elke dag weer extra informatie naar buiten komt waaruit blijkt dat het nog veel groter is dan initieel gesteld werd. Maar ik hoor goed wat de minister zegt en ik begrijp dat hij hier druk mee bezig is. Ik zal daar dadelijk in ieder geval ook zelf een voorstel over indienen, omdat ik denk dat het heel belangrijk is dat we ons hiervan bewust zijn en dat we dagelijks bezig zijn om dit te verbeteren.

Minister **Heinen**:
Graag. Ik kijk uit naar de motie. We zijn het eens op dit thema.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dat was de eerste termijn van de zijde van de minister. Ik schors enkele minuten en dan is het woord aan de staatssecretaris.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering. Het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Voorzitter, dank en ook dank aan uw Kamer voor het interessante debat. Zeker vanuit mijn perspectief is het buitengewoon bijzonder om dit mee te mogen maken, want in mijn rol zijn dit de eerste Algemene Financiële Beschouwingen. In de afgelopen zeven maanden heb ik in privékring relatief vaak de volgende vragen gekregen: "Is dat nou wel leuk? Dat is toch allemaal droge kost? Dat gaat alleen maar over getallen en het is toch ingewikkeld en saai?" Het omgekeerde is waar. Het is het hart van de overheid. Dit is de machinekamer van wat we allemaal met elkaar doen. Daarmee is dit een hele effectieve manier om bij te dragen aan het oplossen van maatschappelijke problemen. Dat zijn natuurlijk ook heel vaak juist de geluiden die in uw politieke debat naar voren komen. Dat zie ik eigenlijk ook links en rechts in deze Kamer. Het is dus juist een hele dankbare, leuke en creatieve taak om daar juist vanuit de fiscaliteit aan bij te mogen dragen, bijvoorbeeld als je de investeringscapaciteit van woningbouwcorporaties kunt vergroten met een fiscale maatregel, als we met een verlaging van de vliegbelasting kunnen zorgen voor een eerlijker speelveld ten opzichte van Duitsland, als we de youngtimerregeling kunnen aanpassen — daarbij kijk ik de heer Grinwis even aan — zodat we ook een probleem in die sector oplossen of wat al niet meer zij. Kortom, het gaat om een Belastingplan waarin we ook gewoon echt voorstellen doen die bijdragen aan de oplossing van maatschappelijke problemen en waarmee we hebben geluisterd naar geluiden uit de samenleving van inwoners én ondernemers.

Ik ga zo aan mijn beantwoording beginnen. Die heb ik in blokjes ingedeeld. Het eerste blokje is ook bij mij het blokje over box 3, want een van mijn belangrijkste taken is dat we van de box 3-rotonde afkomen; dat doe ik volstrekt met uw Kamer samen. Als we niet oppassen, blijven we daar eindeloos rondjes op draaien. We moeten ervanaf. Ik zal daar straks meer over zeggen, maar het feit dat we nu een afslag aan het nemen zijn is gewoon hoe dan ook goed nieuws. Na dat blokje ga ik naar het blokje over de fiscale regelingen. Dan eindig ik met het blokje dat je in het Frans "faits divers" zou noemen.

Als eerste dus het blok box 3. Misschien is het goed om nog even iets over de route te schetsen; dan heb ik gelijk een aantal van uw vragen beantwoord. De route is dat we nu die novelle aan het voorbereiden zijn, deze week; daar hebben we overigens ook de afgelopen weken voorbereidend werk voor gedaan, zodat we zo snel mogelijk naar die box 3-heffing op basis van vermogenswinst voor waarde-

papieren kunnen. Dat is dus op basis van het wetsvoorstel dat nu in de Eerste Kamer ligt, want dat wordt met die novelle gewijzigd. Tenminste, dat wordt ons voorstel aan u, maar dat is dan natuurlijk nog steeds het hybride stelsel. Dat betekent dat er achter die novelle aan een wet moet komen die alsnog vermogenswinst voor het geheel gaat regelen. In die wetsbehandeling — die gaan we met gezwinde spoed doen; ook daar zetten we heel veel druk achter, gericht op 2030 — gaan wij wat mij betreft nog heel veel discussies met elkaar voeren over hoe die vermogenswinst er dan uitziet en welke condities daar wel of niet voor gelden. Ik wil daar nu nog niet op vooruitlopen, maar er zijn verschillende vragen gesteld over parameters, over wel of geen voorheffingen, over wat de Belastingdienst wel of niet aankan. Die vragen kunnen we allemaal beantwoorden in dat reguliere wetstraject, maar dat moeten we echt doen na de novelle, want nu hebben we de focus op zo snel mogelijk van de rotonde afkomen. Daarmee heb ik zowel de vragen van 50PLUS als onder andere Volt op dat thema beantwoord: dat komt echt in dat proces. Ook het CDA stelde daar overigens vragen over.

De heer Grinwis heeft gelijk als hij zegt dat we op de route van de rotonde af via die novelle ook nog een paar hobbels tegen zullen komen. Ik ga hetzelfde zeggen als de minister: ik heb van heel van uw leden bij heel veel kopjes koffie gehoord dat het heel belangrijk is dat wij nu zo snel mogelijk naar vermogenswinst gaan. "Doe het maximale, zo snel als je kan." Dit is die snelste route, maar zoals ik al zei zal die snelste route ook met hobbels gepaard gaan. Dat betekent dat we die gewoon met elkaar accepteren en met elkaar dragen. Ik vind ook dat het kabinet en het parlement daar volstrekt in samenwerken. Dat betekent dat we ook heel veel van die hobbels gaan nemen met elkaar. We gaan met de banken praten over de gegevensaanlevering. We gaan zorgen dat de Belastingdienst de capaciteit heeft om dit waar te maken. U krijgt van mij een uitvoeringstoets, zodat u daar eind oktober met mij over in gesprek kunt gaan. Dat gaan we allemaal doen, maar we moeten eerlijk zijn; in dit huis moeten we echt eerlijk zijn: het wordt een afslag van de rotonde en die gaan we met elkaar echt nemen, maar we zullen met elkaar ook even een aantal dingen moeten accepteren of oplossen.

De heer **Stultiens** (PRO):
De staatssecretaris zegt terecht dat we met elkaar eerlijk moeten zijn. Als wij in al de beslisnotities lezen dat er bij scenario 4 wordt gewaarschuwd voor problemen met handhaafbaarheid, voor hoge risico's, voor het punt dat gegevensaanlevering door ketenpartners niet mogelijk is, voor een nieuwe hersteloperatie en voor een risico op reparatiewetgeving, dan is het toch gewoon onbehoorlijk bestuur om nu deze route te kiezen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
We moeten eerlijk zijn. Dit heeft u ook op papier. Ik heb het ook ten anderen male gezegd. De minister heeft het net ook gezegd. Dit is een feit. Dan kun je twee dingen doen. Dan kun je bij de pakken neer gaan zitten of je kan de afslag van de rotonde nemen — nogmaals, ik ben daar door velen van u zeer toe aangemoedigd — en dan risico voor risico, zoals u ze net noemt, bekijken of we die nu kunnen oplossen. Ik denk dat er dan nog heel wat mogelijk zal blijken te zijn.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dan blijft de vraag staan of er voor de staatssecretaris een ondergrens is. Als er de komende weken nieuwe beren op de weg, nieuwe tegenvallers of nieuwe rooie vlaggen vanuit de Raad van State of de Belastingdienst komen, gaat hij dan hoe dan ook zeggen "dit moet er komen" of blijft hij kijken naar de uitvoerbaarheid, het belang van de Belastingdienst en de uitvoering?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
U mag van de staatssecretaris van Financiën verwachten dat hij altijd ook oog heeft voor de vraag of we het goede met elkaar doen, maar ik ga niet nu in het debat pro forma zeggen hoe dat er dan uitziet of niet. We gaan ervoor. Ik voel me aangemoedigd. Ik voel me ook gesteund. Ik voel me ook gesteund door partijen die zeggen bereid te zijn hier maximaal op in te zetten, dat zelf te dragen en ervoor te gaan. We gaan samen zien wat we tegenkomen. Ik ken de heer Stultiens als een scherp Kamerlid dat mij daarbij kan helpen.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot. Laat ik dan inderdaad waarschuwen. Laten we de komende tijd echt heel scherp blijven, want we hebben in het verleden gezien dat juist als dingen met grote haast moeten gebeuren, er fouten kunnen ontstaan. Daar ben ik zeer bang voor, dus laten we scherp blijven kijken, ook als het gaat om de uitvoerbaarheid, de Belastingdienst, de banken en mensen thuis, want ik vind het een hele riskante route.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Fouten maken wil niemand in dit huis, maar treuzelen ook niet. Daarom gaan we volle kracht vooruit.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
De staatssecretaris heeft een prachtig ambt. Het gaat over werkelijk fantastische materie. Dat geef ik hem graag gewonnen. Tegelijkertijd staat hij nu voor een ongelofelijk zware bergetappe, want in no time moet er een hele grote novelle bij een ingewikkeld wetsvoorstel door Kamers worden geloodst maar vooral uitvoerbaar en controleerbaar worden gemaakt. Kan de staatssecretaris nog iets meer zeggen over de risico's van het punt dat er in 2028 belastingaangiftes binnenkomen, als we alle planningen halen, en dat ze dan niet zo goed gecontroleerd kunnen worden?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik denk dat we eind oktober, als we die uitvoeringstoets hebben, dit gesprek echt veel rijker kunnen voeren, want we gaan de komende weken ook kijken wat hier nog wél mogelijk is, of we hier met banken nadere afspraken over kunnen maken. Ik weet dat ook heel veel banken in de lobby de afgelopen tijd gezegd hebben: aan de slag met vermogenswinst! Ik vind dus dat we ook iets mogen vragen als: nu moet u ook uw cliënten gaan helpen om dat mogelijk te maken. Wij gaan dit wat mij betreft dus langs de lijn van de uitvoeringstoets verder en beter bespreken. U mag van mij verwachten dat ik u eerlijk en transparant informeer. Tegelijkertijd willen we het allemaal snel en dan gaan we het doen ook. Dat gaan we met open vizier doen.

De **voorzitter**:
Blijft u via de voorzitter spreken, staatssecretaris. Meneer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Nou wil het geval dat het huidige wetsvoorstel ook al een — hoe zal ik het zeggen? — donkerrode uitvoeringstoets had. Nog veel slechter zou dus bijna niet kunnen, zou je denken. We gaan het zien en we gaan het bespreken. Mijn andere vraag stel ik dan ook gelijk maar. Collega Ergin en ik hebben gevraagd of we het dekkingsgat ook kunnen verkleinen door te werken met een opstaptarief en een hoger tarief zoals in box 2. Kan de staatssecretaris daar nu al wat over zeggen of kan hij daar later in de stukken op weg naar de behandeling van het Belastingplan nog op terugkomen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
In mijn introductie en in de beantwoording van de eerste paar vragen heb ik daar al wat dingen over gezegd, namelijk: alle ballen op de novelle. Ik heb dat in een debat in de Eerste Kamer volgens mij "all-in gaan op deze route" genoemd. Dat is wat het is. Over vragen over progressieve tarieven, voorheffingen of, voor de liefhebbers, retroperspectieve vermogenswinst — dan heeft u ook wat te googlen vanmiddag — gaan we het allemaal hebben in dat wetstraject dat achter die novelle aan komt. Als we dat nu gaan doen, lopen we namelijk helemaal vast. Nu gaan we volle bak vooruit en in het wetstraject voeren we die andere discussie.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dus als ik de staatssecretaris goed begrijp, is de novelle primair gericht op het organiseren van vermogenswinstbelasting, op effecten, en komen al deze zaken die heel belangrijk zijn in het wetstraject op weg naar 2030. De staatssecretaris doet hiermee dus eigenlijk de oproep aan ons: alsjeblieft, ga de novelle niet verzwaren met allemaal zaken waarmee het misschien nog mooier wordt maar ook complexer.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Volgens mij is tempo maken het allerbelangrijkste wat wij nu te doen hebben, dus de heer Grinwis parafraseert mij correct.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Ik heb een vraag in vervolg op de laatste vraag van de heer Grinwis, over de novelle en de nieuwe wet. Wat zijn de beweegredenen om in de novelle crypto niet mee te nemen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dat kan gewoon feitelijk niet. Er zat namelijk in de wet al een uitzondering voor start-ups en scale-ups. Hier heb ik in een commissiedebat voor de zomer ook met mevrouw Van Eijk over van gedachten gewisseld. Er zat een uitzondering in voor waardepapieren voor start-ups en scale-ups. Die uitzondering zat er al in en die kun je uitbreiden naar alle waardepapieren. Daar heb je gewoon een titel voor. Crypto, cognac, goud, zilver of Pokémonkaarten, allemaal andere dingen waar mensen in zouden kunnen beleggen, zaten niet in de wet.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Helder punt, maar dan krijgen we wel een hele merkwaardige situatie. Je ziet tegenwoordig namelijk ook heel veel beleggingsproducten met crypto als onderliggende waarde. Dan hebben we het over ETF's. Dan krijg je dus eigenlijk een soort gedragseffect in de handel daarin, waarbij mensen wel de vermogenswinstbelasting op ETF's hebben, op crypto, maar niet op de crypto zelf. Dat is dan een enigszins schizofrene situatie.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dit is een van de risico's waar onder anderen de heer Stultiens aan refereert, en dan is het op een gegeven moment ook van tweeën één. Of we willen met elkaar de snelst mogelijke route, die onder andere deze beperking in zich heeft, of de Kamer zegt dat zij het gesprek in de breedte wil voeren, maar dan zijn we pas in 2030 aan de beurt. En ik heb in alle gesprekken gehoord dat een groot gedeelte van uw Kamer dat te traag vindt. Dan is dit dus gewoon even hoe het is.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De staatssecretaris is hier, denk ik, heel enthousiast over. Hij wil heel veel tempo maken. Hij zal begrijpen dat de Socialistische Partij niet heel enthousiast is over 20 miljard extra voor grote vermogens, maar er is ook nog dat andere cadeau, namelijk die 1,7 miljard in box 2. Is de staatssecretaris dáár gelukkig mee?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Volgens mij heeft u hier net een uitgebreid debat met de minister over gehad, vanuit het totaal dat nu op tafel ligt. Kortheidshalve kan ik terugverwijzen naar dat debat. Er is ook afgesproken dat we een aantal dingen gaan hernemen. Het voorstel dat er ligt, is keurig gedekt, maar u heeft ook nieuw huiswerk aan het kabinet gegeven. Van daaruit werken we verder.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De beweging en het huiswerk betreffen met name de spaarders. Dit blijft toch een hele ingewikkelde kwestie als je ziet wat voor keuzes er zijn gemaakt in deze begroting. De 1,7 miljard is meer dan we jaarlijks uitgeven aan het daadwerkelijk subsidiëren van woningen. Je kunt daarmee acht tot tien keer het energiefonds vullen. Je kunt daarmee drieënhalf jaar het eigen risico bevriezen.

De **voorzitter**:
Uw vraag.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Is het nu werkelijk wenselijk om dit zo te doen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik snap dat u het natuurlijk graag nog een keer uit mijn mond wil horen, maar u heeft het er net uitgebreid over gehad. U debatteert altijd met het kabinet, dus ik ga niks anders zeggen.

De **voorzitter**:
"Mevrouw Beckerman debatteert met het kabinet." Tot slot.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dat begrijp ik, maar ik zei het net al: dit is normaal niet mijn debat; ik vervang Jimmy Dijk hierin. De reinheid van de boekhouding is ook iets waar dit kabinet graag om bekend wil staan. De staatssecretaris heeft tegen al zijn familie en vrienden gezegd dat hij dit een superleuke baan vindt. Ik vind het ook altijd ingewikkeld om vrienden en familie daarvan te overtuigen. Is dit nu wel een wenselijke methode om dit te dekken? Dat vind ik een hele logische vraag voor de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Maar dan blijf ik mezelf herhalen. Ik denk dat u daar uitgebreid over heeft gedebatteerd en dat u daar uitgebreide antwoorden op heeft gekregen. Dat zijn de antwoorden van het kabinet, dus ik ga daar in dit interruptiedebatje niks anders over zeggen dan wat ik u net zei: we gaan tempo maken. Dat betekent niet dat we de zorgvuldigheid uit het oog moeten verliezen, maar we gaan wel tempo maken met elkaar.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Voorzitter. Dan zijn allerlei vragen over de dekkingen en de alternatieve dekkingen reeds aan de orde geweest.

De vraag van DENK over progressiviteit — dat gaat over de progressiviteit binnen box 3 en niet over progressiviteit in zijn algemeenheid; dat betreft een ander debat — heb ik ook reeds beantwoord.

Dan de deadline van 15 maart. Daarover stelden zowel PRO als het lid Keijzer een vraag. Hoe zat het ook alweer? 15 maart is een oude deadline. Het was de deadline voor het aannemen van de wet die nu in de Eerste Kamer ligt. Die moest toen aangenomen worden, omdat er dan, weliswaar op risico, zowel bij de Belastingdienst als bij de banken begonnen kon worden aan de implementatie. Daar kwam die deadline vandaan.

Dan vroeg Volt naar groen beleggen. Die vraag wil ik echt parkeren tot het gesprek dat we hebben over de wet over de vermogenswinst, om het niet oneerbiedig te zeggen. Dan kunnen we weer allerlei nieuwe discussies openen. We moeten de novelle nu niet moeilijker maken dan die al is.

De heer **Stultiens** (PRO):
Kort over die 15 maart. Ik ben jarenlang wetgevingsrapporteur geweest met collega Van Eijk. Toen is altijd verteld aan de Kamer: je moet uiterlijk 15 maart de wet hebben aangenomen; daarna kun je geen grote wijzigingen meer doorvoeren. Dan blijft de vraag: wat is er sindsdien gebeurd waardoor dit nu opeens wel kan? Dit lijkt me namelijk wel een grote wijziging die eraan gaat komen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Daar ben ik zelf niet bij geweest; dan moet ik het interpreteren. Ik kan me voorstellen dat het verschil is gemaakt tussen wat met een novelle te wijzigen is — dat kan op de manier die ik net schetste — en wat een wezenlijke wijziging van de wet is, waardoor het niet meer kan. Toendertijd zal daar een knip in gelegd zijn. In zekere zin vind ik het voor nu niet de meest relevante vraag, want de route die wij nu voorstellen te nemen, en die wij dus ook gaan nemen, is een route die kan, maar zowel de minister als ondergetekende zeggen: we zullen de komende weken zeer intensief met elkaar moeten samenwerken en open en transparant moeten zijn.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot. Waarom dit relevant is, ook voor de collega's hier: als je de nobele taak op je neemt om rapporteur te worden en je stopt daar heel veel tijd en moeite in, dan verwacht je dat de dingen die wij horen ook kloppen. Jarenlang kregen wij te horen krijgt dat dingen niet gewijzigd konden worden. Amendementen van collega Hoogeveen konden eerst niet, en nu opeens wel. 15 maart was een harde deadline, en nu blijkbaar toch niet. Dat stimuleert niet echt je werk als Kamerlid en als wetgever. Daarom noem ik het hier. Ik vind het belangrijk dat als wij als Kamerleden informatie krijgen van het ministerie, we kunnen weten dat dit een halfjaar later ook nog steeds klopt. Daarom noem ik dit hier.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dat metapunt snap ik. Waar het gaat om mijn eigen handelen, trek ik me dat altijd aan. Ik vind dat ik u volledig correct, transparant en juist moet informeren, zodat u uw werk goed kan doen.

De **voorzitter**:
"Zodat de Kamer haar werk goed kan doen."

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Zodat de Kamer haar werk goed kan doen.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik wil even heel kort de heer Stultiens steun betuigen. Wij zitten straks weer in de Belastingplanbehandelingen. Dan doen we voorstellen en hebben we ideeën. Ik wil de staatssecretaris vragen om zijn woorden over dingen die wel of niet kunnen en op welke termijn extra zorgvuldig te wegen, omdat wij als Kamer eigenlijk te vaak tegenkomen dat iets wat het kabinet wil kan en iets wat de Kamer wil ingewikkeld is.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
In zijn algemeenheid is de oproep van de heer Vermeer er eentje die me uit het hart gegrepen is. Ik kan u wel vast een amuse op dat gesprek geven. We gaan heel veel van onze

Belastingdienst vragen voor die novelle box 3. Dat is ook wat we allemaal willen met elkaar. Dat heb ik allemaal goed gehoord. Maar heel veel andere dingen, ook in andere dossiers, zullen daardoor wel moeilijker worden. Dat kan ik u nu alvast vertellen, maar ik ga dat transparant en navolgbaar met u delen in alle debatten over het Belastingplan. "U" is de Kamer.

De heer **Vermeer** (BBB):
Dan is het misschien wel handig dat de staatssecretaris de impact hiervan ergens in de komende week naar ons toe doet komen, zodat we dat al weten als we 12 oktober voor het eerst bij elkaar zitten.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik heb u net gezegd dat de Belastingdienst werkt aan een uitvoeringstoets. Dat is vrij regulier. Dat is ook gewoon hoe het hoort, ook voor die novelle. De uitslag ontvangt u eind oktober, dus het zal elkaar een beetje kruisen. Ik hoop ook op uw begrip, omdat we nou eenmaal heel hard moeten werken met iets wat best complex is. Willen we? Kunnen we? Doen we? Dan kunt u dit debat met mij vervolgen.

De **voorzitter**:
"De Kamer."

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Hier geeft de staatssecretaris nog wel een extra belangrijke winstwaarschuwing, namelijk dat misschien de belangrijkste uitvoeringsorganisatie die we hebben, de Belastingdienst, compleet aan zijn taks zit en dat als we dit gaan doen, andere zaken dus niet kunnen. Wat zijn bijvoorbeeld de consequenties voor een al ingezette kinderopvangtoeslaghervorming, waarbij we deze toeslag gaan afschaffen, als eerste toeslag van de vier die we hebben? Komt die hervorming daardoor bijvoorbeeld ook in het gedrang? Want dat is me dunkt ook geen kleine operatie.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Mijn beeld nu is dat dat niet zo is. De heer Vermeer zei: we gaan bij het Belastingplan ook nog met ideeën, wensen, suggesties komen. Ik wil uw Kamer vooral de eerlijke spiegel voorhouden. We hebben met elkaar nu een hele grote wens in het bakje gestopt, namelijk de novelle box 3 — volgens mij is dat ook goed — maar die wegen we altijd af tegen al die nieuwe wensen. Ik heb nu geen informatie dat we een ander gesprek moeten hebben over andere beleidsagenda's. U krijgt de uitvoeringstoets — u, de Kamer.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dan heb ik nog een aanvullende vraag. De uitvoeringstoets gaat vaak over het wetsvoorstel zelf en over hoeveel fte daarvoor nodig is. Kan er in de duiding dan ook op ingegaan worden dat zeker wordt gesteld dat andere trajecten die al lopen, zoals het afschaffen van de kinderopvangtoeslag, gewoon doorgang kunnen vinden, zonder vertraging? Want het is wel fijn om als Kamer te weten dat we zo meteen geen besluit nemen over iets met hele grote consequenties die we op dat moment niet scherp hadden.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dat zeg ik u toe, voorzitter.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
De vraag over crypto en doenvermogen heb ik dankzij wat interrupties al mogen beantwoorden.

Dan kom ik op de vraag van JA21 over de hersteloperatie op box 3. De kern van het antwoord daarop heeft de minister eigenlijk al gegeven, denk ik. We hebben hier de ongemakkelijke situatie, die ik zelf eerlijk gezegd ook voel, dat je aan de ene kant gewoon ziet dat het bedrag dat we tot nu toe uitkeren gewoon een beperkt bedrag is ten opzichte van wat er gereserveerd staat — dat is zo — en tegelijkertijd de rekenmeesters, die we ook gewoon een beetje heel moeten houden met elkaar, zeggen dat daar nog geen conclusies aan te verbinden zijn. Zelfs als dat al wel zo zou zijn, dan ben ik gehouden aan de begrotingsregels. Die begrotingsregels kennen wij in deze Kamer met z'n allen. Dat is het trendmatige begrotingsbeleid. Dat betekent dat een eventuele meevaller het saldo inloopt. Maar er is gewoon nog geen conclusie aan te verbinden. Tegelijkertijd denk ik dat iedereen hetzelfde ziet en voelt, maar we moeten onze rekenmeesters ook maar gewoon even vertrouwen.

Voorzitter. Dan ga ik met uw permissie naar het blokje fiscale regelingen.

De **voorzitter**:
Ja, heel graag.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Volt had een theoretische vraag over de schenk- en erfbelasting en papieren schenkingen. Ik denk dat ik daarover kortheidshalve kan verwijzen naar alle informatie die ik u, de Kamer, daarover heb doen toekomen. Dat is gewoon het snelst om te doen.

50PLUS had een vraag over de vermogensgrens voor de zorgtoeslag, maar die is reeds beantwoord. Ik herbevestig dat wij helemaal geen plannen hebben om daaraan te zitten.

Dan vroeg de heer Stultiens samen met de heer Dassen hoe het eigenlijk gaat met het afschaffen van de fiscale regelingen. Ik zal toch ook even het goede nieuws vertellen. We hebben er inmiddels tien die we, als u met alles instemt de komende weken, met elkaar afschaffen. Dat gaat toch over 1,5 miljard euro. Dat is ook niet weinig. Tegelijkertijd ben ik het eens met iedereen die zegt dat de ambitie hier hoger mag. Maar die ambitie zou ik ook heel graag naar uw Kamer willen spiegelen, want het betekent ook over schaduwen heen stappen. Het betekent af en toe ook de mensen weerstaan die in uw mailbox komen en zeggen: ik vind dat niet zo'n verstandig idee. Dat hoort wel bij dit traject. Ik ben niet klaar met deze tien. Ik werk gestaag door aan de tweede tranche. Dan gaan wij het gesprek vervolgen.

Dan vroeg de heer Oosterhuis van D66 naar de greentimerregeling. Die kunt u tegemoetzien in het Belastingplan van volgend jaar.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik heb een vraag over de fiscale regelingen. We hebben al langer een discussie over de vraag hoe we daarvan af komen. De staatssecretaris zegt: Kamer, we kijken ook naar u; spring over uw schaduw heen. Is het een voorstel om suggesties die daarvoor worden gedaan in ieder geval van het kabinet altijd oordeel Kamer te laten krijgen? Dan kan de Kamer namelijk zelf bepalen of zij ze afschaft, ja of nee. Mijn gevoel op dit moment is dat als er voorstellen worden gedaan, er vanuit het kabinet heel vaak terug wordt geduwd met: dit kunnen we geen oordeel Kamer geven.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik sta altijd open voor elke goede suggestie van de heer Dassen en welk Kamerlid dan ook. Tegelijkertijd moet het kabinet zijn werk doen. Ik ga u dus niet pro forma beloven dat elk idee altijd op applaus van het kabinet kan rekenen. Dat begrijpt de heer Dassen ook. Maar ik zeg het allemaal niet voor niets. Als wij met elkaar dapperder willen zijn bij de fiscale regelingen, en daar zijn goede redenen voor, dan zullen we misschien ook wat meer pijn moeten verdragen met elkaar.

De heer **Dassen** (Volt):
Dat begrijp ik heel goed, alleen ben ik dus zoekende naar hoe je dat kunt doorbreken. Er zijn heel veel ondoelmatige en ondoeltreffende regelingen. Dat loopt in de 90 miljard, stond in de brief van de staatssecretaris. Die 1,5 miljard is een goed begin, maar dat is natuurlijk een fractie. Kunnen we het volgende niet gewoon eens aan de Kamer voorleggen? We hebben deze maatregelen geïdentificeerd als "ondoelmatig" of "ondoeltreffend"; ga er maar eens over stemmen. Geef als Kamer maar eens aan wat je ervan vindt.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik sta zeer open voor een dergelijke werkwijze van uw Kamer. Ik denk namelijk dat uw Kamer dat bij wijze van spreken morgen zou kunnen doen, want u krijgt van het kabinet regelmatig allerlei rapportages over fiscale regelingen en de mate waarin die doelmatig of doeltreffend zijn. U kent volgens mij ook allemaal de tabel met de groene, oranje en rode vlakjes. In zekere zin zou ik dus zeggen: de bal ligt op de stip.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Dassen** (Volt):
Dat vind ik dan positief om te horen. Ik denk dat we dat dan moeten doen. Begrijp ik het dan goed dat er in ieder geval vanuit het kabinet geen belemmering op zit dat de Kamer dit gezamenlijk doet? Het kabinet gaat dan niet zeggen: neeneenee, deze fiscale regelingen die ondoelmatig en ondoeltreffend zijn, willen we toch behouden?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
U bent het hoogste orgaan. Vanuit het kabinet kan ik de Kamer sowieso niet verbieden, en terecht, om dit soort gesprekken te voeren. Tegelijkertijd zal het kabinet altijd zijn werk doen en met een oordeel komen waarin het alles afweegt. Dat is nu eenmaal hoe het werkt, maar volgens mij heb ik uw Kamer voldoende uitgenodigd.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Een van die voorbeelden is de landbouwvrijstelling. Die is de Partij voor de Dieren al heel lang een doorn in het oog. 1,4 miljard lopen we ongeveer mis. Dat is een fors bedrag, dat het kabinet goed kan gebruiken. Het kabinet kan natuurlijk zelf met voorstellen komen. De vraag is dan waarom het kabinet nu niet met die afschaffing is gekomen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dan kom je op het punt dat het ook voor het kabinet een afweging is. Hierover heb ik het ook gehad met mijn collega Van Essen. Er speelt veel in de sector op dit moment. Dat betekent dat een van de afwegingen op zo'n moment kan zijn: laten we de sector, die op dit moment ook met collega Van Essen volop bezig is met het stikstofpakket, één uitdaging tegelijk geven.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Maar je zou denken dat dit juist helpt bij de transitie, door die 1,4 miljard ook te betrekken bij de stikstofplannen. Waarom is dat dan niet gebeurd? Je kunt precies de andere kant op redeneren, namelijk dat het wel degelijk heel gunstig kan zijn voor het toekomstperspectief van boeren om die vrijstelling af te schaffen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik denk oprecht … Nogmaals, ik heb het er met mijn collega Van Essen over gehad en die gaat volgens mij nog heel veel debatten met u voeren over het stikstofpakket en wat daar ook allemaal aan wet- en regelgeving achter weg komt. Laten we er alsjeblieft met elkaar voor zorgen dat dat traject nu goed gaat en dat dat in goede aarde valt. Laten we dat niet nog complexer maken door een nieuw gesprek met dezelfde sector te openen. Dat is waarom we in dit dossier de afweging hebben gemaakt zoals we die gemaakt hebben.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Tot slot. Dan vraag ik de staatssecretaris toch ook om het onrechtvaardigheidsdeel van deze vrijstelling mee te nemen, namelijk dat het oneerlijk is voor andere ondernemers. Zij betalen namelijk wel belasting over de waardestijging van hun grond, terwijl boeren dat niet doen. De vraag is dus: kan de staatssecretaris ook dat eerlijkheidsprincipe meewegen bij het wel of niet afschaffen van die vrijstelling?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dit is, precies zoals ik ook in mijn introductie zei, het mooie van de fiscaliteit. Je kunt op allerlei plekken in de samenleving, dus ook in sectoren, af en toe een prikkel of een boost geven. Per definitie is alles wat we in het fiscale stelsel doen

bedoeld om het een of ander te stimuleren. Als je dat allemaal niet zou willen, dan kun je nooit meer iets stimuleren. We moeten ook dingen stimuleren in ons fiscale stelsel, bijvoorbeeld de vergroening. Ik snap de achtergrond van deze opmerking helemaal. Die snap ik oprecht, maar ik blijf wel bij mijn standpunt: laten we het nou niet moeilijker maken dan het toch al is.

De heer **Vermeer** (BBB):
Ik vind dat de staatssecretaris hele zinvolle en waardevolle dingen zegt in antwoord op deze interruptie, want als je wilt dat boeren meer extensiveren, eventueel verplaatsen en allerlei investeringen doen, dan moet je ze niet aan de andere kant ook nog met een andere knuppel een klap op hun hoofd geven. Dus waardering voor de staatssecretaris voor hoe hij dit uitlegt.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik had een beetje last van het geluid, voorzitter. Ik kon het net niet goed verstaan. Geintje, geintje!

De **voorzitter**:
Neehee, u vervolgt uw beantwoording!

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dank u wel. Ik waardeer het zeer van de heer Vermeer.

Dan blijven we bij hetzelfde thema. De heer Flach had namelijk een vraag over de fiscale investeringsreserve in de Miljoenennota. Hij vroeg of we de voorstellen voor dier en klimaat op een andere manier kunnen vormgeven. Ik heb het idee dat de heer Flach daar ook zelf ideeën over heeft. Ik sta er zeer voor open om daar ook het gesprek met de heer Flach over te voeren.

Dan vroeg de heer Vermeer hoe het zit met de belastingaanslagen van niet-bezwaarmakers die een Duits pensioen hebben ontvangen. De Hoge Raad heeft een arrest gewezen over de fiscale behandeling van die Duitse Rente, zoals die uit mijn hoofd heet. Dat betekent dat de ambtshalve vermindering op grond van het arrest alleen mogelijk is voor de belastingaanslagen die op 19 juni 2026 nog niet onherroepelijk vaststonden. Dat is overigens niet helemaal een dubbele heffing, maar dat laat ik maar even buiten dit debat. Dat betekent dat we binnenkort dat beleidsbesluit zullen publiceren. Een en ander is overigens door mijn voorganger al in de schriftelijke antwoorden op de vragen van het lid Joseph van 17 september 2025 met u gedeeld.

Dan ga ik naar de werkkostenregeling. Daar vroeg de heer Vol… Daar vroeg de heer Dassen van de heer Volt … De heer Dassen van Volt vroeg — ik probeer te haasten, maar het levert me geen winst op — naar de mogelijkheid om ook naar de studiekosten te kijken. Wij zijn bezig met een evaluatie. Ik kom daar in april volgend jaar op terug. Op dit thema laten we de ambitie uit het coalitieakkoord meelopen. Die is zeer vergelijkbaar met de ambitie van de heer Dassen, dus dat komt daarin terug.

Dan heb ik een vraag van mevrouw Van Eijk over hetzelfde thema: werken moet lonen. Ze vroeg of het mogelijk is om overuren naar Frans voorbeeld — ik had eerlijk gezegd bij Frankrijk nog niet helemaal de connotatie van overuren tot deze vraag, maar dat is een andere discussie — fiscaal voordeliger te behandelen. Dat kan in diezelfde werkkostenregeling. Die mogelijkheid hebben werkgevers als zij de vrije ruimte daarvoor willen benutten.

Dan heb ik een vraag van zowel D66, VVD als CDA over hoe het eigenlijk staat met werken meer laten lonen, ook vanuit de hervormingen van het belastingstelsel. Ik ben samen met mijn collega's van SZW aan het kijken wat we daarop kunnen doen. We hebben zelfs benoemd dat wij op zoek zijn naar onorthodoxe maatregelen, want er is natuurlijk ook al heel veel geprobeerd en gedaan. U ontvangt daar in december van dit jaar een brief over. Dan hoop ik dat wij allerlei inspirerende, onorthodoxe voorstellen aan u hebben gedaan.

De **voorzitter**:
Vordert u in de fiscale regelingen? Dan zouden we dat …

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik wilde de vragen die daarover gesteld zijn eigenlijk gaan afronden.

De **voorzitter**:
Laten we dat eerst doen. Dan geef ik daarna ruimte voor interrupties.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Voorzitter. Dan heb ik er volgens mij nog één. Zeg ik dat goed? Ik ben even kriskras door mijn set aan het gaan. Nee, die vragen heb ik eigenlijk al in samenhang beantwoord. Ik ben gewoon klaar met dit blokje.

De **voorzitter**:
Meneer Oosterhuis, dan mag u weer in de benen om een vraag te stellen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dit is allemaal in het kader van de gezondste generatie ooit!

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dan sta ik direct weer op. De staatssecretaris noemde zojuist de brief met opties om werken meer te laten lonen. We hebben in het coalitieakkoord afgesproken dat er ook onderzoek zal worden gedaan naar bijvoorbeeld een meerurenvoordeel of een arbeidskorting per uur. Kunnen we in die brief ook de resultaten van die onderzoeken verwachten?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Zo is het maar net.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dank, dan wacht ik dat af. Eveneens in het coalitieakkoord hebben we afgesproken dat er een strategische agenda komt voor de hervorming van het belastingstelsel. Komt

die ook al met die brief in december, of kunnen we die op een ander moment verwachten?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dank voor deze interruptie, want dan kan ik meteen de vraag van 50PLUS daarover beantwoorden. Uit mijn hoofd zeg ik — maar dat is altijd gevaarlijk — dat u 10 december weer een commissiedebat Fiscaliteit gepland heeft met ondergetekende. Het wordt hard doorwerken — dus wat ik nu zeg is gevaarlijk — maar ik hoop oprecht u eigenlijk voor die tijd de opzet van hoe die hervorming eruit zou kunnen zien te sturen, zodat we die juist in dat debat met elkaar kunnen behandelen. Anders zit je namelijk voor je het weet weer met elkaar in het voorjaar.

De **voorzitter**:
U bent aanbeland bij de diversen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik ben bij de diversen, voorzitter. Die wilde ik beginnen met het onderwerp artificial intelligence. Het is namelijk terecht dat daar veel aandacht voor is. Wij zijn bezig met die hervormingsagenda, waar het net in het interruptiedebatje over ging. Die willen we ook een beetje opbouwen langs de lijn van welke maatschappelijk trends we zien en wat die vragen van zowel het fiscale stelsel als van de uitvoering daarvan. Ik kan vast verklappen dat een van die trends gaat worden: wat gaat technologische disruptie met ons doen? Daarin is één dominante natuurlijk artificial intelligence. Dat wordt dus een van de drijvers van de trends in die agenda en van de vraag hoe we daar dan mee om hebben te gaan. De analyse van Dassen is correct. Het gaat over wat dat betekent voor belastinginkomsten en wat dat betekent voor het veranderen van werk, maar het is ook een enorme kans in de uitvoering, of dat nou bij de Belastingdienst is, de Dienst Toeslagen of de Douane.

Het mooie is dat de Belastingdienst natuurlijk een lange traditie heeft van een eigen datacentrum, mensen die zelf goed software kunnen bouwen. De Belastingdienst is dus ook echt vanuit dat autonome idee aan het kijken — daar heb ik overigens ook zelf veel energie op — hoe wij gewoon ook als Belastingdienst autonomer kunnen zijn. Kunnen wij met al die kennis en kracht die de Belastingdienst zelf heeft AI-pilots doen die voldoen aan alle randvoorwaarden rondom veiligheid, privacy en dergelijke?

Misschien mag ik u één mooi voorbeeldje noemen van bij de Douane. Daar gaat het bijvoorbeeld over beeldherkenning. De Douane gebruikt dus allerlei vormen van scanners. Dan wil je natuurlijk zien wat er in dat pakketje, in die vrachtwagen of in die container zit wat er niet in zou mogen zitten. Dan kun je met AI veel sneller, effectiever en efficiënter aan opsporing doen.

Voorzitter. Dan ga ik naar de vraag van de SGP: wat gaat het kabinet doen om het mkb tegemoet te komen? Dat is een beetje een brede vraag. Daar doet natuurlijk ook mijn collega op Economische Zaken heel veel op. Maar laten we gewoon ook even trots zijn op wat we in het Belastingplan aan u hebben voorgesteld. Dat is namelijk om ervoor te zorgen dat de ruimte voor mkb'ers om te innoveren weer wat wordt verruimd. Dat wordt ook wel de innovatiebox genoemd. Het kabinet staat natuurlijk zeer open voor andere suggesties van uw Kamer, want het mkb is echt de kurk van de Nederlandse economie.

Voorzitter. Het is al veel over brandstofaccijnzen en de grens gegaan. Ik voeg daar één ding aan toe. Ik heb namelijk in een eerder debat, ook dankzij een paar goede vragen van de heer Vermeer, u toegezegd dat wij weer opnieuw een onderzoek gaan doen over die grenseffecten. Dat gaat dit jaar nog starten. Dan gaan we ook echt weer eens heel scherp kijken hoe dat dan zit. Dan gaat het ook over alcohol, over brandstof, over tabak en wat al niet meer.

Ik heb de vraag over de hervormingsagenda al beantwoord dankzij het interruptiedebatje. Dat betekent, voorzitter, dat ik wat mij betreft zeer uitkijk naar de behandeling van het Belastingplan en naar de vele debatten die wij met elkaar krijgen. Uiteraard betekent dat dat ik mijzelf de komende tijd ook weer bij u allen op de koffie ga uitnodigen. Ik kijk ernaar uit!

De **voorzitter**:
Ik zie interrupties van de heer Dassen en mevrouw Beckerman. Daarna gaan we meteen door naar de tweede termijn van de zijde van de Kamer.

De heer **Dassen** (Volt):
Ik heb voor de staatssecretaris eigenlijk dezelfde vraag als ik aan de minister stelde. Ik hoorde voorbeelden waarin AI op dit moment gebruikt wordt. Tegelijkertijd weten we dat de technologie in Europa nog niet zo ver is als in de Verenigde Staten. Ik ben benieuwd of de technologie die hier door de staatssecretaris beschreven wordt, Europese technologie is of technologie van de Verenigde Staten. Hoe waarborgen we dan ook dat we de afhankelijkheid van de VS afbouwen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
U overvraagt mij als u nu vraagt hoe het in het Douanevoorbeeld precies werkt. Daar wil ik overigens met alle liefde in duiken en bij u op terugkomen, als dat u helpt. Dat wij minder afhankelijk moeten worden van monopolisten — laat ik het maar even in het meervoud noemen — is misschien nog wel belangrijker dan de precieze mogendheid. Wat we vandaag van de ene mogendheid vinden, kunnen we overmorgen namelijk van de andere mogendheid vinden. Als we de trots die we bij de Belastingdienst decennialang gehad hebben omdat we heel veel dingen heel goed zelf konden, weer een beetje hervinden, dan gaat dat gewoon bijdragen aan deze agenda. Daar ben ik van overtuigd.

De heer **Dassen** (Volt):
Dat is fijn om te horen. Ik hoor graag van de staatssecretaris wat dat is, precies om te voorkomen dat we afhankelijk worden van enorme techbedrijven. We zien wat de ideologie van die bedrijven is. Ik zou zeggen dat we daar zo ver mogelijk vandaan moeten blijven op zo veel mogelijk vlakken. Ik kijk dus uit naar het antwoord van de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
De heer Dassen en ik zijn het volstrekt met elkaar eens, in de wetenschap dat je natuurlijk wel een transitie nodig hebt

en dat je tijd nodig zult hebben. Nederland moet namelijk ook blijven draaien.

De heer **Dassen** (Volt):
Daar zit precies mijn zorg, want dit argument hoor ik op heel veel dossiers: Nederland moet blijven draaien, we moeten vooruit en op dit moment hebben we de technologie nog niet. Ik wil voorkomen dat we over tien jaar terugkijken en helemaal locked-in zijn bij Amerikaanse techbedrijven omdat we nu voor de snelste en goedkoopste weg kiezen. Ik kijk dus uit naar hetgeen waarover de staatssecretaris ons nog zal informeren, namelijk welke technologie erachter zit. Ik denk dat we samen moeten optrekken om te zorgen dat we die afhankelijkheid niet vergroten, ook niet op de korte termijn.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Kort en goed. U heeft gezien dat ik zowel bij het btw-systeem als bij het Microsoft 365-systeem — dat heeft u ook in een brief gezien — echt gezegd heb: wij moeten daar de wissel omzetten, vanuit het behoud van productiviteit. Volgens mij trekken wij hierbij met elkaar, zowel Kamer als kabinet, helemaal aan dezelfde kant van het touw.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De staatssecretaris heeft best lang gesproken over ondoelmatige fiscale maatregelen. Klopt het dat ik daarin die hele ondoelmatige heb gemist, namelijk de hypotheekrenteaftrek, ook wel "de blindedarm van de economie" genoemd? Heb ik die gemist of is de staatssecretaris die vergeten?

De **voorzitter**:
De blindedarm van de economie?

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Je hebt er niks aan; hij zit wel in de weg.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dank voor deze metafoor, die ik voorlopig even niet uit mijn hoofd krijg. Ik snap waar deze vraag vandaan komt, maar laten we ook gewoon eerlijk zijn: we hebben natuurlijk met elkaar een politieke afspraak gemaakt. Ik sta gewoon voor die politieke afspraak. Die afspraak is dat we de fiscale behandeling van de eigen woning in deze kabinetsperiode niet ter discussie stellen.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
De Socialistische Partij vindt het heel logisch dat we kopers, starters, ondersteunen, maar heel onlogisch we nu ongeveer de helft van het bedrag oplopend naar 12 miljard aan mensen gaan geven die vaak echt villa's hebben. De staatssecretaris zegt: dat is nou eenmaal de afspraak. Er is echter ook een Kamermeerderheid die heeft gezegd: ga 'm nou niet verhogen, zoals de vorige keer gebeurde. Juist de hoge inkomens profiteren er namelijk van. Ook dat is toch een politieke deal? Heeft de staatssecretaris daarnaar gekeken?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Daar hebben we ook in het commissiedebat over fiscaliteit en volkshuisvesting met elkaar over gewisseld. Volgens mij hebben zowel de minister als ik u in dat commissiedebat uitgenodigd om heel nadrukkelijk ook naar het koopkrachtpakket te kijken. Ik heb daar ook ideeën over gehoord in deze Kamer. U weet allen — ik zie de heer Grinwis al glimlachen — dat een aantal van de zaken, zoals de tarieven, communicerende vaten zijn. Laten we dus ook maar eens kijken wat de discussie over de dekking van het koopkrachtpakket ons gaat brengen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Maar dat is natuurlijk een soort van wegschuiven van dit probleem. Er is wel degelijk een probleem. In het commissiedebat waar de staatssecretaris naar verwijst, heb ik zes problemen met de hypotheekrenteaftrek benoemd. Het drijft de huizenprijzen op. Het drijft de huurprijzen op. Nou ja, goed, dat hele rijtje hoeven we niet te herhalen. Daarmee hebben heel veel mensen er niks aan. Het is ook nog eens — dat is heel pijnlijk — een systeemrisico. Dat zegt De Nederlandsche Bank inmiddels. Die zegt: als er iets misgaat met de huizenprijzen — denk aan een kleine daling — dan raakt dat direct de hele economie. Mag ik de staatssecretaris daarop bevragen? Die zegt "ga maar eens kijken naar iets anders, namelijk koopkracht", maar als er iets is wat de koopkracht kan raken, dan is het dit probleem, die hypotheekrenteaftrek, die volgens De Nederlandsche Bank een systeemrisico is. Is de staatssecretaris het daarmee eens?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik vind het niet aan mij om De Nederlandsche Bank te recenseren. Daar werken buitengewoon verstandige mensen. Tegelijkertijd mag je volgens mij ook van een lid van het kabinet verwachten dat die, als er politieke afspraken zijn, zich daar gewoon netjes aan houdt. Zo werkt het.

De **voorzitter**:
Meneer Grinwis. O, was de heer Stultiens eerder, op dit punt?

De heer **Stultiens** (PRO):
Ja, op hetzelfde onderwerp. Er is willens en wetens besloten door D66 en het CDA om onze motie te steunen. Die is glashelder: verhoog de hypotheekrenteaftrek niet; compenseer dat desnoods met het eigenwoningforfait. Waarom is dan toch de keuze gemaakt door het kabinet om deze motie niet uit te voeren?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Die vraag snap ik. Die is ook in het commissiedebat aan de orde geweest. Ook in dit geval kan ik me in mijn antwoord dus wat beperken. Dit heeft er echt mee te maken dat al die zaken met elkaar samenhangen. Die aftrekposten, "posten" in meervoud dus, hangen samen met de tarieven voor de tweede schijf. Die hangen dan weer samen met de compensatie van een aantal van de maatregelen die door onze voorgangers zijn genomen. Dat gaat weer samenhangen met hoe je het koopkrachtpakket dekt. Het wordt nu een

buitengewoon technisch verhaal, maar ik heb het idee dat wij de komende weken echt nog wel gaan debatteren met elkaar over de vraag hoe we dat koopkrachtpakket gaan dekken. Ik denk dat we pas aan het eind van die debatten een conclusie kunnen trekken over wat het nou heeft betekent voor de opdracht die u het kabinet heeft gegeven.

De heer **Stultiens** (PRO):
Er wordt steeds naar een volgend moment gewezen, maar in het voorjaar zeiden wij al: voer 'm uit. Toen kwam er een onduidelijke reactie. De minister van Financiën zei toen: ik ga 'm niet uitvoeren. Toen hebben we Kamervragen gesteld om te vragen of de motie toch wel kon worden uitgevoerd. Toen zei de staatssecretaris: dat ziet u op Prinsjesdag. We zagen toen dat die niet wordt uitgevoerd. Nu word ik weer doorverwezen. Dan blijft de vraag staan: gaat de staatssecretaris deze motie van een Kamermeerderheid gewoon uitvoeren?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Er ligt nu een koopkrachtpakket dat niet tegemoetkomt aan die motie. Dat is evident. Daarom stelt uw Kamer deze vraag ook aan mij. Maar tegelijkertijd hebben wij u als kabinet wat betreft koopkracht zeer nadrukkelijk de uitnodiging gedaan om met ons mee te puzzelen. Daarom denk ik dat wij pas aan het eind van alle debatten die wij de komende weken gaan hebben, de eindconclusie kunnen trekken over het wel of niet uitvoeren van deze motie.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Afrondend. We gaan nog lang doorpraten over het Belastingplan. Laat ik alvast één ding zeggen: deze motie moet gewoon worden uitgevoerd. Punt.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Er ligt al een prachtig amendement klaar om die alsnog uit te gaan voeren, maar dat terzijde.

Ik heb een andere vraag, namelijk over de hersteloperatie voor box 3. Volgens mij mis ik nog een antwoord op de vraag die ik daarover gesteld heb. Wij hebben allemaal onze twijfels uitgesproken of die 16,6 miljard, de oorspronkelijke raming, daadwerkelijk helemaal nodig zal zijn om spaarders en beleggers uit het verleden te compenseren. Er is een groep niet-bezwaarmakers uit de jaren 2017-2020 die door een voorvorige staatssecretaris, namelijk Van Rij, met gewetenswroeging terzijde is geschoven, met als argument: het is al zo duur. Als die hersteloperatie nu minder duur blijkt te zijn, is dat dan reden voor deze staatssecretaris om alsnog tegemoet te komen aan de niet-bezwaarmakers uit de periode 2017-2020?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Daar zitten een aantal lagen in. Het gaat om mensen; dat besef ik zeer. Dat wil ik vooraf even gezegd hebben. Tegelijkertijd moeten we met elkaar zeer zorgvuldig handelen als het gaat om de juridische vraag die hieronder ligt, namelijk: wie compenseer je eigenlijk allemaal in dit land? Zijn dat ook de mensen die niet de rechtsmiddelen hebben ingezet op het moment dat die voorhanden waren? Ik snap oprecht dat dit bij een aantal mensen leidt tot zure gevoelens. Dat snap ik oprecht.

Het ingewikkelde is dat ik nu nog geen oordeel kan vellen over hoeveel van die 16,6 miljard wij wel of niet nodig gaan hebben. Dat heb ik net ook in mijn antwoord geschetst. Ik zie ook dat er tot nu toe relatief weinig wordt uitgekeerd. Maar er zitten nog heel veel formulieren in de pijplijn; we hebben nog jaren voor ons. Ik moet hierin echt luisteren naar de experts; ik denk dat we dat allemaal moeten doen. Die zeggen: als wij naar de uitkeringen tot nu toe kijken, kunnen we nog geen definitieve conclusie trekken over wat dit aan het eind gaat doen. Ik kan dus ook op geen enkele wijze preluderen op wat je nog meer met dat geld zou kunnen doen. Dat geldt dus ook voor de vraag die de heer Grinwis mij nu stelt, in de wetenschap dat dit sowieso een ingewikkelde vraag is vanuit het kader dat ik net schetste. Maar goed, ik zeg het in de volle wetenschap dat dit voor een aantal mensen natuurlijk buitengewoon zuur voelt. Dat besef ik zeer.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ja, want dat zijn eerzame belastingbetalers geweest, die altijd netjes hun belasting hebben betaald, altijd hebben gedragen, nooit hebben geklaagd en die zich ook niet hebben gemeld met een bezwaar bij de Belastingdienst, maar die uiteindelijk wel, moeten we achteraf constateren, te veel belasting hebben betaald. Eerder is, bijna in het geniep, in het Belastingplan van 2015 of 2016, ergens de massaalbezwaarprocedure veranderd. Hier zit toch echt nog wel een kiezel in de schoen.

De **voorzitter**:
Uw vraag, uw vraag?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik wil de staatssecretaris vragen of er gelet op de enorme verschillen tussen de raming en het uitgekeerde bedrag — in bijvoorbeeld 2017 is er 3 miljoen geraamd en €200.000 uitgekeerd en in het jaar 2020 is er meer dan 700 miljoen geraamd en slechts 100 miljoen uitgekeerd — daarin nog een basis ligt om nog eens een keer naar de groep niet-bezwaarmakers te kijken. Ik doe deze oproep aan de staatssecretaris. Hopelijk kan hij daarop terugkomen bij de behandeling van het Belastingplan.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik sta er altijd voor open om dat debat met de heer Grinwis te vervolgen bij de behandeling van het Belastingplan, maar zolang de rekenmeesters bij Financiën, die daar echt voor hebben geleerd en die zo vaak de grondslag leveren voor waarover wij de debatten voeren, niet tot de conclusie komen … Ik zie exact hetzelfde als de heer Grinwis, maar ik steun echt op de mensen die deze sommetjes maken. Het zou zomaar kunnen dat wij later tot een andere conclusie komen. Ik sluit dat helemaal niet uit. Dan kunnen we weer elke discussie voeren die we willen voeren. Maar de begrotingsregels schrijven natuurlijk ook iets anders voor, want als dit meevalt, gaat het het saldo in.

De **voorzitter**:
Neeneenee, u zit al minuten over uw tijd en u heeft ook nog een tweede termijn, meneer Grinwis. Eerst mevrouw Al Biyati, dan meneer Van Dijck en dan gaan we verder met de tweede termijn van de Kamer.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Ik zou het nog graag met de staatssecretaris willen hebben over het heffingsvrij vermogen. Dat is namelijk in Frankrijk zo'n 1,3 miljoen euro, in België 1 miljoen euro, in Spanje €700.000 en in Nederland zitten we op €59.357. Ik vind dat zelf best bijzonder, vooral omdat het kabinet het, voor een jaar, ook nog eens wil verlagen naar €30.000. Mijn vraag is eigenlijk: waarom maakt het kabinet het zo moeilijk voor mensen om een klein beetje vermogen op te bouwen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Daar heeft u het volgens mij uitgebreid over gehad met de minister in de eerste termijn van de minister. De minister en ik hebben gisteren na het debat hier boven op de derde verdieping bij elkaar gezeten. We kwamen samen tot de conclusie: hier moeten we echt wat aan doen. Dat is het huiswerk dat we uit dit debat hebben gehaald. Volgens mij is dat klip-en-klaar. Dus hier komen wij gewoon op terug vanuit een alternatief.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Ik hoop dat er dan goed wordt nagedacht over de gevolgen hiervan. Denk aan ondernemers of mensen die hebben gespaard en die hierdoor naar het buitenland willen trekken. Dat blijkt ook uit de Monitor ondernemersklimaat 2025. Steeds meer mensen overwegen een vertrek naar het buitenland en nemen ook hun vermogen mee, omdat ze hier gewoon merken dat dit kabinet, samen met vorige kabinetten, mensen financieel gevangenhoudt. Ik heb niet het gevoel dat dit kabinet dit serieus neemt.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
De oproep om goed na te denken, is mij uit het hart gegrepen. Uiteraard.

De **voorzitter**:
Afrondend.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Ja, sorry, maar ik begrijp dan niet waaruit dit blijkt. In Nederland hebben we de hoogste inkomstenbelasting. We hebben de hoogste rendementsbelasting. Wegenbelasting, energiebelasting en btw zijn in Nederland enorm hoog. En straks is er ook nog een box 3-belasting van 36%. Het gaat om mensen die hebben gewerkt in hun leven, die gewoon zouden willen sparen en die misschien een keer een aandeel willen kopen zodat hun geld niet teniet wordt gedaan door de enorme inflatie, maar die gewoon iets willen overhouden voor hun oude dag, iets willen kunnen doorgeven aan hun kinderen. Dat wordt onmogelijk gemaakt. Ik voel nog steeds de urgentie niet en die blijkt ook niet uit het antwoord van de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Dat wij alles op alles gaan zetten om de komende maanden versneld naar vermogenswinst te gaan voor waardepapieren, is misschien wel het allerbeste bewijs voor de vraag die mij nu gesteld wordt. Daarmee help je mensen namelijk echt om te beleggen. Daarmee maak je het interessant om die keuze te maken. Tegelijkertijd is het ook mijn opdracht, en dat heeft de minister ook al gezegd, om in de wet, die daarachteraan komt, te bekijken wat wij fiscaal nog meer kunnen stimuleren om te beleggen. We kennen allemaal in deze zaal het Zweedse model. Ik wilde maar niet over forfaitair beginnen, maar daar zit in ieder geval ook in dat investeringen in de nationale economie een voordeel krijgen. Er zijn nog heel veel mooie dingen te doen.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
In het coalitieakkoord staat duidelijk dat werken moet lonen. Ik heb het net nog even nagekeken. Toch presenteert dit minderheidskabinet dat de lasten op arbeid met 8 miljard omhooggaan. Wat gaat de staatssecretaris daaraan doen?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
U heeft van het kabinet het Belastingplan gekregen. U heeft net lang met de minister gedebatteerd over de relatie tussen de lasten op arbeid en de koopkracht. Volgens mij wordt alles wat ik daar nu over ga zeggen een herhaling van dat debat, dus ik verwijs kortheidshalve naar wat er twee uur geleden met uw Kamer is gewisseld.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
De staatssecretaris verwijst wel heel veel naar wat er allemaal is gewisseld, maar feit blijft dat de lasten op arbeid met 8 miljard omhooggaan in dit Belastingplan, terwijl in het coalitieakkoord is afgesproken dat werken moet lonen. De koopkrachtplaatjes laten zien dat iedereen in de min staat. Met andere woorden, u spreekt met een minderheidscoalitie in het coalitieakkoord af dat werken moet lonen, maar vervolgens presenteert u plannen waarbij iedereen in de min staat en de lasten op arbeid met 8 miljard omhooggaan. Dat is niet: werken moet lonen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Het kabinet praat met één mond. U heeft dit debat gehad. Ik wil me er niet makkelijk vanaf maken, maar er zijn ook andere knoppen om aan te draaien, bijvoorbeeld de marginale druk. We hebben een opdracht richting de hervormingsagenda. Wat kunnen we doen om de marginale druk te verlagen? Ook dat is: meer werken moet gaan lonen. De meerurenbonus is ook al genoemd. Volgens mij zei een van uw leden dat gisteren. Er is nog heel veel meer in het mandje te brengen om werken te laten lonen. Maar laten we het ook gewoon zeggen hoe het is: we moeten in Nederland een aantal dingen regelen, bijvoorbeeld omtrent defensie, maar er is nog veel meer en daar zullen we onze bijdrage aan moeten leveren. Zo is het ook.

De **voorzitter**:
Afrondend. Kort en bondig.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
De staatssecretaris laat het te veel bij de Kamer. Het kabinet komt met plannen. De Kamer controleert en beoordeelt die

plannen. U heeft het over de marginale druk, maar dit kabinet doet ook niets aan de marginale druk. Daar steggelen we ook al jarenlang over. Als je €1 meer verdient door harder te werken, is het belachelijk dat je €0,80 moet inleveren bij deze staatssecretaris. Volgens mij is er ook geen meerderheid voor dit Belastingplan, als het gaat om 8 miljard lasten op arbeid.

De **voorzitter**:
De staatssecretaris.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Als ik u was, staatssecretaris, zou ik goed nadenken over hoe ik iets kan verzinnen voor de lasten op arbeid, want anders haalt dit Belastingplan het niet. Dan staat u met lege handen en kunnen we terug naar de stembus.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik heb het goed gehoord. Er is vanuit het kabinet al een uitgestoken hand als het gaat over de relatie tussen de koopkracht en de lasten op arbeid. Ik heb net gezegd, in antwoord op vragen van onder anderen de heer Oosterhuis, dat we in december met maatregelen komen om meer werken te laten lonen, buiten de ib. In die zin kijk ik uit naar het debat dat we gaan hebben met elkaar.

De **voorzitter**:
Ik dank de staatssecretaris voor zijn eerste termijn. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de eerste termijn van de zijde van het kabinet. We zijn aanbeland bij de tweede termijn van de zijde van de Kamer. Ik geef als eerste het woord aan de heer Stultiens. Denkt u om uw spreektijd. Dat geldt voor u allen. Gaat uw gang.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank u, voorzitter. Ook dank aan de minister, de staatssecretaris en de collega's voor het goede en inhoudelijke debat. Het was bij vlagen zelfs emotioneel. De minister van Financiën en ik delen dat we zelfs emotioneel kunnen worden van tabellen. Dat is mooi bij zo'n debat.

Voorzitter. Laat ik beginnen met het belangrijkste punt voor ons: sociale zaken. Het is van groot belang dat er nu in de polder kan worden gesproken over een sociaal akkoord, met een echt neutrale start, zonder het zwaard van Damocles. Daarom dien ik graag de volgende motie in, mede namens collega's Dassen en Patijn.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de bezuinigingen op de AOW, WIA en WW door het kabinet uit de boeken zijn gehaald en niet terugkomen, aangezien dekking elders wordt gezocht en de discussie hierover naar volgend jaar wordt geschoven;

constaterende dat daarmee tegemoet is gekomen aan het ultimatum van de vakbonden FNV, CNV en VCP;

overwegende dat de WIA verbeteringen behoeft als het gaat om preventie, fatsoenlijke inkomenszekerheid, hardheden, reële kans op re-integratie, de hoge instroom van flexwerkers en uitstroom naar werk;

overwegende dat meer mensen van werk naar werk moeten worden begeleid en er daarbij specifiek gekeken moet worden naar een werkend systeem van leven lang ontwikkelen;

verzoekt de regering, samen met de voorzitters van de Stichting van de Arbeid, te komen tot een gezamenlijke agenda voor het najaarsoverleg, en daarbij zonder enige financiële taakstelling vooraf een advies te vragen aan de voorzitters van de Stichting van de Arbeid over verbetering van werknemersverzekeringen, de relatie tussen de premie en de polis, zeggenschap en de verdeling van verantwoordelijkheden en daarbij zowel aanbevelingen voor de korte als lange termijn te doen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Stultiens, Dassen en Patijn.

Zij krijgt nr. 7 (37020-IX).

De heer **Stultiens** (PRO):
Voorzitter. Dit was het vrolijke deel van mijn inbreng, want SZW is hiermee de eerste begroting waar het kabinet een meerderheid voor heeft gevonden: een van de twintig. We kijken nu naar de rest van het najaar, de rest van de begrotingen. PRO en Volt willen graag een totaalakkoord sluiten over alle begrotingen en het Belastingplan. Tot nu toe zien we nog weinig ... De minister is nog niet erg happig, laat ik het zo formuleren. Dat lijkt me onverstandig. Volgens mij is het de hoogste tijd om uit dit begrotingsmoeras te komen.

Voorzitter. Deze Financiële Beschouwingen laten ook iets anders zien, namelijk dat het Belastingplan nog een heel groot hoofdpijndossier wordt voor dit kabinet. Er ligt een Belastingplan met een belastingverhoging van 7,8 miljard euro per jaar. En er werd vandaag weer geprobeerd een rookgordijn op te werpen over zorgpremies in het basispad, en wat eigenlijk de schuld is van dit kabinet en het vorige kabinet. Maar het Belastingplan is klip-en-klaar: een enorme belastingverhoging op werk. Dat moet echt anders. Alle experts zeggen het: de planbureaus, de Rekenkamer, de Raad van State. Alleen dit kabinet doet het niet. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het voorliggende Belastingplan de inkomstenbelasting verhoogt met 7,8 miljard euro per jaar;

van mening dat werken moet lonen;

constaterende dat er geen Kamermeerderheid is voor deze verhoging van de belasting op werkenden;

verzoekt de regering voor de behandeling van het Belastingplan (12 oktober 2026) met een forse koerswijziging te komen van het Belastingplan waardoor werken meer gaat lonen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Stultiens, Dassen en Teunissen.

Zij krijgt nr. 8 (37020-IX).

De heer **Stultiens** (PRO):
Voorzitter. Dit is een belangrijke motie, want het kabinet dreigt tegen een muur aan te lopen, want de steun voor het Belastingplan is nog lang niet binnen. Ik zie nog geen begin van een oplossing om een meerderheid te vinden voor deze 8 miljard lastenverzwaring op werkenden.

Wat een contrast ook deze twee dagen weer tussen enerzijds box 1, voor gewone werkende mensen, en anderzijds box 2 en 3. De box 3-soap is deze week nog een stuk gekker geworden. Dat begon een halfjaar geleden al, toen minister Heinen op eigen houtje besloot het coalitieakkoord te verbouwen. Een halfjaar verder zien we nog steeds geen fatsoenlijke dekking. De Kamer kreeg een tabel met de helft van de informatie. Nu we over de hele informatie beschikken, zien we dat er een belastingcadeau wordt uitgedeeld van 1,7 miljard euro aan directeur-grootaandeelhouders in box 2. Nog steeds wordt hier beweerd door sommige partijen dat dit een serieuze dekking is. Dit is een sjoemeldekking. Het kost geld om een belastingkorting te geven; dat levert geen geld op. Er wordt hier een cadeau uitgedeeld aan de rijkste 1%. En nog gekker: dit wordt betaald door kleine spaarders. Mevrouw Beckerman noemde het gratis champagne; ik vind dat een mooie term. Er werd nog gezegd: maar we kijken alleen naar deze kabinetsperiode. Zelfs dit klopt niet. De kabinetsperiode loopt tot 2030. En ook dan zien we een tekort van 1,4 miljard; in de komende vijftien jaar een tekort van 7,7 miljard. De enige serieuze dekking die er lag, werd gehaald bij kleine spaarders in plaats van de allerrijksten. Gelukkig is dat deel van tafel; dat is dan een winstpuntje. Maar het pakket moet nog steeds gedekt worden, en een stuk beter. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het huidige dekkingspakket voor een vermogenswinstbelasting vooral terechtkomt bij kleine spaarders;

van mening dat de volledige rekening voor een vermogenswinstbelasting moet worden gedekt door beleidsmatige aanpassingen binnen het brede vermogensdomein;

verzoekt de regering voor de behandeling van het Belastingplan (12 oktober 2026) met een alternatief pakket te komen dat niet terechtkomt bij kleine spaarders,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Stultiens en Dassen.

Zij krijgt nr. 9 (37020-IX).

De heer **Stultiens** (PRO):
Voorzitter. Ik vat het samen. Box 1: een lastenverzwaring van 7,8 miljard. Box 2: een tariefskorting van 1,7 miljard. Box 3: een extra gat vanwege de klein spaarders van 7,7 miljard.

Voorzitter. Er is één begroting gered, nog negentien te gaan, met als startschot het Belastingplan de komende weken.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Oosterhuis voor zijn tweede termijn namens D66.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Dank u wel, voorzitter. Ook dank aan de minister en de staatssecretaris voor hun beantwoording en natuurlijk ook aan alle ambtenaren die die beantwoording hebben voorbereid, terwijl ze ook nota's van wijziging en novelles aan het schrijven zijn.

De Algemene Financiële Beschouwingen gaan weer over de inhoud. Ik heb genoten van alle goede inhoudelijke discussies, want er is veel om over te praten. Dit kabinet doet immers ook veel. Ik had het gisteren al over de grote en broodnodige investeringen in wonen, infrastructuur, onderwijs en innovatie. Natuurlijk zijn al die investeringen niet gratis. Ook daar hebben we de afgelopen dagen over gedebatteerd, want de rekening voor alle investeringen van dit land die ons land vooruithelpen, kunnen we niet doorschuiven naar toekomstige generaties.

Dat moet ook gelden voor het klimaat, want hoewel we de puzzel van de begroting, het Belastingplan en box 3 vandaag nog niet hebben opgelost, ben ik me ook aan het voorbereiden op de klimaatbesluitvorming van het komende voorjaar. Een ambitieus klimaatpakket zal immers noodzakelijk zijn om weer op koers te komen voor de klimaatdoelen. Daarom dien ik een motie in om te zorgen dat ook de kosten van niets doen dit voorjaar worden meegewogen, zodat het kabinet naast de kosten op de begroting ook de

baten van het klimaatbeleid inzichtelijk heeft. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat alle hitte- en droogterecords in Nederland dit jaar zijn verbroken;

constaterende dat door de droogte de Rijn het laagste niveau ooit heeft bereikt, waardoor de binnenvaart wordt belemmerd;

constaterende dat de droogte heeft geleid tot verzilting waardoor boeren worden geraakt;

overwegende dat het uitblijven van klimaatbeleid zorgt voor hogere kosten die terechtkomen bij toekomstige generaties;

overwegende dat tijdens besluitvormingsmomenten de baten van klimaatbeleid noch de kosten van niets doen voldoende in kaart worden gebracht;

overwegende dat het CPB in zijn werkplan 2026 een project heeft aangekondigd waarin de langetermijndoorwerking van klimaatverandering en klimaatbeleid op de overheidsfinanciën in kaart wordt gebracht;

verzoekt de regering om met het CPB en het PBL in gesprek te gaan over de mogelijkheden om de kosten van niets doen periodiek inzichtelijk te maken ter voorbereiding van de klimaatbesluitvorming in het voorjaar;

verzoekt de regering, zodra de planbureaus de benodigde ramingen gereed hebben, om de kosten van niets doen inzichtelijk te maken en dit expliciet mee te wegen tijdens de besluitvormingsmomenten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Oosterhuis en Stultiens.

Zij krijgt nr. 10 (37020-IX).

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Een vraag: wat betekent "niets doen" in de motie? Is dat vooral gericht op adaptatiemaatregelen of zit hier ook de suggestie in dat de Nederlandse mitigatie iets zou kunnen doen aan toekomstige droogte, waterstanden et cetera?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ook dat laatste. Ja, Nederland kan dat niet in zijn eentje, maar kan daar wel aan bijdragen.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ja, dat klopt. De Nederlandse uitstoot is op dit moment 0,3% van de wereldwijde uitstoot. Die uitstoot daalt, maar is nog steeds meer dan nul. Dat ga ik dus niet bagatelliseren, maar tegelijkertijd zullen we samen met Duitsland en Zwitserland maar ook hier, met een Rotterdamdam of met andere maatregelen, vooral via adaptatie iets moeten doen aan de consequenties van droogte, hitte en lage rivierstanden. Ligt het zwaartepunt bij "niets doen" dus bij het op tijd nemen van adaptatiemaatregelen of bij mitigatie?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik denk dat de heer Grinwis er gelijk in heeft dat ook adaptatie nodig is en dat het inderdaad ook gaat om allerlei maatregelen over waterbeheer, droogte et cetera. Dat moet inderdaad ook samen met andere landen gebeuren. Tegelijkertijd heeft dit kabinet ook de opdracht om de klimaatdoelen conform de Klimaatwet te gaan halen. De afspraak is dat daar zo nodig in het voorjaar van 2027 besluitvorming over plaatsvindt. Ik ga ervan uit dat dat nodig is, ook gezien de Klimaat- en Energieverkenning. Het is dus ook gericht op mitigatie.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Helder. Ik ben het er inhoudelijk mee eens dat we onze verantwoordelijkheid hebben te nemen, maar hier wordt de suggestie gewekt dat de Nederlandse inzet op mitigatie en de consequenties daarvan iets zouden kunnen doen aan de risico's van droogte, rivierstanden et cetera. Dat is een te groteske beweging. Ik denk dat de planbureaus dat ook gaan zeggen: "Wij kunnen dit niet aantonen, tenzij elk land net als Nederland een extra inspanning doet."

De heer **Oosterhuis** (D66):
De heer Grinwis heeft er gelijk in dat Nederland dit zeker niet in zijn eentje kan oplossen, maar ik vind dat wij als grote economie en als welvarend land ook een voortrekkersrol hebben in de wereld om te zorgen dat andere landen ook hun best gaan doen.

De heer **Vermeer** (BBB):
De heer Grinwis maakt precies het punt: het PBL kan dat helemaal niet uitrekenen. Deze motie leidt dus alleen maar tot extra werk, extra ambtenaren en mensen die van alles uit moeten voeren, terwijl de door de heer Oosterhuis genoemde voorbeelden juist gaan over het feit dat wij hier in een delta leven en dat we afhankelijk zijn van wat er in al die andere landen gaat gebeuren. Dat geldt voor verzilting, lage waterstanden in de Rijn et cetera. Of is dit eigenlijk een brevet van onvermogen voor het kabinet, omdat de heer Oosterhuis vindt dat het daar allemaal waardeloos gaat op het gebied van klimaat?

De heer **Oosterhuis** (D66):
De planbureaus hebben juist al in hun werkprogramma opgenomen dat ze op dit punt al informatie inzichtelijk willen maken. Dat gaat zowel over de gevolgen voor de begroting, bijvoorbeeld wat het klimaatbeleid betekent voor de grondslagen van sommige belastingen, als, daarbuiten,

voor de economie. Wat betekent de droogte bijvoorbeeld voor de economie? Ik heb daar gisteren wat voorbeelden van genoemd: de Rijn die droogvalt, de gevolgen van de hitte voor de productiviteit en de vraag wat de mogelijkheden zijn om daar iets aan te doen. Dat lijken me reële vragen.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Op zichzelf is het een goeie motie. We weten natuurlijk al wel een beetje hoe groot die klimaatschade en schade van nietsdoen zijn: 9 miljard productiviteitsverlies door de hitte van afgelopen zomer. Op zichzelf is het dus een goeie motie, maar dan blijft de vraag staan waarom D66 rond de Algemene Beschouwingen en vandaag niet met extra maatregelen is gekomen en waarom D66 gewoon het advies van de Raad van State naast zich neerlegt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Ik heb in het debat aan het kabinet gevraagd welke maatregelen nu worden voorbereid. Er worden nu ook voorbereidingen getroffen door de minister van Klimaat en ook door de staatssecretaris. We hebben de afspraak om daar in het voorjaar besluitvorming over te hebben. Mevrouw Teunissen haalt inderdaad ook een paar rapporten van de afgelopen zomer aan. Ik vind het ook belangrijk dat dat onafhankelijk in kaart wordt gebracht en meegewogen wordt door het kabinet.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dat is op zichzelf goed, maar de Raad van State heeft gezegd dat het voorjaar van 2027 te laat is. De klimaatcrisis is nu. Er hadden drie jaar geleden al maatregelen genomen moeten worden. Dan blijft de vraag staan. We gaan het nu dan in kaart brengen. Dat is op zich goed. Maar waarom heeft D66 de afgelopen tijd, na die hitte die we hebben gezien, niet de kans aangegrepen om zelf met klimaatmaatregelen te komen?

De heer **Oosterhuis** (D66):
Mevrouw Teunissen heeft helemaal gelijk als zij zegt dat we dit drie jaar geleden al hadden moeten doen. Drie jaar geleden is het ook gebeurd. Toen was Rob Jetten minister van Klimaat en Energie. Toen lag er een pakket om de klimaatdoelen voor 2030 binnen bereik te brengen. Helaas heeft het vorige kabinet op dat punt weer stappen terug gezet. Daarvan zegt ook de directeur van het Planbureau voor de Leefomgeving dat dat de oorzaak is dat we nu echt achterlopen. Dat valt dit kabinet nog niet aan te rekenen. Ik verwacht dat dit kabinet richting het voorjaar echt maatregelen gaat voorbereiden om weer op koers te komen.

De **voorzitter**:
U vervolgt.

De heer **Oosterhuis** (D66):
Voorzitter. We zijn er nog niet, maar ik zie wel dat er echt stappen zijn gezet, namelijk bij Prinsjesdag en afgelopen week bij de AFB. Ik kijk uit naar de voorstellen van het kabinet met betrekking tot het Belastingplan. Ik zie het echt als een gezamenlijke verantwoordelijkheid, dus met deze hele Kamer, om er samen uit te komen. Ik ben er optimistisch over dat dit gaat lukken.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Tony van Dijck, namens de PVV in tweede termijn. Gaat uw gang.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Voorzitter, dank u wel. We hebben twee dagen gedebatteerd over de plannen van dit minderheidskabinet. Het ging voornamelijk over box 3, maar de gewone Nederlander heeft niets aan deze informatie, want die zit niet in box 3. Ik heb het net nog eens opgezocht: een derde van de huishoudens heeft niet eens €2.500 aan spaargeld. Dat zijn 3 miljoen huishoudens die niet eens €2.500 op de spaarrekening hebben staan. En wij zitten hier twee dagen te verspillen aan box 3, maar de gewone Nederlander heeft er dus niets aan. 40% heeft problemen met het betalen van de rekeningen en met het betalen van de boodschappen. Ze zijn helemaal niet bezig met box 3. Hadden ze maar box 3! Het kabinet is daarom een ramp voor Nederland en heeft geen aandacht voor de gewone Nederlander.

Het kabinet heeft geen aandacht voor de asielstop. De mensen schreeuwen om een asielstop. Gooi die grenzen dicht! We zien overal demonstraties. Week na week verwelkomen we bijna 900 gelukszoekers in Ter Apel. We weten allemaal van berekeningen dat één asielmigrant ons 1 miljoen euro kost. Wekelijks verspillen we hier dus in Nederland 900 miljoen euro aan gelukszoekers, maar we doen er niets aan, terwijl de mensen het zat zijn en schreeuwen om een asielstop.

Voorzitter. Een ander punt is de ouderenzorg. Het ging er helemaal niet over. De ouderenzorg wordt uitgekleed door dit kabinet. De wijkverpleging, de huishoudelijke hulp, de specifieke zorgkosten: met 5 miljard wordt het allemaal versoberd en de ouderen, die Nederland hebben opgebouwd, zitten straks in de kou. En hier hebben we het over box 3. Het eigen risico? Niemand had het erover. Het gaat naar €500. Mensen kunnen hun zorgkosten nu al niet betalen en wij verhogen lustig het eigen risico van €385 naar €500, waardoor de mensen straks helemaal niet meer naar de dokter durven te gaan.

Voorzitter. De mensen snakken naar een beetje koopkracht, maar iedereen zit in de min. Iedereen krijgt van dit kabinet een dikke min. En dan presteren ze het ook nog om de lasten op arbeid met 8 miljard te verhogen, terwijl ze mooie woorden schrijven in hun coalitieakkoord, namelijk: werken moet lonen. Nou, hun daden zijn tegenovergesteld. Werken loont niet in dit land. Ook aan de marginale druk gebeurt helemaal niets.

Wat moet er gebeuren? De btw op boodschappen moet worden geschrapt, het eigen risico moet worden geschrapt, de btw op energie moet omlaag — het is tenslotte geen luxeproduct — en de accijns op brandstof moet omlaag. In andere landen kan het wel, maar wij in Nederland zijn kunstenaars in het uitpersen van onze bevolking als rijpe citroenen, en het weggeven van dat geld aan ontwikkelingshulp, voor 6,5 miljard, aan asielopvang, voor 9 miljard, en

aan Oekraïne. In deze kabinetsperiode maken we 22 miljard over aan Oekraïne, nadat we al 30 miljard hadden overgemaakt. Oekraïne heeft straks in tien jaar tijd 50 miljard van ons gekregen, terwijl Spanje, Italië en Frankrijk niets doen. Die denken allemaal: onze eigen mensen eerst. En wat doen wij? Wij schenken 50 miljard aan Oekraïne, alsof het niets is. Stop met die klimaat- en stikstofonzin, met die duurzaamheid en met die windmolens. We pompen daar in de komende tien jaar 100 miljard in, en de mensen hebben geen geld voor hun boodschappen.

Voorzitter. Zoals gezegd zit dit kabinet er niet voor de Nederlander. Het negeert de problemen van de gewone Nederlander. De asieltsunami gaat gewoon door en de koopkracht heeft geen aandacht. Het was niks, het is niks en het wordt niks met dit kabinet.

Zijn er nog vragen?

De **voorzitter**:
Even kijken. Mevrouw Van Eijk misschien?

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Ja? Een vraag?

De **voorzitter**:
O nee.

De heer **Tony van Dijck** (PVV):
Ah, jammer.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Van Eijk voor haar tweede termijn.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Voorzitter, dank u wel. We hebben gisteren en vandaag uitgebreid gesproken over de toekomst van box 3. Het is goed om te zien dat er in deze Kamer breed draagvlak is voor een stap naar een vermogenswinstbelasting. Daarmee kunnen we eindelijk afscheid nemen van een belasting op papieren winst. Voor de VVD is dit een belangrijke stap. Daarvoor verdient dit kabinet ook een compliment.

Maar er zat ook een onderdeel in het voorstel waar de VVD niet achter kan staan. Door een deel van de voorgestelde dekking zouden honderdduizenden kleine spaarders en beleggers ineens belasting moeten gaan betalen in box 3. Dat vinden wij geen goed idee. Daarom ben ik blij dat de minister samen met een brede groep partijen in deze Kamer bereid is om dit aan te passen en met een nieuw voorstel te komen. Om dit te onderstrepen heb ik de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het positief is dat het kabinet de stap zet naar vermogenswinst in box 3;

overwegende dat de dekking tot gevolg heeft dat een extra groep kleinere spaarders en beleggers onder de box 3-heffing valt;

verzoekt de regering de aanpassing van het heffingsvrij resultaat te herzien en ter dekking hiervan in ieder geval naar een verlaging van het box 2-tarief te kijken, en zo snel mogelijk, uiterlijk voor het Belastingplan, een alternatief incidenteel voorstel te presenteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van Eijk, Inge van Dijk en Hoogeveen.

Zij krijgt nr. 11 (37020-IX).

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik vind het fijn dat de VVD tot het inzicht komt dat we kleine spaarders en beleggers niet zo moeten aanslaan door ze in de belastingheffing van box 3 te trekken; dat moeten we niet willen. Daarover zijn we het eens. Maar over box 2 heeft de minister ook gezegd dat je wel tijdelijk het tarief kunt verlagen, maar dat dat geen structurele dekking is; dat heeft hij ook laten zien in de tabel die we gisteren kregen. Over de hele looptijd bezien is het ook geen dekking en kost het waarschijnlijk geld. Het enige wat je kunt doen, is geld oogsten en naar voren halen. Ik snap dan niet dat er in het dictum van de motie staat dat er een structurele dekking moet worden ingezet voor het omhoogkrikken van het heffingsvrije inkomen.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik snap het punt dat de heer Grinwis maakt. Tegelijkertijd, als we het hebben over de tariefsverlaging in box 2 die nu is voorgesteld en die ook vaker in het verleden is toegepast, kun je op verschillende manieren naar de maatvoering kijken. Je kan bijvoorbeeld kijken naar een schijfgrens of een tarief; de heer Flach komt straks ook nog met een voorstel. Die kun je er in ieder geval bij betrekken en die gedragseffecten kun je iets dieper analyseren. Waarom leverde de tariefsverlaging jaren geleden per saldo geen tekort op? Omdat de tariefsverlaging een stuk steviger was dan nu wordt voorgesteld. Ik denk dat er twee soorten vermogen in box 2 zitten: een stukje vermogen waarvan je van plan bent om ieder jaar iets uit te keren — misschien doe je daar een schepje bovenop als het tarief iets lager is — en vermogen dat vaster zit en waar echt wel iets extra's voor nodig is om het los te trekken.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Daar heb ik zo meteen ook een motie over. Het gaat over het nader onderbouwen van de vraag of de keuze die het kabinet heeft gemaakt nu het meeste geld oogst uit het beklemde vermogen, ja of nee, en over de vraag of we nog slimmere maatvoering kunnen bedenken, zoals het verlengen van de eerste tariefschijf. Inderdaad, dat deed Jeroen Dijsselbloem destijds. Hij stelde als het ware €250.000vrij

met drie procentpunt lagere belasting. Daarover zijn we het eens. Maar dat is nog steeds geen structurele dekking om dat heffingsvrije rendement structureel omhoog te duwen. Daar heb je echt structurele dekking voor nodig. Dat mis ik in deze motie.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb nadrukkelijk gezegd: onder andere of meer specifiek, maar ik verzoek in ieder geval te kijken naar box 2.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dan is de enige suggestie die collega Van Eijk meegeeft aan het kabinet op zijn best een incidentele dekking op korte termijn, die op lange termijn onder de streep waarschijnlijk geld kost. Maar laten we die discussie nu niet gaan voeren, want dat gaat collega Stultiens vast doen. Dan geeft collega Van Eijk eigenlijk alleen iets incidenteels mee. Dan is het toch logischer om mee te gaan in het pleidooi van collega Flach om dat in te zetten voor 2027, omdat daar ook nog een lelijk veldje zit? De belastingen worden volgend jaar, per 1 januari, namelijk al verhoogd.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Daarom heb ik het expliciet over een heffingsvrij resultaat vanaf 2028, zodat collega Flach dat met zijn voorstel voor 2027 op die manier ook rond krijgt.

De heer **Stultiens** (PRO):
Na twee dagen debat, waaruit blijkt dat een box 2-cadeau geld kost en niet oplevert, dient mevrouw Van Eijk een motie in waarin zij zegt: laten we nog meer geld weggeven aan box 2 en daarmee het gat van de spaarders dichten. Klopt dat?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Het is een lastenverlichting voor box 2, absoluut. Daar ben ik absoluut niet op tegen. Als we daarmee een gat dichten dat ontstaat in box 3 en kleinere spaarders en beleggers vooruit kunnen helpen, ben ik graag bereid dat te doen. Nogmaals, het is een suggestie die via een motie wordt gedaan. Ik ga ervan uit dat er ook vanuit de Kamer vanuit alle kanten allerlei ideeën en suggesties komen om te kijken hoe we dit samen kunnen oplossen. Ik geef het kabinet de ruimte om daar uitwerking aan te geven.

De heer **Stultiens** (PRO):
Vroeger was de commissie Financiën een bolwerk van inhoudelijk stevige voorstellen, met serieuze dekking. Ik zie vandaag heel veel sjoemeldekkingen en bullshit voorbijkomen. Mevrouw Van Eijk weet veel beter. Dat je nu een motie indient waarin je zegt nog meer korting te gaan geven aan box 2 — dat mag ze vinden; ik weet dat de VVD dat graag doet — met als doel om geld op te halen voor een gat in box 3 … Ze weet dat het nergens op slaat, de heer Van Dijck weet dat het nergens op slaat en toch dient ze 'm in. Hoe gaat ze het gat echt dichten? Want dit kost nog meer geld.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik wil het kabinet vooral alle ruimte geven voor alle mogelijke maatregelen die ervoor zorgen dat kleinere spaarders en beleggers niet zwaarder worden belast vanaf 2028 en meedenken over alle oplossingen die dat dichterbij brengen.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot, voorzitter. Er ligt een Belastingplan voor met 7,8 miljard lastenverzwaring voor werkenden — de heer Van Dijck noemde het al — en mevrouw Van Eijk dient een motie in waarin ze niks doet voor werkende mensen, maar nog meer cadeau wil geven aan box 2-aandeelhouders. Dat hele "werken moet lonen" kan echt de prullenbak in. Ik vind het ongekend dat een partij als het CDA meetekent terwijl we weten dat er geld nodig is en dat dit meer geld gaat kosten.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Ik heb daar niks meer op aan te vullen, voorzitter.

De **voorzitter**:
Was u aan het einde van uw termijn?

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
Nee, ik heb nog één motie.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Mevrouw **Van Eijk** (VVD):
In mijn eerste termijn heb ik namens de VVD het belang van een krachtige en concurrerende economie benadrukt. Als we kijken naar wat het kabinet doet, zien we dat daarin belangrijke stappen worden gezet met investeren in de nationale investeringsinstelling en het NADI, met hervormen op de arbeidsmarkt en in de uitkeringen en natuurlijk met die grote stap in box 3. Er zijn maatregelen die bijdragen aan de economie waarin innovatieve mkb-bedrijven toegang krijgen tot belastingvoordelen en start-ups talenten kunnen aantrekken en behouden, maar daarmee zijn we er nog niet. Ik zei dat ook al in de eerste termijn. Wie serieus werk wil maken van een concurrerende economie, moet ook serieus werk maken van het verminderen van de regeldruk. Het kabinet heeft die ambitie uitgesproken. De teller staat nu op 403. Er ontbreken er dus nog een aantal. Daarom heeft de VVD ook zelf een voorstel gedaan om 97 extra regels aan te dragen. Heel specifiek binnen de financiële wet- en regelgeving valt nog genoeg te vereenvoudigen. Daarom de volgende motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er diverse nationale koppen en knellende regels zitten in de Wet op het financieel toezicht;

overwegende dat een sterke financiële sector bijdraagt aan ondernemerschap, het scheppen van goedbetaalde banen en economische groei;

verzoekt de regering uiterlijk in het eerste kwartaal 2027 een vereenvoudigingswet op de Wet op het financieel toezicht naar de Kamer te sturen waarin diverse nationale koppen en knellende regels worden aangepakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Van Eijk en Inge van Dijk.

Zij krijgt nr. 12 (37020-IX).

Dank u wel. Het woord is aan de heer Hoogeveen namens JA21.

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter, dank. Ik wil eerst een beeld herstellen dat ik per ongeluk in de eerste termijn had neergezet. Over de onderhandelingen deze zomer zei ik dat bij het kabinet op een gegeven moment de telefoon niet meer werd opgenomen. Dat was een beeldspraak. Ik had moeten zeggen: de luiken gingen dicht. Ik wil even bevestigd hebben dat ik altijd goed contact heb met de bewindspersonen en dat ze ook gewoon benaderbaar zijn. Dat beeld wilde ik even herstellen, voorzitter.

Voorzitter. Ik denk dat we een goed debat hebben gehad. Op box 3 heeft het kabinet wat ons betreft de juiste richting gekozen, namelijk naar vermogenswinstbelasting, maar de weg ernaartoe lijkt er wel een vol met hindernissen. Ik zei het tijdens het debat al: de minister en de staatssecretaris komen met elkaar overeen dat ze van puzzelen houden. Maar af en toe lijkt deze box 3-puzzel alleen maar meer op de puzzelbox uit Hellraiser, voor de liefhebber van horrorfilms uit de jaren 1980. Iedere oplossing creëert een nieuw probleem. We zagen bijvoorbeeld het voorstel om het heffingsvrije resultaat fors te verlagen, wat ons betreft een flinke misser. Tegelijk is het goed om vandaag te constateren dat er ruimte is om dat pakket te verbeteren.

Voorzitter. Ook voor het Belastingplan als geheel loopt deze Kamer op dit moment nog niet bepaald over van enthousiasme. De inzet van ons als JA21 blijft dezelfde als tijdens de gesprekken deze zomer: brede lastenverlichting, waaronder het van tafel halen van de vrijheidsbijdrage, box 3 nu eindelijk goed regelen en serieus kijken naar de energierekening van huishoudens en bedrijven. Als financieel woordvoerder is dat mijn focus en mijn inzet. Daar blijven wij het gesprek over voeren met het kabinet.

Voorzitter. Ik begon mijn bijdrage met Lubbers I. Laat dat een voorbeeld zijn. Dat kabinet sneed in de collectieve uitgaven van de overheid en verlaagde bijvoorbeeld de vpb met 5%. Laten we in die geest ook mijn moties beoordelen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het huidige pakket leidt tot circa 8 miljard euro aan lastenverzwaring;

overwegende dat de ontwikkeling van de consumptieve lasten een zorgwekkend beeld schetst waardoor de staatsschuld te hoog oploopt;

overwegende dat lastenverlichting alleen geloofwaardig is wanneer daar lagere overheidsuitgaven tegenover staan;

verzoekt de regering om met aanvullende lastenverlichtingen te komen en deze volledig en structureel te dekken door te snijden in de overheidsuitgaven,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Hoogeveen.

Zij krijgt nr. 13 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de overgang naar een vermogenswinstbelasting in box 3 in de eerste jaren leidt tot een incidentele budgettaire derving;

constaterende dat meevallers uit de hersteloperatie box 3 eveneens in het begrotingssaldo lopen;

overwegende dat zowel de incidentele derving als meevallers daarmee via hetzelfde begrotingssaldo lopen;

verzoekt de regering meevallers uit de hersteloperatie box 3, voor zover deze samenvallen met de incidentele budgettaire derving van de overgang naar een vermogenswinstbelasting, bij de integrale begrotingsbesluitvorming tegen die derving te laten opwegen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Hoogeveen.

Zij krijgt nr. 14 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het terugdraaien van de voorgenomen sociale hervormingen leidt tot een budgettaire tegenvaller;

overwegende dat deze tegenvaller niet mag leiden tot een verdere verslechtering van het EMU-saldo, lastenverzwaring of een hogere staatsschuld;

verzoekt de regering te garanderen dat de budgettaire gevolgen van het terugdraaien of afzwakken van hervormingen volledig aan de uitgavenkant van de rijksbegroting worden gedekt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Hoogeveen.

Zij krijgt nr. 15 (37020-IX).

De heer **Hoogeveen** (JA21):
Voorzitter, ik dank u hartelijk.

De **voorzitter**:
En ik dank u, meneer Hoogeveen. Het woord is aan mevrouw Inge van Dijk namens het CDA in tweede termijn.

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Dank je wel, voorzitter. Met het risico dat ik mijn eigen handschrift niet meer zo goed kan lezen, ga ik het toch proberen.

Allereerst dank voor het debat, collega's, en dank voor de beantwoording door de bewindspersonen. Ik had eigenlijk vier moties. Daar was mijn fractievoorzitter natuurlijk al niet zo blij mee, maar ik heb dat kunnen terugbrengen tot één, gezien een aantal toezeggingen die zijn gedaan.

Allereerst had ik de vraag gesteld om de materiële verschillen tussen de budgettaire ramingen van Financiën en van het CPB inzichtelijk te maken in de Voorjaarsnota en in de Miljoenennota. Ze zijn vaak groot en daarin zit een beraderingsverschil. Dat weet ik. FIN zegt wat we verwachten uit te geven en het CPB probeert te voorspellen wat er feitelijk wordt gerealiseerd. Ik vind het belangrijk om dat inzicht te hebben en de redenering erachter te kennen, ook om ons budgetrecht goed te kunnen uitvoeren, dus dank voor die toezegging.

De minister begon met een verhaal over wat "hervormen" betekent, namelijk bijna altijd dat iemand vandaag iets verliest. Hoe langer je wacht, hoe moeilijker het wordt. Politieke versnippering maakt pijn verdelen ontzettend moeilijk. Dan kom je tot een zogenaamde stilstandsspiraal. Hij verwees ook naar een aantal landen waarin we dat heel duidelijk en nadrukkelijk zien en de gevolgen die zich beginnen af te tekenen in de financiën, onder andere in de staatsschuld. Begrotingsruimte is ook politieke hervormingsruimte. Ik heb gevraagd om te kijken naar de ervaringen van onder andere Denemarken met minderheidskabinetten en eventuele tips daar die voor ons zouden kunnen werken, bijvoorbeeld financiële kaders. Daar hebben ze bijvoorbeeld het principe: begin met de ruimte in plaats van met wensen. Ook maken ze consequenties van een nieuwe wens onmiddellijk zichtbaar, dus niet alleen "wat doet het dit jaar?" maar ook "wat doet het structureel met de beschikbare ruimte?" Ik ben dus blij met de toezegging dat daar informatie over naar de Kamer komt. Misschien kunnen we er iets mee. Misschien komen we tot de conclusie dat het minder goed bij ons past, maar dan gaan we in ieder geval ook daarover het gesprek aan.

Tot slot box 3. Hoe ingewikkeld een deel van ons belastingstelsel is, zien we al jaren met box 3. We zijn blij met de brief van dinsdagochtend om daar nu een stap in te zetten. Ook ben ik blij dat het kabinet opnieuw kijkt naar de positie van de kleine spaarder. Ik hoop dat er snel een voorstel ligt. Er wordt hier ook wel een beetje een frame geschetst alsof een kleine spaarder geen hardwerkende Nederlander is. Inderdaad klopt het wat de heer Van Dijck zegt: heel veel mensen bouwen onvoldoende buffers op. Ik probeer al jaren in allerlei Financiële Beschouwingen een punt te maken over de financiële weerbaarheid. Niet iedereen die geen buffer opbouwt, heeft per definitie te weinig geld. Heel veel mensen hebben moeite met vragen als "hoe doe ik dat?" en "hoe houd ik elke maand geld over?" We moeten dat slimmer doen met elkaar.

Ook daarom heb ik nog een motie. Die gaat over de startrekening.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat het wenselijk is dat mensen de kans krijgen om vermogen op te bouwen en al vroeg kennis te maken met beleggen voor de lange termijn;

overwegende dat een startrekening voor kinderen daaraan mogelijk kan bijdragen, maar er nog vragen bestaan over onder meer de kosten, uitvoering, fiscale behandeling en waarborgen;

verzoekt de regering te verkennen wat ervoor nodig is om een startrekening voor pasgeboren kinderen in Nederland mogelijk te maken, waarbij een startbedrag gedurende de jeugd kan worden aangevuld en langjarig kan worden belegd, en daarbij in ieder geval de budgettaire gevolgen, uitvoering, fiscale aspecten en beleggingswaarborgen in beeld te brengen;

verzoekt de regering de Kamer hierover voor de zomer van 2027 te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Inge van Dijk en Grinwis.

Zij krijgt nr. 16 (37020-IX).

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Waarom vind ik dit belangrijk? We zijn als Nederland een behoudend land. We zien met z'n allen dat beleggen iets kan toevoegen, zowel voor gezinnen als voor de Nederlandse economie. Ik denk dat dat een kans is die we niet mogen laten liggen.

Dank je wel, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U heeft nog een interruptie van de heer Stultiens.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik had gisteren een vraag aan mevrouw Van Dijk, en toen had ze terecht nog geen tijd gehad om de tabel te lezen. Inmiddels wel. Wat vindt zij ervan dat een deel van de dekking bestaat uit een belastingkorting van 1,7 miljard voor de rijkste 1%?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Kijk, dit is precies het debat dat we ook de komende tijd moeten voeren. Doordat we langjarige reeksen in beeld krijgen, zien we ook wat iets op langere termijn doet, en niet alleen de komende vier jaar. Dat betekent dat we hier iets zichtbaar krijgen, maar we gaan de komende jaren op heel veel dossiers iets zichtbaar krijgen. Ik vind dat we daar iedere keer het debat over moeten voeren. Ik vind het niet fijn om dit te zien in die tabellen en ik vind het ook niet fijn om het te zien in andere tabellen. Daar moeten we het dus over hebben met elkaar. Volgens mij heeft het kabinet dat geluid ook echt wel gehoord. Maar we moeten de discussie ook breder voeren. Ik heb in het debat niet voor niks opgeroepen om tien jaar vooruit te kijken. Het kabinet geeft aan dat het in ieder geval met heel veel experts aan het kijken is hoe we acht jaar vooruit kunnen kijken. Maar dat zal wel moeilijkere discussies opleveren, en misschien ook discussies die PRO heel graag zou willen, maar die budgettair op de middellange termijn niet zo fijn uitkomen. Laten we daar gewoon een volwassen gesprek over aangaan met elkaar.

De heer **Stultiens** (PRO):
Mevrouw Van Dijk zegt: ik vond het niet fijn om te lezen. Dat deel ik. Maar dan blijft de vraag: waarom staat ze onder een motie die vraagt om deze korting nog groter te maken?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Dat ga ik uitleggen, want ik snap die vraag heel goed. Als ik het goed heb, is er in 2007 en in 2014 geprobeerd om extra geld uit box 2 te halen. Dat gebeurde inderdaad door hem anders in te richten dan nu, namelijk met een iets stevigere prikkel en een iets andere inrichting. Als we het dan doen en denken dat we hier geld kunnen gaan ophalen, denk ik dat we het wel zo moeten inrichten dat het ook effect heeft. We moeten het dus niet inrichten op een manier waarvan we achteraf zeggen: hadden we misschien toch maar die 3% gepakt, waar collega Grinwis het in het debat over had, want we hebben nu een mooi voorstel liggen, maar het haalt helemaal niks op.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Afrondend. Kan ik dan concluderen dat mevrouw Van Dijk wel zegt: als we aan box 2 gaan sleutelen, moet het over de lange termijn geld opleveren en niet geld kosten?

Mevrouw **Inge van Dijk** (CDA):
Dat zou een hele mooie uitkomst zijn, maar ik snap ook hoe ingewikkeld de puzzel is. Ik zie de voorstellen dus met veel belangstelling tegemoet. En ja, dit onderdeel is natuurlijk wel een aspect dat ik mee zal wegen in onze uiteindelijke besluitvorming.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Dan is het woord aan mevrouw Al Biyati namens Forum voor Democratie in de tweede termijn.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Dank u wel, voorzitter. Ik heb best wel wat moties, dus ik ga gelijk beginnen.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat heffingskortingen per persoon worden toegekend en niet overdraagbaar zijn tussen partners;

overwegende dat dit eenverdienershuishoudens fiscaal benadeelt ten opzichte van huishoudens met een gelijkere inkomensverdeling;

verzoekt de regering te onderzoeken hoe heffingskortingen overdraagbaar tussen partners of op huishoudniveau toepasbaar kunnen worden gemaakt,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 17 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de verhoogde btw-tarieven een enorme last zijn voor Nederlandse huishoudens;

overwegende dat in plaats van telkens meer geld op te halen uit de samenleving, de Staat er ook voor kan kiezen minder geld uit te geven;

verzoekt de regering de btw-tarieven te verlagen naar de oude tarieven van 6% en 19%, en dit te dekken door te bezuinigen op het ambtenarenapparaat, de klimaatplannen, ontwikkelingshulp en de miljarden die naar buitenlandse oorlogen gaan,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 18 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de zelfstandigenaftrek substantieel zal dalen;

overwegende dat zelfstandigen zonder personeel geen recht hebben op WW of pensioenopbouw en dat deze aftrek dit deels compenseert;

verzoekt de regering de verdere afbouw van de zelfstandigenaftrek stop te zetten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 19 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de expatregeling per 2027 wordt verlaagd naar een forfait van 27%;

overwegende dat dit nog steeds een aanzienlijk fiscaal voordeel in stand houdt ten opzichte van Nederlandse werknemers, maar ook merkbare gevolgen heeft op bijvoorbeeld de huizenmarkt en voorzieningen;

verzoekt de regering te onderzoeken hoe dit forfait verder verlaagd kan worden en de looptijd verder verkort kan worden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 20 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat een groot deel van de particuliere geldovermakingen vanuit Nederland naar het buitenland wordt verstuurd door immigranten naar hun land van herkomst, zonder dat dit geld ten goede komt aan de Nederlandse economie;

overwegende dat het wenselijk is dat geld dat in Nederland wordt ontvangen in de vorm van uitkeringen, ook in Nederland besteed wordt;

verzoekt de regering te onderzoeken of en hoe een heffing op deze remittances mogelijk is, en de Kamer hierover te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 21 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat box 3 een jaarlijkse belastingopbrengst van ongeveer 10 miljard euro genereert, terwijl de uitvoering complex is en leidt tot dubbele belasting van reeds belast vermogen;

overwegende dat het kabinet in plaats daarvan werkt aan een nieuw, nog complexer stelsel op basis van werkelijk rendement per 2028, terwijl Nederland jaarlijks circa 6,5 miljard euro aan ontwikkelingshulp uitgeeft;

verzoekt de regering af te zien van de invoering van een nieuw box 3-stelsel en in plaats daarvan box 3 volledig af te schaffen, en de daarmee gepaard gaande derving te dekken door het budget voor ontwikkelingshulp met een vergelijkbaar bedrag te verlagen of een andere dekking te zoeken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 22 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat Nederland de OESO-norm van 0,7% van het bni voor ontwikkelingshulp al jaren niet haalt;

overwegende dat het vasthouden aan deze internationale streefnorm de nationale begrotingsafwegingen onnodig beperkt;

van mening dat we Nederlands belastinggeld beter kunnen besteden in en voor Nederland;

verzoekt de regering er niet langer naar te streven om deze norm te halen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 23 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet onderzoek doet naar verdere aanscherping van de bedrijfsopvolgingsregeling;

overwegende dat familiebedrijven hierdoor bij bedrijfsoverdracht onnodig kunnen worden geraakt met risico op gedwongen verkoop of ontslagen;

verzoekt de regering bij uitwerking van deze maatregelen de vrijstelling voor reële bedrijfsoverdracht binnen families te ontzien en deze niet verder te beperken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 24 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de tijdelijke verlaging van de brandstofaccijns inmiddels voor de vierde keer is verlengd;

overwegende dat deze steeds opnieuw tijdelijke verlenging huishoudens en ondernemers onnodige onzekerheid geeft over de brandstofprijs als de belasting op brandstof al zo hoog is;

verzoekt de regering de verlaging van de brandstofaccijns structureel te maken,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 25 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat landen van herkomst regelmatig niet meewerken aan de terugname van uitgeprocedeerde asielzoekers;

overwegende dat ontwikkelingshulp een instrument kan zijn om medewerking aan terugkeer te bevorderen;

verzoekt de regering ontwikkelingshulp aan landen die niet meewerken aan terugname van eigen onderdanen te korten of op te schorten,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Al Biyati.

Zij krijgt nr. 26 (37020-IX).

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Meneer Flach, op welke van de tien moties wenst u een interruptie te doen?

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Het waren er negen.

De **voorzitter**:
We hebben er tien geteld.

De heer **Flach** (SGP):
Volgens mij was het de eerste, de motie over de eenverdieners. Zou mevrouw Al Biyati die nog eens kunnen uitleggen? Het ging voor mij namelijk net iets te snel. Als ik het goed hoorde, zou het erover gaan dat heffingskortingen niet meer overdraagbaar zouden moeten zijn, want dat zou eenverdieners met vergelijkbare inkomens benadelen. Maar het punt bij eenverdieners is dat die inkomens niet vergelijkbaar zijn. Kan zij nog eens uitleggen hoe dat precies werkt en op welke manier dat eenverdieners een stap verder helpt?

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Wij hebben in de afgelopen jaren gezien en weten door eigen ervaring en ervaringen van vrienden, dat als je een huishouden vormt met twee mensen en kinderen hebt, een van de twee misschien het liefst niet of minder wil werken en thuis wil zijn met de kinderen. Dat kan de man of de vrouw zijn; dat staat iedereen natuurlijk vrij. Onze ervaring is dat je als eenverdiener best wel hard wordt gepakt qua inkomstenbelasting. Wij willen dat liever gelijktrekken, zodat het een gezamenlijke belasting wordt voor een huishouden, op basis van bijvoorbeeld één inkomen, in dit geval, zodat mensen niet zo hard worden gepakt als zij er in verband met de kinderen voor kiezen om minder te gaan werken of misschien juist helemaal niet te werken.

De heer **Flach** (SGP):
Dat klinkt als het idee dat de SGP al meer dan tien jaar in het verkiezingsprogramma heeft staan, namelijk om het gezinsinkomen te belasten en dat te delen door twee. In de motie was dat niet helemaal duidelijk. Die leek zich toe te spitsen op overdraagbaarheid van de heffingskorting. Misschien is het dus goed om nog even te kijken of daar precies staat wat bedoeld wordt.

Mevrouw **Al Biyati** (FVD):
Dat zal ik doen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Ergin van DENK voor zijn tweede termijn.

De heer **Ergin** (DENK):
Voorzitter. Ik heb twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de regering bij het maken van financiële keuzes voor een enorme dekkingsopgave staat;

overwegende dat de karige koopkrachtmaatregelen van de regering het onverantwoord maken om bij bezuinigingen werkende mensen en lagere inkomens te raken;

verzoekt de regering eventuele bezuinigingen niet ten koste te laten gaan van de koopkracht van werkenden en mensen met lage inkomens,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Ergin.

Zij krijgt nr. 27 (37020-IX).

De heer **Ergin** (DENK):
De tweede motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het Nederlandse accijnsbeleid ertoe leidt dat veel Nederlandse automobilisten voor brandstof uitwijken naar buurlanden België en Duitsland;

overwegende dat dit leidt tot extra uitstoot, onveilige situaties door het vervoer en de opslag van brandstof in jerrycans en flessen, en naar schatting 400 miljoen euro aan misgelopen accijnsinkomsten;

constaterende dat de regering bezig is de grenseffecten van het Nederlandse accijnsbeleid in kaart te brengen;

verzoekt de regering de brandstofaccijnzen te verlagen en de omvang van de accijnskorting te bepalen op basis van prijselasticiteit en grenseffecten, zodat de circa 400 miljoen euro aan misgelopen accijnsinkomsten zo veel mogelijk wordt teruggewonnen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Ergin.

Zij krijgt nr. 28 (37020-IX).

Dank u wel. Het woord is aan de heer Flach van de Staatkundig Gereformeerde Partij voor zijn tweede termijn.

De heer **Flach** (SGP):
Voorzitter. Ik kijk terug op twee dagen met een mooi debat. Maar het gaat er natuurlijk niet om of wij het naar onze zin hebben gehad en deze dagen leuk met elkaar hebben doorgebracht; het gaat ook echt over serieuze zaken, zoals het inkomen en de financiële toekomst van mensen. Daar blijft de SGP toch echt een aantal zorgen over hebben.

Ik noem even twee blokken. We hebben het uitgebreid over box 3 gehad. Met name de dekking baart de SGP echt wel zorgen. De stap naar vermogenswinstbelasting hebben wij altijd toegejuicht, maar de dekking is op dit moment echt niet acceptabel voor ons. Ik zal dan ook een voorstel doen om dat in ieder geval voor 2027 aan te passen; daar heb ik een motie voor. We zullen daar ook nog op terugkomen bij de verdere behandeling van de novelle. De motie luidt als volgt.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet voornemens is het heffingsvrije vermogen in 2027 bijna te halveren naar €30.846 en het forfait voor overige bezittingen met bijna een kwart wil verhogen in 2027;

overwegende dat dit zo kort voor de start van het nieuwe belastingjaar een onverantwoorde verhoging zou betekenen van de belastingdruk;

overwegende dat dit een enorme lastenverzwaring voor kleine spaarders en beleggers betekent en een groot aantal extra belastingplichtigen met zich meebrengt;

verzoekt de regering genoemde lastenverzwaringen te herzien en ter incidentele dekking hiervan in ieder geval naar een verlaging van het box 2-tarief of verlenging van de schijfgrens in box 2 te kijken en uiterlijk voor het Belastingplan een alternatief voorstel neer te leggen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Flach, Hoogeveen en Grinwis.

Zij krijgt nr. 29 (37020-IX).

De heer **Flach** (SGP):
Verder gaan we natuurlijk ook nog een aantal dagen met elkaar in gesprek over het Belastingplan. Ik heb daarbij een aantal financiële zorgen gemarkeerd die wij zien. De lasten voor gezinnen lopen verder op. Eenverdieners staan nadrukkelijk op ons netvlies. Ik spreek mensen met een heel behoorlijk inkomen die toch moeite hebben om rond te komen; daar moet echt een keer wat mee gebeuren. Er is echt sprake van een schrijnende ongelijkheid in ons belastingstelsel, die de SGP als een graat in de keel zit.

Voorzitter. Dan tot slot een geheel ander onderwerp, waar we niet veel over hebben gesproken, maar wat voor een andere groep Nederlanders toch echt heel erg belangrijk is. Daar wil ik een motie over indienen, en die gaat over de fiscale investeringsreserve landbouw.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet een fiscale reserve voor dier en klimaat wil invoeren, waarmee ook investeringen in reductie van de stikstofuitstoot kunnen worden gedaan;

constaterende dat deze reserve een budgettair belang heeft van 50 miljoen euro vanaf 2030 en 25 miljoen euro structureel;

van mening dat de agrarische sector meer baat heeft bij een tijdelijke reserve tot en met 2035, met een ruimer budget en met terugwerkende kracht vanaf 2025, waardoor structureel ook een budgettaire opbrengst ontstaat;

verzoekt de regering in de uitwerking van de fiscale reserve te bezien hoe de invoeringstermijn kan worden versneld, hoe dit kan worden gedekt door de reserve tijdelijk in plaats van structureel te maken, waarbij de genoemde budgettaire opbrengst ingezet wordt om het budget voor de reserve tot en met 2035 te verhogen, en de Kamer voor de behandeling van het Belastingplan zo veel mogelijk inzicht te geven in deze mogelijkheden, zodat zo snel mogelijk daarna gestart kan worden met de verdere uitwerking;

verzoekt de regering tevens bij deze en de verdere uitwerking van de reserve gebruik te maken van de kennis en voorstellen vanuit de sector,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Flach.

Zij krijgt nr. 30 (37020-IX).

Dank u wel, meneer Flach.

Het woord is aan mevrouw Teunissen namens de Partij voor de Dieren.

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dank u wel, voorzitter. Ik heb twee moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat er meerdere antiklimaatmaatregelen door dit kabinet worden geïntroduceerd die het klimaat schaden, waaronder het verlagen van de vliegbelasting, het verlengen van de fossielebrandstofaccijnsverlaging en 2 miljard subsidie voor het Indiase Tata Steel;

overwegende dat hiermee een dubbele rekening wordt neergelegd bij toekomstige generaties;

verzoekt de regering deze drie maatregelen te schrappen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Teunissen.

Zij krijgt nr. 31 (37020-IX).

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Voorzitter. We hebben het veel over extra klimaatmaatregelen gehad. In de motie die ik zo ga voorlezen, staat een van de voorstellen die de Partij voor de Dieren doet om wél tot extra klimaatmaatregelen te komen. Ik hoop dat de bewindspersonen daar toch positief tegenover staan, want er moet veel meer gebeuren.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het zomerticket deze zomer een groot succes was en dat 70% van de reizigers een autorit heeft vervangen door een treinreis;

overwegende dat het openbaar vervoer steeds duurder wordt en iedereen recht heeft op schoon en betaalbaar vervoer;

verzoekt de regering te verkennen of het zomerticket kan worden verlengd en kan worden uitgebreid naar bus, tram en metro, en hierover zo snel mogelijk aan de Kamer te rapporteren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Teunissen.

Zij krijgt nr. 32 (37020-IX).

Mevrouw **Teunissen** (PvdD):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Grinwis namens de ChristenUnie in tweede termijn.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Voorzitter, dank. Dank ook aan de bewindspersonen.

De brief van dinsdag kwam in blessuretijd, zei ik in de eerste termijn. Ik moet constateren dat wij op een rommelige manier een ongewisse verlenging in gaan. Ik heb een motie om deze verlenging wat minder ongewis te maken.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet in de kabinetsbrief van dinsdag voornemens was de door te voeren vermogenswinstbelasting voor effecten per 2028 onder meer te betalen uit het verlagen van het heffingsvrij rendement van €1.800 in het huidige voorstel voor de Wet werkelijk rendement naar €1.000, waarmee een opbrengst is gemoeid van 540 miljoen structureel;

overwegende dat hierdoor niet alleen meer kleinere spaarders en beleggers erop achteruitgaan, maar dat deze aanpassing de uitvoering van box 3 voor de Belastingdienst en voor genoemde spaarders en beleggers ook complexer maakt, aangezien er ten opzichte van het huidige wetsvoorstel met circa 2 miljoen belastingplichtigen 850.000 belastingplichtigen bij komen;

verzoekt de regering het heffingsvrij rendement in box 3 te verhogen ten opzichte van de kabinetsbrief van dinsdag, zodat spaarders en beleggers met een bescheiden rendement vrijgesteld blijven van belastingheffing in box 3, met als dekking in ieder geval de aanpak van de belastingconstructie papieren schenkingen middels modernisering van de rekenrente,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Grinwis, Flach, Van Brenk en Vermeer.

Zij krijgt nr. 33 (37020-IX).

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dan mijn tweede motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet ter tijdelijke dekking van een vermogenswinstbelasting op effecten kiest voor onder andere verlaging van het toptarief in box 2 gedurende een periode van vier jaar met 1,8% vanaf 2027;

overwegende dat het kabinet deze maatregel motiveert met het idee ondernemers te verleiden om een deel van het beklemd vermogen in bv's, volgens het CPB geraamd op een totaal van 600 miljard, uit te keren bij een lager tarief;

overwegende dat in de kabinetsbrief niet is onderbouwd of de keuze voor een relatief kleine verlaging van het toptarief gedurende vier jaar effectief genoeg is;

overwegende dat in het Belastingplan 2014 werd gekozen voor een eenmalige verlaging met 3 procentpunt voor de eerste €250.000 inkomen in box 2;

verzoekt de regering voor de behandeling van het Belastingplan uiteen te zetten welke tijdelijke schijfverlenging en/of tariefsverlaging in box 2 het effectiefst is in het verleiden van ondernemers om veel dividend uit te keren op korte termijn, inclusief een onderbouwing onder de gemaakte keuze,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Grinwis en Flach.

Zij krijgt nr. 34 (37020-IX).

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):

Dit is dus de betere versie van de motie van mevrouw Van Eijk van de VVD, want toen ik haar haar motie hoorde voorlezen, kreeg ik toch een beetje het gevoel: Sinterklaas bestaat; daar zit ze. Ik wil collega Van Eijk niet op ideeën brengen, maar er is nog een vacature.

De heer **Stultiens** (PRO):
De heer Grinwis haalt uit naar de VVD, maar dan wil ik ook van hem horen of hij vindt dat de maatregel in box 2 geld moet opleveren over de hele periode, wat nu niet het geval is, of dat hij zegt: we kijken maar een paar jaar vooruit en wat er daarna gebeurt maakt niet uit.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik heb een motie ingediend met echt een concrete, structurele dekking. Die kan een bijdrage leveren in het opvullen van het structurele gat dat wordt geslagen ten opzichte van de kabinetsbrief. Dat is mijn hoofdpunt. Mijn fractie heeft eerder met collega Eerdmans een motie ingediend met de strekking dat je, als je stappen zet ter verbetering van het box 3-stelsel, de dekking moet zoeken in het brede vermogensdomein. Dat is de hoofdboodschap. Dat je vervolgens ook in kasritme bereid bent om te spelen met box 2, om daar beklemd vermogen uit te laten keren, vind ik een logische aanvulling. Maar de kern is natuurlijk dat je voor een probleem een goede dekking organiseert. Het is dus hoogstens aanvullend, maar het is nooit de kern van een voorstel.

De heer **Stultiens** (PRO):
Ik kan het voor een groot deel volgen. Maar nu even scherp. Hij noemt mevrouw Van Eijk Sinterklaas. Moet draaien aan de box 2-knop geld opleveren over de hele reeks of niet?

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
We hebben gezien dat de draai aan de knop van het tarief die het kabinet heeft gemaakt, van 31% naar 29,2%, over de hele reeks geen geld oplevert. Ook daarom heb ik een motie ingediend. Doen we hiermee nou wel het effectiefste? In het Belastingplan 2014 hebben we met een eenjarige draai van 3 procentpunt voor een bedrag van €250.000 in dat jaar namelijk vijf miljard extra op weten te halen. Ik heb niet meer helemaal scherp wat het toen over de hele reeks heeft gedaan. Ik kan me zo voorstellen dat er een andere draai aan de knop van de box 2-tarieven en -tariefschijven mogelijk is, waardoor je netto een minder groot verlies lijdt dan die 1,7 miljard. Tegelijkertijd zal het als je de belasting verlaagt, heel moeilijk zijn om over de hele looptijd, dus tot 2040 of 2060, onder de streep iets extra's op te halen. Meneer Stultiens weet dat natuurlijk beter dan wie ook. Het is dus eerder het mitigeren van het gat dat even ontstaat door de overgang naar een vermogenswinstbelasting dan dat het daadwerkelijk een bijdrage levert aan de structurele dekking. Dat is natuurlijk ook de reden van mijn plagerijtje naar mevrouw Van Eijk van zojuist: eigenlijk is de enige dekkingsbron die zij aandraagt voor een structureel probleem, geen structurele dekking.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Stultiens** (PRO):
Tot slot. Veel van de dekkingen die de heer Grinwis noemt, kan ik volgen. Ik constateer helaas ook dat hij hetzelfde doet als de VVD. Hij accepteert namelijk dat een wijziging in box 2 op de lange termijn geld mag kosten. Dat is dus geen echte dekking; dat is schuiven met geld. Onderaan de streep kost het geld. Dat weet de heer Grinwis ook. Dat vind ik jammer.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Ik ben het niet helemaal eens met die conclusie. Ten eerste wordt in box 2 ook een andere maatregel door het kabinet getroffen, die ik steun. Excessief lenen wordt namelijk beperkt. Dat levert, hoewel niet heel veel, structureel wel degelijk wat geld op. Dat ten eerste. Ten tweede roep ik in herinnering wat de Raad van State heeft gezegd over de hele stelselherziening in box 3. Als je daar de knoet van de budgetneutraliteit overheen legt, maak je het jezelf als politiek wel heel moeilijk om een fair stelsel te organiseren. Dat wil ik ook wel weer even in herinnering brengen.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Beckerman namens de SP in tweede termijn.

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Goeiemiddag. Ik heb zin in pepernoten nu! Maar ik zal me beperken tot het indienen van enkele moties.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet van plan is om het eigen risico vanaf 2027 weer te gaan indexeren;

overwegende dat hierdoor het eigen risico in 2027 zou stijgen naar €400;

verzoekt de regering om met spoed met een wetsvoorstel te komen om het eigen risico in 2027 niet te indexeren, maar te bevriezen op €385,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 35 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het kabinet het belastingtarief in de tweede schijf in 2027 verhoogt van 37,56% naar 38,16%;

constaterende dat het tarief waartegen de hypotheekrente wordt afgetrokken aan dit percentage is gekoppeld, waardoor woningbezitters door deze lastenverhoging meer hypotheekrenteaftrek krijgen;

constaterende dat een Kamermeerderheid zich eerder dit jaar tegen deze verruiming van de hypotheekrenteaftrek heeft uitgesproken;

verzoekt de regering de verruiming van de hypotheekrenteaftrek ongedaan te maken en het geld dat hieruit vrijkomt in te zetten voor de bouw van betaalbare woningen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 36 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat planbureaus als het CPB vaststellen dat de meest vermogende 0,01% gemiddeld een lager belastingpercentage over hun inkomen betaalt dan mensen met een modaal inkomen;

overwegende dat dit leidt tot minder belastinginkomsten, die vervolgens gedekt worden met belasting op mensen met lage en middeninkomens;

verzoekt het kabinet om voor 2027 belastingmaatregelen te treffen die ervoor zorgen dat de meest vermogende 0,01% gemiddeld minimaal hetzelfde belastingpercentage betaalt over hun inkomen als mensen met een modaal inkomen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Beckerman.

Zij krijgt nr. 37 (37020-IX).

Mevrouw **Beckerman** (SP):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan mevrouw Van Brenk namens 50PLUS in tweede termijn.

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Voorzitter. Dit waren mijn eerste Algemene Financiële Beschouwingen. Ik zag er een beetje tegen op. Ik dacht: een hele zaal met cijferfetisjisten — en daar moet ik dan tussen zitten! Ik weet zeker dat ik nooit fiscaal Kamerlid van het jaar word. Maar eigenlijk was het toch best wel heel leuk. Ik had leuke debatjes met de minister en de staatssecretaris.

Een van de punten die we gemaakt hebben en waarvoor ik een motie heb, is dat we echt willen dat we over meer jaren inzicht in de begroting krijgen. Daarom deze motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat belangrijke maatschappelijke en infrastructurele investeringen zich vaak over meerdere kabinetsperiodes uitstrekken;

overwegende dat het huidige begrotingsproces zich voornamelijk richt op de kortere termijn, waardoor de afweging van langetermijninvesteringen kan worden bemoeilijkt;

overwegende het gedeelde nationale belang van verstandige investeringsbeslissingen voor de lange termijn;

verzoekt de regering te onderzoeken op welke wijze het begrotingsproces meer ruimte kan bieden voor een langetermijnperspectief op investeringen, waaronder een verruiming van het begrotingsvenster, en de Kamer hierover uiterlijk in het voorjaar te informeren,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Van Brenk.

Zij krijgt nr. 38 (37020-IX).

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Voorzitter. We hebben ook de discussie "werken moet lonen" gehad. Ik denk dat wij in ieder geval een prikkel hebben voor een doelgroep waarbij dat zeker zou kunnen. Daarom deze motie.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat een hogere arbeidsparticipatie bijdraagt aan de aanpak van personeelstekorten en aan economische groei;

overwegende dat werkende gepensioneerden voor dezelfde arbeid slechts de helft van de arbeidskorting ontvangen ten opzichte van andere werkenden en dat dit de financiële prikkel om na pensionering te blijven werken vermindert;

overwegende dat het onwenselijk is dat de fiscale waardering van arbeid afhankelijk is van de leeftijd van de werknemer;

verzoekt de regering de arbeidskorting voor werkende gepensioneerden gelijk te trekken met die voor overige werkenden,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Van Brenk.

Zij krijgt nr. 39 (37020-IX).

Mevrouw **Van Brenk** (50PLUS):
Voorzitter. Wij hadden een motie over de €100 verlaging van de ouderenkorting, maar wij werken nu aan een amendement, waarbij we dus ook de dekking daarvoor regelen. Wij vinden namelijk echt dat die van tafel moet. Het is echt een verkeerde aanname dat iedereen er 7,6% op vooruitgaat vanuit de pensioengelden. Nogmaals, er waren jaren, maar dan ook jaren, waarin er geen enkele indexatie was.

Voorzitter. 50PLUS zal ervoor waken dat ouderen het kind van de rekening worden.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel, mevrouw Van Brenk. Het woord is aan de heer Vermeer namens de BBB in tweede termijn.

De heer **Vermeer** (BBB):
Voorzitter. We staan hier aan het einde van deze Algemene Financiële Beschouwingen. We hebben toch naar een bijzonder proces gekeken. We hebben vandaag een kabinet gezien dat elke euro lijkt te moeten omdraaien, zich in allerlei bochten wringt om een paar honderd miljoen te schuiven en van links tot rechts ogenschijnlijk tevergeefs naar meerderheden zoekt voor het Belastingplan, voor deelbegrotingen en voor box 3, terwijl de kern eigenlijk niet aan de orde geweest is.

De kern is namelijk dat er een kabinet zit dat zonder meerderheid in no time maar liefst 19 miljard euro extra wil uitgeven aan Defensie. Het zijn uitgaven, geen investeringen. Het is geld dat volgens de Rekenkamer niet eens fatsoenlijk uitgegeven kan worden op deze termijn. Het is ook een kabinet dat een stikstofplan van 20 miljard uitrolt, waarvan ongeveer een kwart voor blijvers is, waarvan zelfs het PBL zegt dat het de vergunningen niet gegarandeerd los gaat trekken. Het is een kabinet dat nog onvoldoende doet aan de ongebreidelde asielstroom. Dat kost wel 20 miljard euro per jaar. Het is een kabinet dat structureel 7 miljard besteedt aan ontwikkelingshulp en sinds 2022 al 21 miljard aan steun aan Oekraïne gaf, terwijl hier bruggen en wegen op instorten staan. Ik heb het nog niet eens over het Klimaatfonds, over burgers en ondernemers die de netwerkkosten zien stijgen vanwege allerlei investeringen in wiebelstroom en over zaken als 10 miljard aan zorgfraude die nog steeds niet aangepakt worden.

Voorzitter. Deze regering schuift vandaag met een paar honderd miljoen op de vierkante centimeter om te overleven. Dat is toch echt een gebrek aan visie. We zullen dit anders aan moeten pakken.

Voorzitter. Nederland heeft geen inkomstenprobleem, maar een uitgavenprobleem. We komen pas vooruit als we dat collectief inzien en kiezen voor wat Nederland nodig heeft, en niet de rest van de wereld, en voor wat Nederlanders nodig hebben.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is … O, u heeft nog een interruptie van meneer Stultiens.

De heer **Stultiens** (PRO):
Nog één korte vraag aan de heer Vermeer. Vandaag liet het kabinet blijken een soort koppelverkoop te willen tussen novelle en Belastingplan. Betekent dit dat BBB het Belastingplan gaat steunen?

De heer **Vermeer** (BBB):
Zoals ik in de interrupties al aangaf, heb ik er ernstig moeite mee dat die twee dingen aan elkaar gekoppeld worden, omdat het Belastingplan over veel meer gaat dan alleen box 3 en dekking voor box 3. Ik laat dat dus niet aan elkaar koppelen. Wij blijven dit gewoon als losse onderdelen zien. Zoals ik eerder in mijn bijdrage heb gezegd, heb ik ook nog een andere wens, namelijk dat dit verwoestende stikstofplan zwaar aangepast wordt of van tafel gaat, als men dat niet wil. Dat blijft voor mij overeind voor steun aan dit kabinet. Anders kan ik gewoon niet aan mijn achterban verkopen wat we hier aan het doen zijn. We hebben hier nota bene een partij voor opgericht. We zien ook grote problemen in de grensregio's. Wij kunnen niet iets steunen wat datgenen waar we voor opgericht zijn, zo hard raakt.

De heer **Stultiens** (PRO):
Dank voor dit duidelijke antwoord.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de heer Dassen voor zijn tweede termijn namens Volt.

De heer **Dassen** (Volt):
Dank, voorzitter.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de bezuinigingen op de AOW, WIA en WW door het kabinet uit de boeken zijn gehaald;

overwegende dat het van belang is dat de Nederlandse economie ook op lange termijn sterk blijft en dat het verster-

ken van arbeidsproductiviteit en verdienvermogen kan bijdragen aan het vergroten van de brede welvaart;

overwegende dat kunstmatige intelligentie brede maatschappelijke en economische consequenties gaat hebben;

constaterende dat technologische ontwikkelingen binnen sectoren zowel kansen als bedreigingen met zich meebrengen, waarbij kunstmatige intelligentie kan leiden tot hogere arbeidsproductiviteit, maar ook tot risico's op het gebied van werkgelegenheid en technologische afhankelijkheid;

verzoekt de regering de Sociaal-Economische Raad om advies te vragen over het toekomstige verdienvermogen van de Nederlandse economie en het versterken van de economie binnen het kader van brede welvaart, en daarbij expliciet in te gaan op de kansen en bedreigingen van kunstmatige intelligentie op de toekomstbestendigheid van ondernemerschap en werkgelegenheid,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Dassen en Stultiens.

Zij krijgt nr. 40 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat AI de schaal, snelheid en complexiteit van cyberaanvallen op het financiële stelsel verhoogt, waaronder het bankverkeer, betaalsystemen en de financiële markten;

overwegende dat onze financiële instituties niet opgewassen zijn tegen deze nieuwe vorm van AI-aanvallen, mede doordat niet goed genoeg bekend is waar deze aanvallen toe in staat zijn;

verzoekt de regering om met behulp van De Nederlandsche Bank (DNB) een stresstest uit te voeren om te bezien in welke mate ons financiële stelsel voorbereid is op mogelijke AI-aanvallen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door de leden Dassen, Stultiens en Van Brenk.

Zij krijgt nr. 41 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

overwegende dat Europa voor grote uitdagingen staat op het gebied van veiligheid, groene economie en AI;

verzoekt de regering zich in te zetten voor een modernere Europese begroting, en zich daarbij niet blind te staren op een kleinere begroting,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Dassen.

Zij krijgt nr. 42 (37020-IX).

De heer **Dassen** (Volt):
Dan rest mij de bewindspersonen te bedanken voor het debat. Ik proef bij beide bewindspersonen de urgentie van AI en de noodzaak om daar iets mee te doen, maar als ik naar de Miljoenennota zelf kijk, zie ik die nog niet. Wij hebben een technologische afhankelijkheid van de grote techbazen in de Verenigde Staten en daar hebben wij als Europa en als Nederland op dit moment veel te weinig tegenover te zetten. Dit gaat over onze veiligheid en over ons concurrentievermogen, en daarmee ook over onze toekomstige welvaart. Ik wil het kabinet er dus nogmaals toe oproepen om daar met een open blik naar te kijken in de komende weken en maanden, om te zorgen dat we de investeringen in AI, vanuit Nederland en Europa, gaan opschroeven.

Daar wil ik het bij laten, voorzitter.

De **voorzitter**:
Dank u wel, meneer Dassen. Het woord is aan de heer Markuszower voor zijn tweede termijn.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Dank u wel, voorzitter, en dank aan de staatssecretaris en minister voor de beantwoording. Ik ga snel naar de moties, want zo veel tijd had ik niet over.

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de belastingen in Nederland torenhoog zijn en dat de koopkracht van gezinnen onder druk staat;

verzoekt de regering:

- de tarieven in box 1 van de inkomstenbelasting te maximeren op 25%;
- box 3 alsmede de erf- en schenkbelasting in het geheel af te schaffen;
- de ouderenkorting met €100 te verhogen in plaats van te verlagen,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Markuszower.

Zij krijgt nr. 43 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat het mkb gebukt gaat onder torenhoge belastingen;

constaterende dat het mkb de ruggengraat is van onze economie;

verzoekt de regering de middelingsregeling opnieuw in te voeren en de mkb-winstvrijstelling te verhogen naar 15%,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Markuszower.

Zij krijgt nr. 44 (37020-IX).

Motie

De Kamer,

gehoord de beraadslaging,

constaterende dat de koopkracht van Nederlanders onder gigantische druk staat;

constaterende dat de regering jaarlijks miljarden euro's overmaakt naar het buitenland en buitenlanders, en dat wij dit geld zelf hard nodig hebben;

verzoekt de regering om alle middelen die zijn begroot voor ontwikkelingshulp om te buigen naar lastenverlichting voor Nederland en de Nederlanders,

en gaat over tot de orde van de dag.

De **voorzitter**:
Deze motie is voorgesteld door het lid Markuszower.

Zij krijgt nr. 45 (37020-IX).

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel. U heeft nog een interruptie van de heer Grinwis.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Net maakte ik een grapje richting mevrouw Van Eijk over de dekking bij een motie, maar dit is natuurlijk helemaal ongelofelijk. Er worden hier allemaal moties aan ons voorgelegd, waarin wordt gezegd dat we dit moeten schrappen, dat moeten schrappen en belasting moeten opheffen. Het zijn allemaal structureel grote posten, soms miljardenposten. Dan krijgen we altijd te horen dat incidentele uitgaven als dekking genomen kunnen worden, zoals bijvoorbeeld in het kader van klimaat. Maar is mijn collega Markuszower voornemens om een structurele dekking bij deze moties te leveren? Dit maakt het namelijk wel heel ingewikkeld om vóór de moties te stemmen.

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik had een hele mooie dekking in mijn laatje liggen, maar ik had niet verwacht dat ik een interruptie zou krijgen. Ik kan het ook wel uit mijn hoofd. Ontwikkelingshulp kost 6,6 miljard. Die zouden we kunnen schrappen. Ik pleit ook voor een veel lagere afdracht aan de EU, misschien maximaal 2 miljard, maar het liefst 0. Dan zit je al op 13 miljard structureel erbij. 6 plus 13, dan zit je al op 19. Dan zeg ik: stop met asiel, stop structureel met asiel. De heer Van Dijck heeft net terecht gezegd dat ons dat iedere week opnieuw ongeveer 1 miljard kost. Hij had het over 900 miljoen, dus dat zal ongeveer 900 miljoen zijn. Dat is redelijk structureel geld. Dat is zo'n 30 miljard per jaar, structureel gevonden voor u. Er zijn ook nog andere effecten. Ik denk dan aan het Laffercurve-effect. Als je de belasting verlaagt, krijg je misschien wel hogere opbrengsten. Mijn collega van DENK zei net dat we 400 miljoen mislopen aan inkomsten omdat we zulke gekke hoge belastingen hebben op bijvoorbeeld de btw en de accijnzen bij benzine. Ik kom dus een heel eind als we stoppen met het geven van geld aan buitenlanders en het buitenland, en met die andere dekkingen die ik net noemde. Dan kom je echt een heel eind.

De **voorzitter**:
Afrondend.

De heer **Grinwis** (ChristenUnie):
Dit doet toch echt wel denken aan een verlanglijst die ik niet zou durven indienen op weg naar 5 december. Zoveel miljarden afdrachtkorting willen we allemaal, maar we weten dat zolang we in de Europese Unie zitten, er een onderhandelingsspel is tussen 27 lidstaten. Dan is de consequentie eigenlijk dat je uit de Europese Unie zou moeten. Is de heer Markuszower dat met mij eens? Het hele gesprek over de Laffercurve hebben we bij de belastingen gevoerd. Dus mijn uitdaging is: zou mijn collega op weg naar het Belastingplan dan ook met een plussen- en minnentabel kunnen komen?

De heer **Markuszower** (Groep Markuszower):
Ik weet dat de heer Grinwis van tabellen houdt. Ik heb net wat dekkingen gegeven. Ik heb nog niet eens de volgende zaken genoemd. Als je de fraude aanpakt in de zorg, leidt dat tot 10 miljard extra. Als je stopt met de externe inhuur van allemaal consultants, leidt dat tot 10 miljard extra. Ik heb ook in een eerder debat gepleit voor het jaarlijks laten krimpen van de overheid met 5%. Dan kom je ook op miljarden uit. Met die dekking komt het dus wel goed. In tabellen zie ik niet zo veel. U noemde een nexit. Ik pleit voor

een juridische exit. Ik geloof ook niet in het woord "onderhandelingsspel". We moeten minder spelen als politici, maar we moeten ervoor zorgen dat we opkomen voor de belangen van de Nederlanders. Dat doe je niet in een spel. Je moet gewoon naar de Europese Unie gaan en zeggen: dit is het maximale dat wij betalen. Misschien is het 0, misschien maximaal 2 miljard. Andere landen zijn nettoontvanger. Wij zijn nettobetaler. Wij doen dus iets verkeerd in de Europese Unie.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Ik schors tot 17.30 uur, waarna we verder gaan met de beantwoording van het kabinet.

De vergadering wordt van 17.06 uur tot 17.30 uur geschorst.

De **voorzitter**:
Ik heropen de vergadering en geef het woord aan de minister.

Minister **Heinen**:
Dank u wel, voorzitter. Er zijn heel wat moties ingediend. Ik zal een stapeltje moties behandelen en daarna zal de staatssecretaris de overige moties behandelen. We noemen elke keer het nummer, zodat u kunt volgen wie welke motie voor zijn rekening neemt.

Ik begin met de motie op stuk nr. 7 van de heer Stultiens, de heer Dassen en mevrouw Patijn. In de schorsing heb ik even geschakeld met de minister van SZW. Hij kan deze motie oordeel Kamer geven. Namens hem geef ik de motie dus oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 7 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heinen**:
De motie op stuk nr. 8 is ontijdig.

De motie op stuk nr. 10 krijgt oordeel Kamer, als ik de motie zo mag lezen dat we niet weer allemaal nieuwe rapporten, onderzoeken en dergelijke gaan aankondigen, maar dat ik in contact treed met het CPB en het PBL om na te gaan wat zij al doen in het licht van de Klimaat- en Energieverkenning, de KEV. Ik zal kijken wat ze daar nog als verrijking aan kunnen toevoegen als het gaat om de inzichten die de heer Oosterhuis vraagt. Als ik de motie zo mag lezen, kan ik haar oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
De heer Oosterhuis knikt.

Minister **Heinen**:
Heel goed. De motie-Van Eijk/Van Dijk op stuk nr. 12 kan ik oordeel Kamer geven.

Dan de motie op stuk nr. 13 van de heer Hoogeveen. Ik wijs op de scheiding van inkomsten en uitgaven, dus ik moet deze motie ontraden.

De motie op stuk nr. 15, eveneens van de heer Hoogeveen, kan ik oordeel Kamer geven.

De motie op stuk nr. 16, van onder anderen mevrouw Van Dijk, of enkel van mevrouw Van Dijk, kan ik oordeel Kamer geven.

De **voorzitter**:
Het is een motie van mevrouw Van Dijk en de heer Grinwis. Deze motie krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heinen**:
Ja, dat was de enige motie met een partijlogo. Dat ziet er mooi uit.

De **voorzitter**:
Wij deden dat altijd in de gemeenteraad.

Minister **Heinen**:
De motie op stuk nr. 21 moet ik ontraden.

Dat geldt ook voor de motie op stuk nr. 23.

De motie op stuk nr. 26 is ontijdig.

De motie op stuk nr. 27 moet ik ontraden.

Ook de motie op stuk nr. 31 van mevrouw Teunissen moet ik ontraden.

Dat geldt eveneens voor de motie op stuk nr. 32.

Ook de motie op stuk nr. 35 wordt ontraden.

Dan de motie op stuk nr. 38 van mevrouw Van Brenk. Deze motie kan ik oordeel Kamer geven.

De motie op stuk nr. 40 hangt samen met de eerste motie, de motie van de heer Stultiens, de heer Dassen en mevrouw Patijn op stuk nr. 7. Ook het oordeel over deze motie heb ik afgestemd met de minister van Sociale Zaken. Hij vroeg mij deze motie namens hem oordeel Kamer te geven.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 40 krijgt oordeel Kamer.

Minister **Heinen**:
Dan de motie op stuk nr. 41. Die krijgt oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 42 moet ik ontraden. Uiteraard zet ik me in voor een moderniserende begroting, maar ik moet me wel blind blijven staren op een kleinere begroting.

Dan de motie op stuk nr. 43. Ook deze motie moet ik ontraden.

Daarmee heb ik de moties op mijn beleidsterrein geapprecieerd. Er liggen nog twee amendementen. Vindt u het goed dat ik die meteen van een oordeel voorzie?

De **voorzitter**:
Heel graag.

Minister **Heinen**:
Dan zal de staatssecretaris de overige moties van een oordeel voorzien.

Er zijn twee amendementen ingediend. Het eerste amendement, het amendement van het lid Keijzer op stuk nr. 4 (37020-XVII), moet ik ontraden.

Het tweede amendement, het amendement op stuk nr. 4 (37020-X), ook van het lid Keijzer, moet ik eveneens ontraden.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Het woord is aan de staatssecretaris.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Voorzitter, dank. De motie op stuk nr. 9 geef ik oordeel Kamer. Ik wil over deze motie één keer twee zinnen zeggen. Bij de appreciatie van heel veel andere moties zal ik daar dan naar terugverwijzen.

De **voorzitter**:
Gaat uw gang.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Er wordt door uw Kamer, wat wij zeer waarderen, op verschillende manieren via diverse moties meegedacht over het huiswerk dat het kabinet krijgt voor zowel 2027 als 2028 en verder, over het niet raken van de kleine spaarders. Al deze moties geef ik oordeel Kamer. Wij beschouwen deze moties als inspiratie voor het gesprek dat wij met elkaar gaan hebben.

Dat betekent automatisch dat dit ook voor de motie op stuk nr. 11 geldt. Deze motie krijgt oordeel Kamer.

De **voorzitter**:
De motie op stuk nr. 11 krijgt oordeel Kamer.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
De motie op stuk nr. 14 ziet op de hersteloperatie. Dat geld is er nog niet: ontraden.

De motie op stuk nr. 17 is ongedekt: ontraden.

De motie op stuk nr. 18 is ongedekt: ontraden.

De motie op stuk nr. 19 is ongedekt: ontraden.

Dan de motie op stuk nr. 20. Nou moet ik het even goed zeggen. Dat is al verlaagd, dus: ontraden.

Dan de motie op stuk nr. 22. Het zou mijn leven soms aanzienlijk makkelijker maken als heel box 3 werd afgeschaft. Dit voorstel lijkt me echter ongedekt en niet helpen, dus: ontraden.

De motie op stuk nr. 24 ontraad ik. Daar zit ook nog een feitelijke fout in. Het kabinet kiest er juist voor om de bedrijfsopvolgingsregeling níét onder de loep te leggen, dus: ontraden.

De motie op stuk nr. 25 is ongedekt: ontraden.

De motie op stuk nr. 28 is ongedekt: ontraden.

De motie op stuk nr. 29 geef ik oordeel Kamer, net zoals ik deed met de motie op stuk nr. 9.

De motie op stuk nr. 30: oordeel Kamer.

Voor de motie op stuk nr. 33 geldt hetzelfde als voor de motie op stuk nr. 9: oordeel Kamer.

De motie op stuk nr. 34 geven wij oordeel Kamer. Ik zeg tegen de heer Grinwis dat wij natuurlijk wel hebben nagedacht over hoe het zit met de tariefschijven. Wij denken echt, ook met onze rekenmeesters, de meest effectieve vorm gekozen te hebben. We gaan het u inzichtelijk maken, dus: oordeel Kamer.

Dan de motie op stuk nr. 36 ...

De **voorzitter**:
Als u die motie even afmaakt?

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ja. De motie op stuk nr. 36: ontraden. Al was het maar omdat wij de woningbouw via andere middelen stimuleren en wij een andere politieke afspraak hebben over de behandeling van de eigen woning in de fiscaliteiten.

De **voorzitter**:
Meneer Flach, heeft u het nummer nog bij de hand?

De heer **Flach** (SGP):
Ik heb een algemene vraag. De staatssecretaris gaf een soort algemene appreciatie van een heel aantal moties tegelijk, in één keer. Ik mag toch hopen dat de moties rondom box 3 bij de appreciatie niet allemaal alleen maar gezien worden als inspiratie voor het gesprek dat we nog gaan voeren, maar als een duidelijke wens van de Kamer. Dit was niet een brainstorm; dit waren de Financiële Beschouwingen.

Staatssecretaris **Eerenberg**:
Ik probeer af en toe in een debat een lichtvoetig woord te gebruiken voor de sfeer, maar de lezing van de heer Flach is uiteraard correct.

De **voorzitter**:
Dan de motie op stuk nr. 37, als ik het goed heb.

Staatssecretaris **Eerenberg**:

Dat heeft u goed, voorzitter. De motie op stuk nr. 37 ontraad ik. Dat is niet mogelijk in ons belastingstelsel, met alle ingewikkeldheden die daarin zitten.

De motie op stuk nr. 39 is ongedekt. Dan weet u wat ik ga zeggen: dan ontraad ik 'm.

De motie op stuk nr. 43 is ongedekt, dus ook die ontraad ik.

Hetzelfde geldt voor de motie op stuk nr. 44. Die is ongedekt: ontraden.

De **voorzitter**:
Dank u wel. Daarmee zijn we aan het einde gekomen van de tweede termijn van de zijde van het kabinet alsook aan het einde van de Algemene Financiële Beschouwingen. Ik dank de minister van Financiën, de staatssecretaris van Financiën en de leden voor het gevoerde debat. Ik dank ook eenieder die dit debat in de zaal of op afstand heeft gevolgd.

De (algemene) beraadslaging wordt gesloten.

De **voorzitter**:
De stemmingen over de moties vinden aanstaande dinsdag plaats. Ik schors de vergadering voorlopig tot 19.30 uur. Als de Kamer eerder verder zal gaan met de tweeminutendebatten, dan krijgt u daarover bericht. De vergadering is geschorst.

De vergadering wordt van 17.37 uur tot 19.31 uur geschorst.